

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
Tautsaimniecības katedra

**UZŅĒMĒJDARBĪBAS UZSĀKŠANA VIEGLĀS
RŪPNIECĪBAS NOZARĒ: APĢĒRBU RAŽOŠANA
KULDĪGĀ**

Starting a Business in the Manufacturing Sector: Clothing Production
in Kuldīga

BAKALAURA DARBS

Ekonomikas bakalaura studiju programma

Autore: **Baiba Kazakova**

Studenta apliecības Nr.: bk12017

Darba vadītāja: lektore Mag. biz. vad. Daira Barānova

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba tēma ir *Uzņēmējdarbības uzsākšana vieglās rūpniecības nozarē: apģērbu ražošana Kuldīgā*. Uzņēmējdarbības attīstība ir Latvijas tautsaimniecības balsts, un pēdējo gadu laikā liels uzsvars tiek likts tieši uz sieviešu pašnodarbinātību dažādos Latvijas reģionos, tāpēc tik izvirzīts sekojošs darba mērķis: pamatojoties uz finanšu un tirgus struktūras rezultātiem, izvērtēt uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējas vieglās rūpniecības nozarē Kuldīgā ar specialitāti apģērbu ražošanā.

Bakalaura darbs sastāv no četrām daļām. Darba kopējais apjoms ir 77 lpp, kas sevī ietver 5 tabulas, 29 attēlus un 50 izmantos literatūras avotus.

Darba pirmajā daļā ir aplūkotas sekojošas tēmas: uzņēmējdarbības būtība un tās vide, pašnodarbinātā persona, individuālais komersants, nodokļu sistēma un iespējamie finansēšanas avoti. Otrā nodaļa veltīta uzņēmējdarbības vides un apstrādes un vieglās rūpniecības raksturojumam Latvijā. Trešā nodaļa ir par vieglās rūpniecības raksturojumu Kuldīgā un Kuldīgas novadā, savukārt ceturtās nodaļas ietvaros ir analizētas un izvērtētas uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējas vieglās rūpniecības nozarē Kuldīgas novadā.

Bakalaura darba noslēgumā ir izdarīti secinājumi par to, ka Kuldīgas novadā uzņēmējdarbības uzsākšanai vieglās rūpniecības nozarē ar specializāciju apģērbu ražošanā pastāv nākotnes perspektīvas.

Atslēgvārdi: uzņēmējdarbība, pašnodarbinātā persona, saimnieciskā darbība, patentmaksa, finanšu struktūra, vieglā rūpniecība, šuvējs.

ANNOTATION

Topic of outlined bachelor thesis is *Starting a Business in the Manufacturing Sector: Clothing Production in Kuldiga*.

Private business development is a crucial part of Latvian economy and in recent years much emphasis has been placed directly on women's self-employment in various Latvian regions, thus following bachelor thesis objective was raised: evaluate the business start-up opportunities in Kuldiga based on financial and market analysis for new light industrial sector enterprise specializing in clothes manufacturing.

Bachelor thesis consists of four parts. The total size is 80 pages that include 5 tables, 29 pictures and 50 sources of literature.

The first part of the thesis deals with the following topics: the nature of the business and its environment, a self-employed person, sole proprietor, tax system and possible funding sources. The second chapter is devoted to the business environment and light industry characteristics in Latvia. The third chapter is about the light industry in Kuldiga region, while the fourth chapter includes detailed financial analysis as well as overall business start-up opportunities for new light industry player specializing in clothes manufacturing in Kuldiga.

Bachelor thesis ends with conclusions that Kuldiga region is a good place with good future prospects where to start a business in light industrial sector specializing in clothes manufacturing.

Keywords: business, self-employed, economic activity, license fee, financial structure, light industrial sector, seamstress.

SATURS

IEVADS	5
1. UZŅĒMĒJDARBĪBA UN UZŅĒMĒJA TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	8
1.1. Uzņēmējdarbības un uzņēmēja jēdziens un būtība	8
1.2. Uzņēmējdarbības formas un to reģistrēšana	11
1.3. Uzņēmējdarbības nodokļu sistēma	17
1.4. Uzņēmējdarbības finansēšanas avoti	22
1.5. Uzņēmējdarbības vide.....	24
2. APSTRĀDES UN VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS RAKSTUROJUMS LATVIJĀ	27
2.1. Apstrādes rūpniecības attīstības tendences Latvijā.....	27
2.2. Vieglās rūpniecības loma Latvijā.....	30
3. APSTRĀDES UN VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS RAKSTUROJUMS KULDĪGĀ UN KULDĪGAS NOVADĀ	38
3.1. Kuldīgas novada sociāli ekonomiskais raksturojums	38
3.2. Uzņēmējdarbības vides raksturojums Kuldīgas novadā	42
3.3. Aptaujas rezultātu analīze un esošās konkurences apskats.....	46
4. UZŅĒMĒJDARBĪBAS UZSĀKŠANAS IESPĒJAS VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS NOZARĒ KULDĪGAS NOVADĀ	57
4.1. Saimnieciskās darbības vispārējais raksturojums	57
4.2. Finanšu struktūras izstrādes vajadzībām veiktie pieņēmumi.....	62
4.3. Saimnieciskās darbības plānotā naudas plūsma, bilance un peļņas un zaudējumu aprēķins	64
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	68
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	73
PIELIKUMS	77
1. pielikums. Aptauja „Šūšanas pakalpojumu nepieciešamība Kuldīgas novadā”	78

IEVADS

Bakalaura darba tēma ir *Uzņēmējdarbības uzsākšana vieglās rūpniecības nozarē: apģērbu ražošana Kuldīgā*.

Latvijas ekonomika jau no deviņdesmito gadu sākuma darbojas brīvās ekonomikas sistēmā, un šīs sistēmas viena no galvenajām ilgtermiņa prioritātēm ir labvēlīgas vides radīšana uzņēmējdarbībai, jo uzņēmumi ir Latvijas izaugsmes pamats. Mikro uzņēmumiem, tāpat kā mazajiem un vidējiem, Latvijas uzņēmējdarbības ekonomikā un tautsaimniecībā ir ļoti liela nozīme, jo tie nodarbina lielāko daļu no visiem privātā sektora darbiniekiem un rada lielu pievienoto vērtību, kā arī palīdz darboties lieliem uzņēmumiem. Lielākā daļa mikro un mazo uzņēmumu darbība ir koncentrēta Rīgā, taču to nozīme ik gadu palielinās arī citos Latvijas reģionos - tie ļauj cilvēkiem attīstīt savu personīgo biznesu, nodrošinot ar ienākumiem ne tikai sevi, bet arī savu ģimeni, kā arī rada jaunas darba vietas, kas ārpus galvaspilsētas ir ļoti nozīmīgs faktors.

Pēdējo gadu laikā liels uzsvars tiek likts tieši uz sieviešu pašnodarbinātību dažādos Latvijas reģionos, un tam ir vairāki iemesli. Kā jau iepriekš tika minēts, pašlaik uzņēmējdarbība lielākoties ir koncentrēta Rīgā un tās apkārtnē, tāpēc ir svarīgi nodrošināt uzņēmējdarbības attīstības veicināšanu arī Latvijas reģionos. Vēl viens iemesls sieviešu pašnodarbinātības nepieciešamībai ir tas, ka ir veikti vairāki pētījumi, kas liecina, ka uzņēmumi, kurus vada sievietes, darbojas daudz veiksmīgāk nekā tie, kuri ir pakļauti vīriešu vadībai, kā arī sievietēm parasti ir lielāka vēlme laiku veltīt ģimenei, tāpēc labākais veids, kā izvairīties no ilgtermiņa bezdarba, ir kļūt par pašnodarbināto personu.

Balstoties uz sieviešu nodarbinātības problēmas risināšanas aktualitāti mūsdienās, kā arī uz to, ka darba autorei šī ir saistoša tēma, tika izvirzīts sekojošs **bakalaura darba mērķis**: pamatojoties uz finanšu un tirgus struktūras rezultātiem, izvērtēt uzņēmējdarbības uzsākšanas iespējas vieglās apstrādes rūpniecības nozarē Kuldīgā ar specialitāti apģērbu ražošanā.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai autore izvirzīja sekojošus **uzdevumus**:

1. iepazīties ar teorētisko un literālo bāzi par Latvijā pastāvošajām mazā biznesa uzņēmējdarbības formām un to galvenajiem raksturlielumiem;
2. noskaidrot, kādi nodokļu maksājumi attiecas uz katru uzņēmējdarbības formu un pēc kāda principa šie maksājumi tiek veikt;
3. balstoties uz aplūkotajiem kritērijiem, izvēlēties uzņēmējdarbības formu, kas būtu vispiemērotākā darba autores izvēlētajai saimnieciskajai darbībai;
4. apskatīt apstrādes rūpniecības attīstības tendences Latvijā un Kuldīgā;

5. veikt Kuldīgas novada iedzīvotāju aptauju, lai noskaidrotu kopējā Kuldīgas tirgus pieprasījuma tendences;
6. konkurences izzināšanas ietvaros veikt ekspertintervijas ar jau esošajiem šīs nozares tirgus dalībniekiem;
7. izstrādāt detalizētu finanšu prognozi;
8. izdarīt secinājumus par iegūtajiem rezultātiem, koncentrējoties uz pieņēmumiem balstīto finanšu struktūru;
9. sniegt reālus priekšlikumus saimnieciskās darbības tālākai attīstībai.

Bakalaura darba uzdevumu risināšanai tiek izmantotas vairākas **metodes**:

- Latvijas Republikas normatīvo dokumentu izpēte;
- monogrāfiskā jeb aprakstošā analīze;
- kvantitatīvā prognozēšanas metode finanšu analīzes un naudas plūsmas izstrādes ietvaros;
- ekspertu intervijas;
- patērētāju aptauja;
- uzskatāma grafiskā analīze.

Bakalaura darba **pētījuma periods** ir attiecināms uz nākotni, t.i. sākot ar 2016. gada 2. janvāri līdz 2019. gadam. 2016. gads tiks detalizēti analizēts finanšu struktūras izstrādes procesā, taču par 2017., 2018. un 2019. gadu būs attēlots attiecīgā perioda kopējais momentuzņēmums, balstoties uz 2016. gada iegūtajiem rezultātiem.

Bakalaura darba izstrādāšanas gaitā tika izmantoti interneta resursi, galvenie Latvijas Republikas likumdošanas akti, statistikas dati, autora darbi, kā arī studiju materiāli, kas nodrošinās ar visu nepieciešamo informāciju.

Darbs sastāv no 4 nodaļām. Pirmajā nodaļā tiks aprakstīta uzņēmējdarbības un uzņēmēja būtība, kā arī tiks apskatītas divas saimnieciskās darbības formas – pašnodarbinātā persona un individuālais komersants, kā arī uz tām attiecināmie nodokļu maksājumi, jo, lai varētu uzsākt saimniecisko darbību, ir jāizzin visas ar to saistošās tēmas. Balstoties uz to, ka darba autore izvēlētajā specialitātē vēlas darboties individuāli, nav nepieciešams apskatīt citas Latvijā esošās uzņēmējdarbības formas. Pirmā nodaļa vēl tiks veltīta uzņēmējdarbības vides, kā arī pastāvošo risku teorētiskam apskatam.

Otrajā nodaļā darba autore, izmantojot Latvijas Republikas Centrālās statistikas publicētos datus, grafiski tos apkopos un aprakstīs Latvijas vieglās un apstrādes rūpniecības attīstības tendences, kā arī tiks sniegta neliela informācija par šo nozaru nozīmi Latvijas tautsaimniecībā, lai būtu skaidrs, kāda ir esošā situācija.

Trešās nodaļas ietvaros tiks raksturota uzņēmējdarbības vide Kuldīgas novadā, iedzīvotāju aptaujas rezultātu analīze, kā arī informācija par esošajiem konkurentiem un to nozīmi darba autores saimnieciskajā darbībā, lai noskaidrotu, cik labvēlīga ir uzņēmējdarbības vide Kuldīgā un Kuldīgas novadā.

Ceturtnā nodaļa tiks veltīta nākotnes iespējamās saimnieciskās darbības un plānotās finanšu struktūras raksturojumam, peļņas un zaudējumu aprēķinam, naudas plūsmai un bilancei, kas tiks balstīta uz darba autores izteiktiem pieņēmumiem, kā arī saimnieciskās darbības finanšu struktūras prognožu rezultātiem, lai būtu skaidrs, kāds ir darba autores vēlamās nākotnes nodarbošanās potenciāls.

Darba noslēgumā autore, balstoties uz finanšu struktūras rādītājiem, veiks secinājumu uzskaiti par šajā darbā iegūtajiem rezultātiem un novērtēs darba mērķa nākotnes perspektīvas, kā arī izteiks priekšlikumus

1. UZŅĒMĒJDARBĪBA UN UZŅĒMĒJA TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1. Uzņēmējdarbības un uzņēmēja jēdziens un būtība

Nozare, kurā ietilpst pētījumi par uzņēmējdarbības teoriju, ir plaša un plaukstoša, taču jāatzīmē, ka tā iemesla dēļ pieejamā literatūra par šo tēmu ir ļoti plurālistiska un izklaidēta. Ir ļoti daudz koncepcijas par šo tēmu, taču liela daļa no tām nav konkrēti definētas – pastāv vājas saistības starp empīrisko un teorētisko pusi tieši no vēsturiskā skatījuma¹, taču, neskatoties uz to, darba autore šīs nodaļas ietvaros centīsies apskatīt un izanalizēt uzņēmējdarbības un uzņēmēja jēdzienu, kā arī to būtību.

Pirmie mēģinājumi izprast, kas ir uzņēmējdarbība un kāda ir tās būtība, parādījās tikai 17. gadsimtā. Jēdzienu *uzņēmējs* kā zinātnisku terminu pirmais ieviesa franču zinātnieks un izcils politekonomijas teorētiķis Ričards Kantiljons. R. Kantiljons uzskatīja, ka uzņēmējs ir cilvēks, kas precī pērk par zināmu, bet pārdod to par nezināmu cenu, tādējādi nepārtraukti riskējot. Uzņēmēju kārtā zinātnieks ierindoja tādus cilvēkus kā tirgotājus, amatniekus un fermerus, jo viņu produkta cena iepriekš nebija nosakāma. Katra produkta cena bija atkarīga no attiecīgā perioda ražas apjoma – lielākas ražas gadījumā cena tika pazemināta, taču, ja konkrētajā periodā ražas apjoms bija neliels, ierobežota piedāvājuma rezultātā produkta cena bija augstāka.

Balstoties uz saviem uzskatiem, R. Kantiljons aprakstīja sekojošu uzņēmējdarbības veidošanās ceļu: zemnieks savu produkciju pārdod vairumtirgotājam. Vairumtirgotājs ved ražu uz pilsētu un pārdod to amatniekam vai mazumtirgotājam, savukārt amatnieki un mazumtirgotāji nodrošina produkcijas tālāko tirdzniecību. Katrs uzņēmējdarbības veidošanās ceļa dalībnieks ir uzņēmējs, jo, pērkot precī par jau iepriekš zināmu cenu, neviens nevar paredzēt, kādi būs ienākumi pēc preces pārdošanas², tāpēc darba autore secina, ka uzņēmējs ļoti retā gadījumā saņems fiksētus ienākumus – tie vienmēr būs mainīgi.

Ričards Kantiljons nebija vienīgais franču zinātnieks, kas centās izskaidrot uzņēmējdarbības un uzņēmēja būtību. Lielu ieguldījumu šo terminu skaidrojumā deva Parīzes universitātes profesors Ž. B. Seijs, par galveno uzņēmējdarbībā minot prasmi koordinēt esošos ražošanas resursus - zemi, kapitālu un cilvēcisko faktoru, kas sevī ietver ne tikai darāmo darbu, bet arī nepieciešamās zināšanas ražošanas procesā. Visi šie resursi un to aprītes sistēmas veido tirgus ekonomikas pamatus³. Seijs apgalvoja, ka uzņēmējs ir tas cilvēks, kas

¹ Casson M. *Entrepreneurship: A Personal View*. UK: Department of Economics and Henley Business School, Routledge, 2014. 7p

² Oļevskis G. *Uzņēmējs un tirgus*. Rīga, Jāņa Rozes apgāds, 2007. 18. lpp.

³ Plotkāns A. *Cita ekonomika*. Rīga, Dienas Grāmata, 2010. 18. lpp.

spēj organizēt citus indivīdus noteiktas ražošanas struktūras ietvaros, kā arī uzskatīja, ka eksistē tāds uzņēmējdarbības tirgus, kas nosaka darba algas apjomu. Franču zinātnieks izstrādāja detalizētu aprakstu ar to, kādas, viņaprāt, īpašības būtu nepieciešamas cilvēkam, kas vēlas uzsākt uzņēmējdarbību. Īpaši tika izceltas morālās īpašības, pieredze un sakari, un tā kā šīm prasībām atbilstošu cilvēku skaits vienmēr ir ierobežotā daudzumā, tad uzņēmēja samaksai par darbu jābūt daudz lielākai par citu ražošanas faktoru īpašnieku ienākumiem. Profesors uzskatīja, ka svarīgi ir uzņēmēja ienākumos iekļaut arī procenta likmi no viņam piederošā kapitāla un prēmiju par pastāvošo risku⁴.

Ideju par uzņēmējdarbības būtību turpināja attīstīt vācu ekonomists Johans Heinrihs fon Tūnens. Cilvēku, kurš uzdrošinājās sākt savu saimniecisko darbību, ekonomists salīdzināja ar novatoru jeb izgudrotāju. Citiem vārdiem sakot, Johans Heinrihs fon Tūnens uzskatīja, ka uzņēmējs ir cilvēks, kurš gan spēj, gan dara to, ko nespēj.

Pētījumus par uzņēmēju kā novatoru vēlāk attīstīja un arī pamatoja ievērojams zinātnieks un ekonomiskās domas vēsturnieks Jozefs Šumpeters. J. Šumpeters aplūkoja slēgtu ekonomisko sistēmu, kurā valda privātīpašums, brīva konkurence un darba dalīšana. Tautsaimniecībā tāda ražošana pielāgojas patēriņam, taču ražošana nozīmē ražotāja rīcībā esošo faktoru kombinēšana. Zinātnieks un ekonomiskās domas vēsturnieks uzskatīja, ka ražošanas procesam var būt vairāki varianti⁵:

- inovatīvu labumu ražošana;
- neapgūta tirgus izziņāšana;
- jauna izejvielu avotu ieguve;
- esošo labumu efektīva izmantošana un jaunu ražošanas veidu ieviešana;
- izmaiņu ieviešana tautsaimniecībā.

Ar visiem iepriekšminētajiem ražošanas procesiem ir jānodarbojas cilvēkiem, kurus J. Šumpeters dēvēja par uzņēmējiem. Tieši šie cilvēki īsteno piecu zinātnieka piedāvāto variantu kombinācijas. Lai īstenotu jauninājumus, jaunajiem uzņēmējiem jābūt ne tikai enerģiskiem un profesionāliem cilvēkiem, bet viņu rīcībā ir jābūt arī pārvaldāmajam kapitālam. Ekonomiskās domas vēsturnieks uzskatīja, ka uzņēmējs nav ne profesija, ne kaut kāda sabiedrības šķira, turklāt uzņēmējam var arī nebūt nekādu īpašumu, tomēr viņš no vadītāja atšķiras ar neordinārām, citādām darbības metodēm un formām. Pēc J. Šumpetera domām, uzņēmējdarbība ir cieši saistīta ar selektīvu intelektu, attīstītām intuīcijas spējām un, protams,

⁴ Oļevskis G. *Uzņēmējs un tirgus*. Rīga, Jāņa Rozes apgāds, 2007. 18.-19. lpp.

⁵ turpat 19. lpp.

stipru gribasspēku. Uzņēmējdarbība ir specifiska motivācija aktīvi darboties, lai uzvarētu konkurentu⁶.

Balstoties uz zinātnieku pētījumiem un izteikumiem par uzņēmējdarbību un uzņēmēja būtību, darba autore secina, ka uzņēmējdarbība ir saimnieciska darbība, kuras sistēmu veido vairāki subjekti – pats uzņēmējs, viņa sadarbības partneri, darbinieki, patērētāji un valsts kopumā. Katram subjektam attiecīgajā saimnieciskajā darbībā ir sava loma, un jebkura tālākā rīcība spēj ietekmēt uzņēmēja saimnieciskās darbības rezultātu. Savukārt uzņēmējs ir cilvēks ar gribasspēku un motivāciju, kas koordinē esošos ražošanas faktoros, lai nākotnē par to saņemtu materiālu atlīdzību, kas, diemžēl, ne vienmēr ir garantēta, bet autore uzsver, ka tieši tāpēc par uzņēmēju var kļūt tikai tas cilvēks, kurš ir pietiekami motivēts un strādāt gribošs, jo ne vienmēr saimnieciskā darbība nes tikai pozitīvus rezultātus, un šādus kritumus ir jāmaks pārvarēt, un to apstiprina arī ekonomista Johana Heinriha fon Tūnena izteikums, ka uzņēmējs ir cilvēks, kurš spēj darīt to, ko nespēj neviens cits.

Mūsdienās nepastāv pieņēmumi par to, kas ir kas – visu regulē likums. Latvijas Republikas likums *Par uzņēmējdarbību*, kas nosaka uzņēmējdarbības organizēšanas vispārīgos noteikumus Latvijā un uzņēmējdarbības subjektus, to dibināšanas, veidošanas un reģistrācijas galvenos principus, nosaka, ka uzņēmējdarbība ir ilgstoša vai sistemātiska ekonomiskā darbība un kapitāla ieguldīšana, kas vērsta uz preču ražošanu, realizāciju, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu ar nolūku gūt peļņu⁷, savukārt uzņēmējs ir fiziska vai juridiska persona vai vairāku šādu personu apvienība, kas norobežo daļu sava īpašuma uzņēmējdarbības veikšanai, pārzina uzņēmumu un tā mantu, bet likumā noteiktajos gadījumos uzņemas par to materiālo atbildību un ir prasītājs un atbildētājs tiesā, saimnieciskā tiesā un šķīrējtiesā. Uzņēmējs var būt⁸:

- rīcībspējīga fiziska persona;
- ģimene (saskaņā ar ģimenes locekļu starpā noslēgto līgumu);
- uzņēmējsabiedrība;
- valsts;
- pašvaldība;
- sabiedriska organizācija;
- reliģiska organizācija.

⁶ Oļevskis G. *Uzņēmējs un tirgus*. Rīga, Jāņa Rozes apgāds, 2007. 20. lpp.

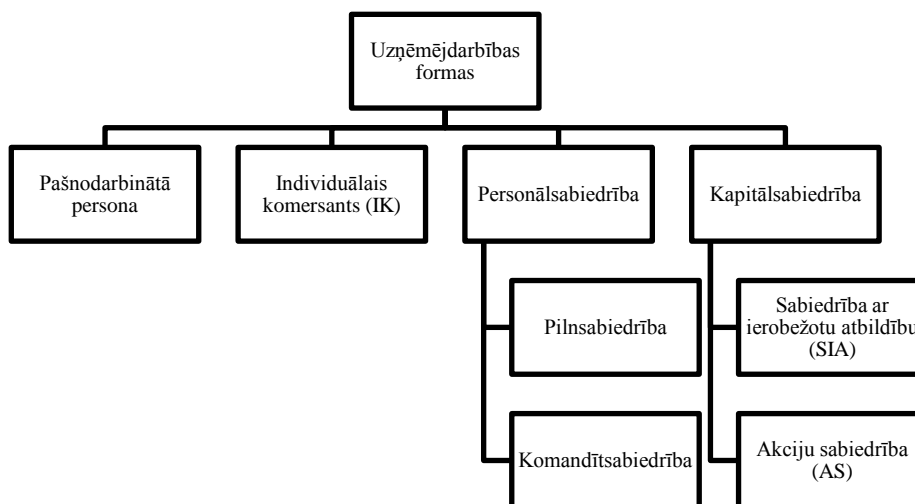
⁷ LR likums *Par uzņēmējdarbību*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 42, 18.10.1990. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72601>.- (skatīts 15.05.2015.)

⁸ turpat

Apvienojot iegūto informāciju par to, ko ir teikuši zinātnieki un ko paredz Latvijas Republikas likums *Par Uzņēmējdarbību*, darba autore secina, ka uzņēmējdarbība ir saimnieciska darbība, kura izpaužas kā ražošana vai pakalpojumu sniegšana un ko veic uzņēmējs ar konkrētu mērķi. Šis mērķis parasti ir peļņas gūšana vai personiskā izaugsme, taču uzņēmējs ir fiziska persona, kas darbojas riska apstākļos, jo, darbojoties tirgus ekonomikā, peļņa ne vienmēr ir garantēta. Uzņēmējs vada sev piederošu uzņēmumu, ieguldot tajā savu kapitālu, lai nodrošinātu uzņēmuma ilgstošu darbību. Uzņēmējs ir novators un izcils stratēģis, kas rada jaunas metodes, lai izveidotu vai radītu jaunus tirgus - tie ir giganti, kas maina pasauli⁹.

1.2. Uzņēmējdarbības formas un to reģistrēšana

Uzņēmējdarbība sākas no tā brīža, kad uzņēmējs rīkojas un sāk sekot līdzi visām biznesa sniegtajām iespējām¹⁰, taču pirms jebkādas rīcības katram jaunajam uzņēmējam ir jānoskaidro, kādu uzņēmējdarbības veidu jeb formu izvēlēties, lai būtu skaidrs, kādā statusā tiks veikta attiecīgā saimnieciskā darbība – fiziskā vai juridiskā. Tas ir nepieciešams, jo no tiesiskās formas ir atkarīga jaunā uzņēmuma īpašnieka atbildība par uzņēmuma saistībām, grāmatvedības uzskaiti un pārskati, kā arī maksājамie nodokļi¹¹.

1.1.att. Latvijā esošo uzņēmējdarbības formu uzskaitījums¹²

⁹ Michael E. Gerber. *The e-myth revisited*. Zolnēra izdevniecība, 2013. 26. lpp.

¹⁰ Bird B. J., Schjoedt L. *Understanding the entrepreneurial mind: Opening the black box*. New York: Springer, 2009. 327 p.

¹¹ Leibus I. *Pirmie soļi komercdarbībā*. Lietišķās informācijas dienests, 2010. 8. lpp.

¹² Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas likumu Par uzņēmējdarbību. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72601,-> (skatīts 15.05.2015.)

Attēlā 1.1. ir redzamas Latvijā zināmākās uzņēmējdarbības formas. Latvijā visizplatītākā uzņēmējdarbības forma ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību, taču tās īpatsvars ar katru gadu arvien samazinās¹³. Šī uzņēmējdarbības forma ir sevišķi piemērota tādā gadījumā, ja kopīgu saimniecisko darbību vēlas uzsākt vairāki uzņēmēji, bet tā kā darba autore izvēlētajā nozarē plāno darboties individuāli, attiecīgai uzņēmējdarbības formai liela uzmanība darba ietvaros netiks pievērsta, taču, balstoties uz pieejamo informāciju, autore atgādina, ka jebkurā gadījumā, ja rodas tāda nepieciešamība, vienu uzņēmējdarbības formu ir iespējams mainīt uz citu.

Uzņēmumu reģistrēšanu veic Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs, un tā darbību un reģistrēšanas kārtību nosaka likums *par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru*. Šajā reģistrā jāreģistrē visas uzņēmējdarbības un visi uzņēmumi, kā arī filiāles un pārstāvniecības, kas veic uzņēmējdarbību Latvijas Republikas teritorijā. Neregistrētu uzņēmējdarbību un uzņēmumu darbība ir aizliegta. Uzņēmējdarbība uzskatāma par nodibinātu, bet uzņēmums par izveidotu ar to reģistrācijas dienu¹⁴.

Pamatojoties uz darba galveno mērķi, darba izstrādes turpmākajā procesā tiks apskatīti un raksturoti tikai divi no saimnieciskās darbības veidiem – pašnodarbinātais un individuālais komersants, jo, autoresprāt, šīs uzņēmējdarbības formas vistiešāk raksturotu vēlamās saimnieciskās darbības uzsākšanu.

Pašnodarbinātā statuss

Saimniecisko darbību ir iespējams veikt kā pašnodarbinātajam, reģistrējoties nevis Komercreģistrā, bet tikai Valsts ieņēmumu dienestā (VID) kā saimnieciskās darbības veicējam¹⁵. Saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska un patstāvīga darbība par atlīdzību¹⁶. Par saimniecisko darbību var uzskatīt ar uzņēmumu izveidota līguma izpildes darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, kā arī profesionālu pakalpojumu sniegšanu, ja starp pakalpojuma sniedzēju un saņēmēju nav ilgstošas darba līguma attiecības, piemēram, režisora, zvērināta notāra vai mērnieka, konsultanta un citu profesionāļu darbība¹⁷. Pašnodarbinātais

¹³ **Leibus I.** *Pirmie soļi komercdarbībā*. Lietišķās informācijas dienests, 2010. 8. lpp.

¹⁴ LR likums *Par uzņēmējdarbību*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 42, 18.10.1990. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72601>.- (skatīts 15.05.2015.)

¹⁵ **Leibus I.** *Pirmie soļi komercdarbībā*. Lietišķās informācijas dienests, 2010. 10. lpp.

¹⁶ LR likums *Komerclikums*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 11, 04.05.2000. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=5490> (skatīts 15.05.2015.)

¹⁷ **Rīgas Ekonomikas augstskola.** *Ceļvedis jaunajiem uzņēmējiem*. Rīga, MikroDot, 2011. 18. lpp.

nav uzskatāms par komersantu, balstoties uz Latvijas Republikas tiesību aktiem, kas nosaka, ka komersants ir Komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona vai komercsabiedrība¹⁸.

Pašnodarbinātās personas statusā var reģistrēt personas, kuras ir sasniegušas 18 gadu vecumu, kas nozīmē, ka pat students var reģistrēties Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs un paralēli studijām pelnīt. Šo uzņēmējdarbības formu visbiežāk izvēlās tie cilvēki, kuri nodarbina tikai sevi. Reģistrēšanās process pašnodarbinātai personai ir ļoti vienkāršs, un sākuma kapitāls nav nepieciešams, taču jautājumi, kurus parasti kārtro darba devējs, ir katra paša atbildība, turklāt par darbības rezultātiem ir jāatbild ar visu savu personisko mantu¹⁹. Pašnodarbināta persona var reģistrēties dzīvesvietas Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālajā iestādē, līdzīgi ņemot pasi un, ja iespējams, tad arī līgumus, kas noslēgti ar potenciālajiem klientiem. Statusa reģistrācija ir bezmaksas²⁰.

Kā pašnodarbinātais saimnieciskās darbības veicējs ikviens drīkst nodarbināt līdz pieciem darbiniekiem, taču, ja ir plānots to darīt pastāvīgi, ne tikai atsevišķos projektu ietvaros, iespējams ir jāapsver kāda cita uzņēmējdarbības forma²¹. Pašnodarbinātā statusa priekšrocība ir tāda, ka, lai veiktu saimniecisko darbību, nav nepieciešamas speciālas telpas vai biroji, to var darīt jebkurā vietā. Pašnodarbinātā persona pats sev ir darba devējs, līdz ar to darba grafiks, ražība, nodokļi un citi aspekti, kas ir attiecināmi uz saimniecisko darbību, ir atkarīgi no katra paša iecerēm un vēlmēm. Neskatoties uz to, pastāv vēl daži kritēriji par labu tieši šai uzņēmējdarbības formai²²:

- pastāv iespēja legalizēt savus ieņēmumus no saimnieciskās darbības;
- var apkalpot ne tikai fiziskās, bet arī juridiskās personas, kas visas samaksas veic oficiāli;
- maksājot nodokļus, ir sociālās garantijas tāpat kā algotam darbiniekam, izņemot bezdarbnieka pabalstu;
- pastāv iespēja slēgt līgumu ar pasūtītāju, kas dod papildus garantiju maksas saņemšanai par sniegto precī vai pakalpojumu;

¹⁸ LR likums *Komerclikums*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 11, 04.05.2000. Pieejams:

<http://likumi.lv/doc.php?id=5490> (skatīts 15.05.2015.)

¹⁹ **SEB banka**. *Kādu uzņēmējdarbības formu izvēlēties?* Pieejams: <http://info.seb.lv/info/2014-10-27/kadu-uznemejdarbibas-formu-izveleties> (skatīts 15.05.2015.)

²⁰ **Siliņš V.** *Pašnodarbinātā persona – tas ir viegli*. Rīga. Pieejams: <http://innovate.lv/pasnodarbinata-persona-tas-ir-viegli/> (skatīts 15.05.2015.)

²¹ **SEB banka**. *Kādu uzņēmējdarbības formu izvēlēties?* Pieejams: <http://info.seb.lv/info/2014-10-27/kadu-uznemejdarbibas-formu-izveleties> (skatīts 15.05.2015.)

²² **Resurss pašnodarbinātajiem**. *10 iemesli, lai reģistrētos par pašnodarbināto*. Pieejams: <http://www.pasnodarbinatie.lv/raksts/aktualais/10-iesmesli-lai-registretos-par-pasnodarbinato/> (skatīts 22.04.2015.)

- ir lielākas iespējas saņemt kredītu no bankas sakarā ar to, ka pašnodarbinātā persona ir oficiāli deklarēta, un šīs personas ienākumi ir apliecināmi ar attiecīgu dokumentu no Valsts ieņēmuma dienesta;
- grāmatvedība ir kārtojama pēc vienkāršā ieraksta jeb kases principa, kas nozīmē, ka nav nepieciešami profesionāla grāmatveža pakalpojumi, kas var radīt papildus izdevumus;
- persona pati var izvēlēties no kādas summas maksāt Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- ir vienkāršs un lēts reģistrācijas process – nav dibināšanas līgums, notariāli apstiprināti paraksti, statūti un citi dokumenti, kā arī nav nepieciešams sākuma kapitāls vai pamatlīdzekļi.
- kases aparāts saimnieciskajā darbībā nav obligāts, ir pietiekami ar Valsts ieņēmuma dienesta reģistrētām kvītīm vai pārskaitījumu, kas pamatots ar rēķinu.

Darba autore uzskata, ka pašnodarbinātā statuss ir visvienkāršākā saimnieciskā darbības forma gan no noformulēšanas, gan no pašas veicamās darbības puses. Būt par darba devēju sev pašam nozīmē lielāku rīcības brīvību, neatkarību, taču pilnīgu atbildību par visu notiekošo. Pašnodarbinātā persona savu saimniecisko darbību veic, balstoties uz individuāliem lēmumiem un arī pats atbild par visiem pārkāpumiem, ja tādi ir bijuši. Konsultējoties ar Valsts Ieņēmumu dienesta Kuldīgas filiāles darbinieci, darba autore noskaidroja, ka, līdzko oficiāli tiek reģistrēta saimnieciskā darbība, parādās saistības starp saimnieciskās darbības veicēju un Valsts ieņēmumu dienestu, un tas atspoguļojas nodokļu maksājumos. Pašnodarbinātajam pašam ir jāveic nodokļu iemaksas, ņemot vērā to, kādi ir bijuši attiecīgā perioda ienākumi. Ja nodokļu maksājumi netiek veikti, Valsts Ieņēmumu dienests saimniecisko darbību uzskatīs par nelegālu, līdz ar to tiks piespriestas soda sankcijas. Nemaksājot valsts sociālo nodokli, persona, kura savu saimniecisko darbību veic individuāli, atsakās no visām sociālajām garantijām, ko parasti nodrošina darba devējs. Balstoties uz to, darba autore vēlējas vēlreiz norādīt, ka pašnodarbinātais pats atbild par visām savām rīcībām un pats ietekmē savas saimnieciskās darbības attīstību, kā arī no tās izrietošos materiālos ieguvumus.

Individuālais komersants

Līdz 2002. gadam Latvijā fiziska persona kā patstāvīgs uzņēmējdarbības subjekts neeksistēja, fiziska persona varēja veikt tikai saimniecisko darbību, reģistrējoties Valsts

ieņēmumu dienestā kā nodokļu maksātājs²³. Šobrīd fiziska persona var būt gan saimnieciskās, gan komercdarbības veicējs.

Individuālais komersants ir otrā izplatītākā uzņēmējdarbības forma Latvijā. Pirmā, kā jau iepriekš tika minēts, ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA). Individuālā komersanta forma lielā mērā līdzinās pašnodarbinātā statusam, taču pastāv dažas nianšes. Individuālais komersants ir cilvēks, kurš veic saimniecisko darbību un kā individuālais komersants ir ierakstīts Komercreģistrā²⁴. Šī forma ir piemērota tādā gadījumā, ja uzņēmējs vēlas reģistrēt firmu viens pats, taču tas nenozīmē, ka uzņēmējam turpmāk arī ir jāstrādā vienam pašam, kā arī ja saimnieciskās darbības veikšanai nav nepieciešamas lielas investīcijas un licence. Pēc uzņēmuma reģistrēšanas individuālais komersants var algot darbiniekus neierobežotā daudzumā²⁵.

Lai sāktu saimniecisko darbību, individuālajam komersantam ir jāreģistrējas Komercreģistrā, un šī reģistrēšanās ir ļoti vienkārša. Individuālos komersantus reģistrē Uzņēmumu reģistrs, pamatojoties uz personas aizpildīto pieteikuma veidlapu un iesniegtajiem dokumentiem. Veicot ierakstu komercreģistrā, attiecīgai personai tiek izsniegta reģistrācijas apliecība, kas vienlaikus ir nodokļu maksātāja reģistrācijas apliecība. Pirms aizpildītas pieteikuma veidlapas iesniegšanas Uzņēmumu reģistrā, tā jāapstiprina pie zvērināta notāra, lai tiktu apliecināts personas paraksts un rīcībspēja.

Jebkurai fiziskai personai, kas veic saimniecisko darbību, ir pienākums pieteikt sevi ierakstīšanai komercreģistrā kā individuālo komersantu, ja gada apgrozījums no veiktās saimnieciskās darbības pārsniedz 284 600 euro vai tās saimnieciskā darbība atbilst komercaģenta darbībai, vai māklera darbībai, vai arī tās veiktā saimnieciskā darbība atbilst pazīmēm, ka gada apgrozījums no darbības pārsniedz 28 500 euro un saimnieciskās darbības ietvaros tiek vienlaikus nodarbināti vairāk nekā pieci darbinieki. Neskatoties uz to, jebkura fiziskā persona var pieteikt sevi kā komersantu arī tad, ja nepastāv iepriekš minētie apstākļi²⁶.

Būt par individuālo komersantu nozīmē, ka tāpat kā pašnodarbinātajai personai nav jāuztraucas par sarežģītu grāmatvedības uzskaiti, veicot ierakstus. Individuālajam komersantam ir vienkārši pārtraukt savu saimniecisko darbību, tomēr dažreiz jaunie uzņēmēji neizvēlas šo tiesisko formu, jo individuālā komersanta atbildība nav nodalīta – individuālais komersants tāpat kā pašnodarbinātais par saimnieciskās darbības saistībām ir atbildīgs ar visu

²³ **Peļše G., Ruperte I.** *Mazā biznesa kurss*. Rīga, Jumava, 2009. 60. lpp.

²⁴ LR likums *Komerclikums*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 11, 04.05.2000. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=5490> (skatīts 18.05.2015.)

²⁵ **Leibus I.** *Pirmie soļi komercdarbībā*. Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2010. 9. lpp.

²⁶ **Valsts ieņēmumu dienests.** *Reģistrācija individuālā komersanta statusā*. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=474&hl=1&mod=33> (skatīts 22.04.2015.)

savu personīgo mantu, tāpēc ir svarīgi rūpīgi sekot līdzi katrai darbībai, nepieļaujot parādu veidošanos, kas var novest pie zaudējumiem.²⁷ Šim uzņēmējdarbības veidam pastāv vēl dažas priekšrocības un trūkumi, kuri ir uzskaitīti 1.2. tabulā.

1.2. tabula

Individuālā komersanta priekšrocības un trūkumi²⁸

<i>Priekšrocības</i>	<i>Trūkumi</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Vienkārša un lēta reģistrācija;</i> ✓ <i>ātra reakcija uz pircēju un pasūtītāju prasību izmaiņām;</i> ✓ <i>augsts motivācijas līmenis, jo individuālais komersants strādā sev;</i> ✓ <i>nepastāv uzskatu dažādība, kas nozīmē, ka ir izslēgta konfliktu rašanās iespēja, kas var būt saistīta ar saimniecisko darbību;</i> ✓ <i>likums neparedz noteikta pamatkapitāla lielumu.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Pastāv pilnīga atbildība;</i> ✓ <i>kapitāls ir ierobežots;</i> ✓ <i>ļoti maza iespēja ražot produktu lielos daudzumos;</i> ✓ <i>cilvēku spējas ir ierobežotas, jo tikai retos gadījumos persona vienlīdz labi pārvalda visas uzņēmējdarbības sfēras;</i> ✓ <i>ņemot vērā faktu, ka ir nepieciešams pastāvīgi vadīt uzņēmumu, nav iespējas pēc savām vēlmēm izmantot atvaļinājumu, brīvdienas un slimības lapu;</i> ✓ <i>pastāv liels stress, jo viss uzņēmumā notiekošais ir atkarīgs no paša individuālā komersanta.</i>

Tāpat kā pašnodarbinātā persona, arī individuālais komersants nav sarežģīta saimnieciskās darbības forma, taču ir savas atšķirības. Darba autore uzskata, ka, ja persona vēlas pati sevi nodarbināt, nestrādājot citu pakļautībā, un šī vēlamā saimnieciskā darbība ir saistīta ar to, ko pašai personai patīk darīt, tad vispiemērotākā forma būtu pašnodarbinātā statuss, jo šis statuss oficiāli ikvienam ļauj darboties un par to saņemt atlīdzību, kā arī ar likumu noteiktās sociālās garantijas, protams, ja tiek veiktas sociālās iemaksas. Taču, ja persona savu darbību vēlas uzsākt individuāli, bet nākotnē plāno darbību attīstīt, tad no šīm divām formām, autores prāt, individuālais komersants būtu visatbilstošākais, taču, autore vēlas atgādināt, ka jebkurā brīdī, ja ir radusies tāda nepieciešamība, uzņēmējdarbības statusu

²⁷ **Leibus I.** *Pirmie soļi komercdarbībā.* Lietišķās informācijas dienests, 2010. 9. lpp.

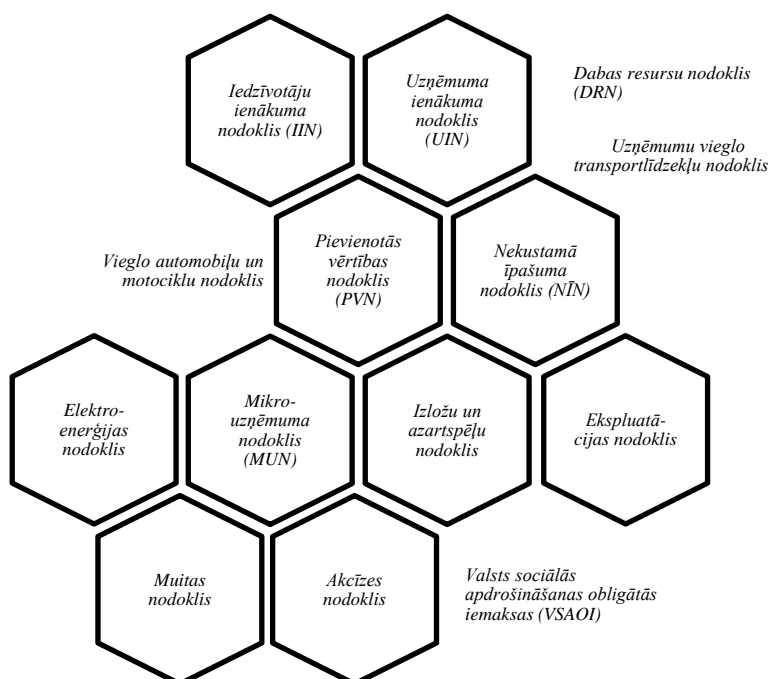
²⁸ **Pelše G., Ruperte I.** *Mazā biznesa kurss.* Rīga, Jumava, 2009. 60. lpp.

ir iespējams mainīt, kārtīgi izziņot noteikumus un likumus par citām Latvijā esošajām uzņēmējdarbības formām.

1.3. Uzņēmējdarbības nodokļu sistēma

Viens no galvenajiem līdzekļiem ekonomikas stabilizēšanai ir fiskālā politika, tāpēc valdība kontrolē tirgus mehānismu ar dažādu nodokļu un sociālo programmu palīdzību. Latvijas Republikā saimnieciskās darbības veicošām personām un uzņēmumiem jāņem vērā vairāki nodokļi, kas attiecas uz peļņu, realizēto produkciju vai darbinieku atalgojumu. Pastāvošie nodokļi un to attiecīgās likmes tiek noteiktas saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, un visu nodokļu sistēmu regulē Latvijas Republikas likums *Par nodokļiem un nodevām*. Nodoklis ir ar likumu noteikts obligāts vienreizējs vai periodisks maksājums valsts budžeta vai pašvaldību budžetu ieņēmumu nodrošināšanai un valsts funkciju un pašvaldību funkciju finansēšanai. Nodokļu samaksa neparedz atlīdzību nodokļa maksātājam tiešā veidā²⁹

Latvijas Republikas Ministru kabinets ir noteicis 14 nodokļus, kuri tiek piemēroti, balstoties uz konkrētā nodokļa likumu.

1.3.att. Ministru kabineta noteiktie nodokļi Latvijas Republikā³⁰

²⁹ LR likums *Par nodokļiem un nodevām*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 7, 13.04.1995. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=33946> (skatīts 18.05.2015.)

³⁰ turpat

Balsoties uz nodokļu likumiem, Valsts ieņēmumu dienests izstrādā un apstiprina metodiku, saskaņā ar kuru nodokļi ir atspoguļojami un aprēķināmi grāmatvedībā. Katram nodokļu maksātājam galvenais pienākums ir veikt nodokļu maksājumus pilnā apmērā un to noteiktajā termiņā, pretējā gadījumā draud soda sankcijas³¹.

Latvijā, līdzīgi kā citās valstīs, nodokļu likumdošana nepārtraukti tiek pilnveidota, un tas nozīmē, ka tā mainās. Nodokļu sistēma ir ļoti sarežģīta, tāpēc praktiskajā darbībā kā juridiskajām, tā arī fiziskajām personām ir ieteicams izmantot nodokļu speciālistu konsultācijas, lai nerastos pārpratumi, taču darba autore uzskata, ka mazā biznesā ar grāmatvedību saistošie jautājumi nav sarežģīti. Lai būtu skaidrs, pēc kāda principa pašnodarbinātajām personām un individuālajiem komersantiem ir jāveic nodokļu iemaksas, darba autore apskatīs ar izvēlētās darbības saistītos nodokļus un to iespējamās maksāšanas veidus.

Valsts obligātā sociālā apdrošināšana

Latvijas Republikas likums *Par valsts sociālo apdrošināšanu* stājās spēkā 1998. gada 1. janvārī, nomainot likumu *Par sociālo nodokli*. Sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu risku zaudēt ienākumu sakarā ar slimību, invaliditāti, maternitāti, bezdarbu, vecumu, nelaimes gadījumiem, saslimšanu ar arodslimību, kā arī papildu izdevumiem sakarā ar paša vai apgādājamā nāvi un bērna kopšanu³² jeb obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas ir ar likumu noteikts obligāts maksājums speciālā budžeta kontā, kas dod tiesības sociāli apdrošinātai personai saņemt likumā noteiktos sociālās apdrošināšanas pakalpojumus³³.

Saimnieciskās darbības veicējam valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas ir jāveic, ja viņa ienākumi sasniedz noteiktu apmēru, un šo intervālu starp maksimālo un minimālo ienākuma summu nosaka Ministru kabinets. 2015. gadā Ministru kabinets noteica, ka maksimālais apmērs ir 48 600 euro gadā, taču minimālais gada apmērs pašnodarbinātajiem un brīvprātīgi apdrošinātajām personām ir divpadsmitkārtīgas minimālās mēneša darba algas apmērs, un tie ir 4 320 euro gadā³⁴. Ja mēneša ienākums ir bijis mazāks par 360 euro, kas ir valstī noteiktā minimālā darba alga, un tajā kalendārajā gadā ienākumu summa nav sasniegusi 4 320 euro, tad par šo periodu saimnieciskās darbības veicējs ir tiesīgs nemaksāt sociālās

³¹ **Pelše G., Ruperte I.** *Uzņēmēja rokasgrāmata*. Rīga, Jumava, 2009. 246. lpp.

³² turpat 246. lpp.

³³ **Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.** *Obligātās sociālās apdrošināšanas*. Pieejams: <http://www.vsaa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/iemaksas> (skatīts 11.05.2015.)

³⁴ turpat

apdrošināšanas maksājumus. Valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas ir pašas fiziskās vai juridiskās personas interesēs, jo, kā iepriekš darba autore minēja, šīs iemaksas ļauj tās maksātājam saņemt likumā noteiktos apdrošināšanas pakalpojumus. Ja apdrošināšanas iemaksas netiek veiktas, noteikta riska iestāšanās gadījumā attiecīgā persona apdrošināšanas pakalpojumus no valsts nesaņem. Ja personai ir vēlēšanās maksāt sociālās iemaksas lielākā apjomā, tad attiecīgā gada valsts obligātās sociālās apdrošināšanas noteiktā likme pašnodarbinātajai personai ir piemērojama visam ienākumam, vienkāršā gadījumā nodokļa likme tiek piemērota ņemot vērā gan ieņēmumus, gan izdevumus.

Mikrouzņēmuma darbiniekiem brīvprātīgo iemaksu minimālais apmērs nav noteikts, tāpēc šīs iemaksas var veikt no brīvi izraudzītiem ienākumiem, kas nepārsniedz 720 euro mēnesī³⁵. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām nav paredzēta tikai viena nodokļu likme. Balstoties uz Latvijas Republikas Labklājības ministrijas publiskotajiem datiem, piemērotās nodokļu likmes apmērs ir atkarīgs no pašas sociāli apdrošināmās personas, un šīs likmes ir apskatāmas 1.4. tabulā. Darba autore tabulā nav iekļāvusi tādas apdrošināšanas likmes, kas ir piemērojamas nodarbinātajām personām brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā.

1.4.tabula

Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes Latvijā³⁶

<i>Sociāli apdrošināmā persona</i>	<i>Likme (%)</i>
<i>Darba ņēmēji, kas apdrošināti visiem sociālās apdrošināšanas veidiem</i>	<i>34,09</i>
<i>Pensijas vecumu sasniegušie darba ņēmēji</i>	<i>28,7</i>
<i>Darba ņēmēji, kuri ir izdienas pensijas saņēmēji vai invalīdi – valsts speciālās pensijas saņēmēji</i>	<i>31,07</i>
<i>Pašnodarbinātie</i>	<i>30,58</i>
<i>Pašnodarbinātie, kuri ir pensijas vecumā</i>	<i>28,17</i>
<i>Zemes iznomātāji, namīpašnieki</i>	<i>26,76</i>
<i>Ārvalstu darba ņēmēji pie darba devēja - ārvalstnieka</i>	<i>31,46</i>

Saimnieciskās darbības veicējam kā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājam ir jāreģistrējas pirms tiek uzsākta saimnieciskā darbība, un šī maksājamā nodokļa likme ir 23%³⁷. Ja fiziskā vai juridiskā persona noteiktā laika posmā savu darbību ir veikusi bez peļņas

³⁵ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. *Obligātās sociālās apdrošināšanas*. Pieejams: <http://www.vsaa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/iemaksas> (skatīts 11.05.2015.)

³⁶ Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Labklājības ministrijas aprēķinātajām valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmēm. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/news/id/6225> (skatīts 11.05.2015.)

³⁷ turpat

– ienākumi ir vienādi ar izdevumiem vai pat izdevumi pārsniedz ienākumus, tad iedzīvotāju ienākumu nodoklis piemērots netiek. Mūsdienās pastāv gadījumi, kad šādu situāciju nereti saimnieciskās darbības veicēji izmanto savā labā, ar mērķi nemaksāt iedzīvotāju ienākumu nodokli, par to nesaņemot soda sankcijas. Bieži vien uzņēmumi vai pašnodarbinātās personas, nodokļa vajadzībām uzskaitot no darbības gūtos ieņēmumus un no tiem atņēmot izdevumus, secina, ka attiecīgajā periodā ieņēmumi būtiski pārsniedz izdevumus, līdz ar to ar nodokli apliekamā summa ir lielāka. Balstoties uz to, saimnieciskās darbības veicēji palielina izdevumus jaunu izejvielu un krājumu iegādei vai kādiem citiem iemesliem, un tā rezultātā ar nodokli apliekamā summa samazinās un maksājama iedzīvotāju ienākumu nodoļa summa ir mazāka nekā iepriekš. Lai izvairītos no šādām situācijām, Valsts ieņēmumu dienests ir noteicis, ka, ja saimnieciskās darbības veicējs 3 gadus nemaksā šo nodokli, viņam tiek piespriesta fiksētā nodokļa maksa, un tā ir 50 euro gadā.

Patentmaksa

2009. gada nogalē Ekonomikas ministrija izstrādāja jaunu un būtiski atvieglotu kārtību, kādā ikviens iedzīvotājs var uzsākt savu mikro uzņēmējdarbību. No 2010. gada 1. janvāra fiziskas personas, kas veic individuālo darbību noteiktās profesijās, var izvēlēties maksāt patentmaksu³⁸. Patentmaksu var maksāt par vienu mēnesi, vairākiem mēnešiem vai gadu. Tā sevī ietver iedzīvotāju ienākumu nodokli un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas. Ja saimnieciskās darbības veicējs ir izņēmis patentu, tad minētie nodokļi vairs nav jāmaksā³⁹. Fiziskā persona, kurai ir piešķirts patents, nedrīkst būt pievienotās vērtības nodokļa maksātājs⁴⁰. Kad izņemtā patenta derīguma termiņš ir beidzies, ir iespējams atkārtoti doties uz Valsts ieņēmumu dienestu ar lūgumu izsniegt jaunu patentu, protams, ja joprojām pastāv vēlme turpināt darboties attiecīgajā sfērā.

Patentmaksas ikmēneša maksājums detalizēti ir noteikts katrai profesiju grupai, bet tās apmērs ir no 43 līdz 100 euro par vienu kalendāro mēnesi, un samazinātās patentmaksas apmērs ir 9 euro par sešiem mēnešiem vai 17 euro par vienu gadu⁴¹. Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi, kas izdoti 2013. gada 17. decembrī saskaņā ar likumu *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli, par Kārtību, kādā piemērojama patentmaksa un tās apmēri*

³⁸ **Ekonomikas ministrija.** *Patentmaksas.* Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vidē/mikrouznejdarbiba_un_uznemejdarbibas_uzsaksana_/patentmaksas/ (skatīts 27.04.2015.)

³⁹ **Neilande J.,** *Komersanta ABC.* Rīga, Zvaigzne ABC. 20. lpp.

⁴⁰ turpat 21. lpp.

⁴¹ **Ekonomikas ministrija.** *Patentmaksas.* Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vidē/mikrouznejdarbiba_un_uznemejdarbibas_uzsaksana_/patentmaksas/ (skatīts 27.04.2015.)

fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā, nosaka, ka šuvēja profesijas patentmaksa vienam kalendāra mēnesim Rīgas pašvaldības teritorijā ir 71 euro, taču pārējās pašvaldību teritorijās tie ir 43 euro. Samazinātā patentmaksa sešiem kalendāra mēnešiem 9 euro, savukārt samazinātā patentmaksa vienam kalendāra gadam 17 euro⁴².

Mikrouzņēmuma nodoklis

Mikrouzņēmumu nodoklis tāpat kā patentmaksa sevī ietver gan valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, gan iedzīvotāju ienākuma nodokli⁴³. Šo nodokli var maksāt, ja apgrozījums no saimnieciskās darbības divpadsmit mēnešos nepārsniedz 100 000 euro, darbinieku skaits nav lielāks par pieciem un alga nepārsniedz 720 euro mēnesī. Ar mikrouzņēmuma nodokli apliek kopējos ieņēmumu, neņemot vērā izdevumus. Ja apgrozījums no saimnieciskās darbības ir līdz 7 000 euro, tad piemērojamā nodokļa likme ir 9%, savukārt apgrozījumam no 7 000 līdz 100 000 euro 2015. gadā tie ir 11%. Ja tiek pārsniegts kāds no noteiktajiem kritērijiem, pārsnieguma summai tiek piemērota papildlikme 20% apmērā. Šī nodokļa deklarāciju ir jāiesniedz katru ceturksni līdz attiecīgā mēneša 15. datumam⁴⁴. Kļūstot par mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju, autore uzsver, ka ļoti rūpīgi ir jāseko līdzi saimnieciskajai darbībai, jo, ja Valsts ieņēmumu dienests secina, ka tiek pārkāpts kāds stingri nosacītais kritērijs, mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statuss var tikt zaudēts, un tas nozīmē, ka nākamajos piecus gadus to nav iespējams atgūt.

Fiziska persona ir tiesīga neregistrēt savu saimniecisko darbību ne Valsts ieņēmumu dienestā, ne Uzņēmumu reģistrā, ja ienākumi tiek gūti no īpašuma, taču fiziskai personai jebkurā gadījumā ir pienākums informēt Valsts ieņēmumu dienestu par notiekošo. Ja saimnieciskā darbība netiek reģistrēta, tad gūtajiem ieņēmumiem no īpašuma piemēro nodokļa likmi 10% apmērā. Ja ienākumi, kas nepārsniedz 3 000 euro gadā, tiek gūti no piemājas saimniecības vai personīgās palīgsaimniecības, tie tiek uzskaitīti brīvā formā, bet, ja ienākumi gadā pārsniedz noteiktos 3 000 euro, saimnieciskā darbība ir jāreģistrē⁴⁵.

Autore uzskata, ka mikrouzņēmuma nodoklis jebkuram varētu šķist saistošs, balstoties uz likmes apmēru, taču, izvēloties kļūt mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju, nepārtraukti ir jāseko līdzi darbībai, lai nevienā brīdī netiktu pārkāpts kāds no esošajiem nosacījumiem.

⁴² LR likums par *Kārtību, kādā piemērojama patentmaksa un tās apmēri fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=263363> (skatīts 27.04.2015.)

⁴³ LR likums *Mikrouzņēmuma nodokļa likums*. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=215302> (skatīts 11.05.2015.)

⁴⁴ **Valsts ieņēmumu dienests**. *Saimnieciskās darbības veicēji*. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=5437&hl=1> (skatīts 22.05.2015.)

⁴⁵ turpat

1.4. Uzņēmējdarbības finansēšanas avoti

Viens no svarīgākajiem uzņēmējdarbības līdzekļiem ir nauda, ar kuras palīdzību tiek iepirktas izejvielas un materiāli, kā arī tiek veikti citi saimnieciskās darbības nodrošināšanai nepieciešamie maksājumi. Pastāv divi veidi, kā ir iespējams finansēt saimniecisko darbību – paša vai aizņemto līdzekļu izmantošana.

Naudas līdzekļus izmanto, lai varētu iegādāties pamatlīdzekļus, piemēram, iekārtas, mašīnas un citus ražošanai nepieciešamos līdzekļus. Pamatlīdzekļos ieguldītā nauda ir iesaldēta uz ilgu laiku, jo tos parasti iegādājas ilgtermiņa izmantošanai, taču atlikusī nauda paliek apgrozāmo līdzekļu finansēšanai. Vajadzīgais apgrozāmo līdzekļu, t. i., izejvielu, materiālu u.c., daudzums balstās uz to, cik ilgs ir viens ražošanas cikls. Jo lielāki ir uzņēmuma krājumi, jo lielāki naudas līdzekļi tajos ir iesaldēti⁴⁶.

Darba autore uzskata, ka mūsdienās cilvēki ir izteikti piesardzīgi saistībā ar darbības finansēšanu, izmantojot aizņemtos līdzekļus, taču ne vienmēr ir nepieciešams izvēlēties balstīt savu saimniecisko darbību uz paša līdzekļiem. Pastāv gadījumi, ka, izmantojot tikai paša līdzekļus, gala rezultāts ir negatīvs, jo, izvēloties savus resursus, kuri ir ierobežotā daudzumā, ražošanas cikls palēninās, kas nozīmē, ka konkurents, kuram iespējams ir vairāk pieejamo līdzekļu, darbosies daudz jaudīgāk un ar lielākiem panākumiem.

Ir daudz un dažādi uzņēmējdarbības finansēšanas veidi, un katram saimnieciskās darbības veicējam individuāli ir jāizvēlas sev vispiemērotākais ārējais finansēšanas veids, protams, ja tāds ir nepieciešams. Ārējie finansēšanas veidi atšķiras ar⁴⁷:

- institūciju veidu, kas finansē (bankas, privātie investori, Eiropas Savienības struktūrfondi, riska kapitāla kompānijas u.c.);
- procentiem, kas tiek prasīti par aizņemtā finansējuma izmantošanu (īstermiņa, ilgtermiņa);
- atrašanās vietu attiecībā uzņēmumu (vietējais, ārzemju);
- finansēšanas ātrums (nepieciešamo dokumentu noformēšana, birokrātiskās prasības).

Lai uzsāktu saimniecisko darbību izvēlētajā jomā, darba autore, balstoties uz inovatīvās motivācijas programmas publicēto informāciju, izveidoja uzskatāmu tabulu, kurā ir apkopoti finansējumu veidi un to galvenās priekšrocības un trūkumus.

⁴⁶ Pelše G., Ruperte I. *Mazā biznesa kurss*. Rīga, Jumava, 2009. 70. lpp.

⁴⁷ **Inovatīvās uzņēmējdarbības motivācijas programma**. *Uzņēmējdarbības uzsākšana*.

<http://www.innovativelatvia.lv/uznemejdarbiba/uznemejdarbibas-uzsaksana/uznemejdarbibas-finansesana>
(skatīts 28.04.2015.)

Finansējuma veidi un to priekšrocības un trūkumi⁴⁸

<i>Finansējuma veids</i>	<i>Priekšrocības</i>	<i>Trūkumi</i>
<i>Pašu līdzekļu izmantošana</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Nepastāv saistības;</i> ✓ <i>nezūdoša kontrole.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Nereti rodas problēmas ar piesaistīšanas iespējām;</i> ✓ <i>ierobežots naudas un resursu daudzums.</i>
<i>Privātie investori</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Augstāka kapitāla atdeve;</i> ✓ <i>finansējuma iegūšana bez ķīlas;</i> ✓ <i>ir nepieciešami mazāk dokumentu un apstiprinājums tiek iegūts ātrāk nekā bankā;</i> ✓ <i>izdevīgs veids kā piesaistīt kapitālu.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Dažkārt ir sarežģīti atrast privāto investoru;</i> ✓ <i>dibinātāju kontroles samazināšanās uzņēmumā;</i> ✓ <i>investori var piemērot augstas procentu likmes.</i>
<i>Aizdevums</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Procentu maksājumu dēļ samazinās maksājamo nodokļu summas.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Ķīlas nepieciešamība;</i> ✓ <i>nepārtrauktie procentu maksājumi;</i> ✓ <i>dokumentu un biznesa plāna nepieciešamība;</i> ✓ <i>laikietilpīgi;</i> ✓ <i>regulāru atskaišu veikšana banku interesēs.</i>
<i>Vairāku finansēšanas avotu apvienojums</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Pastāv iespēja iegūt lielāku finansējumu;</i> ✓ <i>aizdevēju risku diversificēšana;</i> ✓ <i>samazinās maksājamo nodokļu summas.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Ķīlas nepieciešamība;</i> ✓ <i>turpinājums 1.5. tabulai</i> ✓ <i>ir iespējamās kreditoru, akcionāru un uzņēmēju sadarbības problēmas.</i>

⁴⁸ **Inovācijas portāls.** Uzņēmējdarbības finansēšana. Pieejams: <http://www.innovativelatvia.lv/uznemejdarbiba/uznemejdarbibas-uzsaksana/uznemejdarbibas-finansesana> (skatīts 28.04.2015.)

Latvijā savu darbību veic arī vairākas programmas, fondi un asociācijas, kas piedāvā jaunajiem uzņēmējiem atbalstu gan no finansiālās, gan materiālās un konsultatīvās puses. Šo atbalstītāju galvenais mērķis ir atbalstīt ne tikai tos uzņēmējus, kas jau veic saimniecisko darbību, bet arī iesācējus. Liela daļa no šiem fondiem ir koncentrējušies tieši uz mazo un vidējo uzņēmumu atbalstīšanu un motivēšanu.

Visas uzņēmējdarbības atbalsta organizācijas var iedalīt trīs grupās - ir tādi fondi, kas palīdz uzņēmējiem, sniedzot tikai konsultācijas, piemēram, reģionālie Uzņēmējdarbības atbalsta centri, citi palīdz finansiālā ziņā, savukārt ir arī tādi, kas izsniedz garantijas tiem, kas vēlas ņemt kredītu kādā no komercbankām.

Ja uzņēmējs ir nonācis pie secinājuma, ka, lai viņa saimnieciskā darbība attīstītos un nestu apmierinošu peļņu, nepietiek tikai ar paša līdzekļiem, ir skaidrs, ka vienmēr pastāvēs iespēja iegūt un izmantot finansējumu, kas nāk no *ārienes*, un tas noteikti nav nekas ārkārtējs, jo liela daļa veiksmīgu uzņēmumu un uzņēmēju strādā ar aizņemto kapitālu, balstoties uz to, ka paša kapitāls ir ierobežots, un ar to daudzumus, kas pašam ir pieejams, ne vienmēr viss iecerētais ir sasniedzams. Autore uzskata, ka mūsdienās pieejamo ārējo finansējumu veidi ir daudz un dažādi, tāpēc katram pašam ir jāizskata piedāvājuma klāsts un, izdarot secinājumus, jāizlemj, kas tagad un vēlāk būtu vislabākais variants, jo uzņēmēju darbs ir vērsts gan uz tagadni, gan arī uz nākotnes perspektīvas attīstīšanu.

1.5. Uzņēmējdarbības vide

Uzņēmējdarbības attīstību ietekmē ne tikai valstī pastāvošie likumi, bet arī tās vide. Katrs uzņēmējs darbojas konkrētā laikā un konkrētā telpā, kur visiem notikumiem ir noteikta virzība, loģika un bieži vien arī nenoteiktība. Uzņēmējdarbības vide ir esošā realitāte, kas pastāv ārpus jebkura cilvēka apziņas un darbojas neatkarīgi no tās⁴⁹.

Izveidot savu uzņēmumu un palīdzēt tam attīstīties ir ļoti sarežģīts uzdevums, taču, lai kaut mazliet šis process tiktu atvieglots, ir jārada labvēlīga vide, tāpēc uzņēmējdarbības vides uzlabošana ir viens no galvenajiem valsts ekonomisko reformu uzdevumiem, kā arī tās ekonomiskās attīstības priekšnoteikums⁵⁰, balstoties uz to, ka gan maziem, gan vidējiem uzņēmumiem Latvijas tautsaimniecībā ir ļoti liela nozīme.

Kā jau iepriekš tika minēts, ikviens uzņēmums vai saimnieciskās darbības veicējs darbojas kaut kādā noteiktā vidē, un tā ir mainīga. Lai saimnieciskā darbība veiksmīgi funkcionētu, esošā vide ir jāpārzin un nepieciešamības gadījumā arī jāpielāgojas, jo

⁴⁹ **Klauss A.** *Uzņēmējdarbība*. Talsi, Talsu tipogrāfija, 1998. 22. lpp.

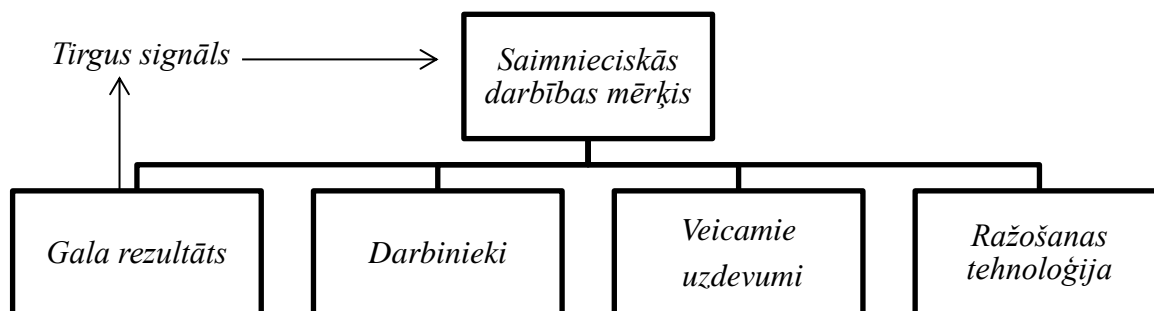
⁵⁰ **Rurāne M.** *Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana*. Rīga, biznesa augstskola Turība, 2002. 19. lpp.

uzņēmējdarbības vide piedāvā ne tikai iespējas, bet arī draudus. Apkārtējā vide tiek iedalīta mikrovidē un makrovidē jeb iekšējā un ārējā⁵¹.

Iekšējā jeb mikrovide

Mikrovidi jeb iekšējo vidi veido tādi elementi, kas saistīti ar pašu uzņēmumu vai saimnieciskās darbības veicēju un kas ietekmē attiecības ar esošajiem patērētājiem. Tie ir tādi elementi, kas palīdz funkcionēt uzņēmumam – naudas līdzekļi jeb finanses, ražošana, grāmatvedība utt. Katrs uzņēmums individuāli veido savu iekšējo vidi un, ja rodas tāda nepieciešamība, to ir iespējams mainīt. Piemēram, mazs uzņēmums savu darbību ir veicis, izmantojot tikai paša līdzekļus, bet, lai palielinātu savus ražošanas apjomus, ar mērķi sekmēt saimniecisko darbību, ir pieņemts lēmums izmantot kādu no ārējiem finansēšanas avotiem. Šādā situācijā kāds no iekšējās vides faktoriem ir ticis mainīts.

Uzņēmuma vai saimnieciskās darbības iekšējā vide sastāv no vairākiem mainīgiem lielumiem un šie mainīgie lielumi kopā veido sistēmas struktūru. Ja saimnieciskās darbības ietvaros mainās vismaz viens no šīs sistēmas elementiem, tad izmainās arī pārējie sistēmā esošie elementi. Šāda mikrovides izpratne attēlo uzņēmējdarbības struktūras pārvaldīšanu kā arī ietekmi uz sistēmā esošajiem mainīgajiem elementiem.

1.6.att. Uzņēmuma iekšējās jeb mikrovides elementi⁵²

Katram uzņēmumam ir savi vēlamie mērķi - parasti tie ir peļņas gūšana vai personīgā izaugsme. Tiecoties uz saviem mērķiem, ir jāspēj veiksmīgi organizēt iekšējo vidi un katru šīs vides elementu, jo jebkuras izmaiņas ietekmē gala rezultātu, taču gala rezultāts veiksmīgu saimnieciskās darbības kopējo mērķa izpildi.

⁵¹ Vīksna A. *Savs business*, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 174. lpp.

⁵² Rurāne M. *Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana*. Rīga, biznesa augstskola Turība, 2002. 124. lpp.

Ārējā jeb makrovide

Makrovidi jeb ārējo vidi veido demogrāfiskā, politiskā, ekonomiskā un kultūras vide. Ārējās vides ietekmējošie faktori veidojas neatkarīgi no esošā uzņēmuma menedžmenta. Individuālais uzņēmums pats nevar ietekmēt un kontrolēt ārējo vidi, taču ārējā vide uzņēmumu var. Balstoties uz to, ka makrovide nav ietekmējama, būtiski ir sekot līdzi tās pārmaiņām, lai nepieciešamības gadījumā būtu iespējams reaģēt laicīgi, protams, ja rodas tāda nepieciešamība.

Ārējā vidē darbojas tādi spēki, kuri ka saimniecisko darbību ietekmē netieši un neregulāri. Iekšējā vide izstrādā darbības lēmumus, bet tas praktiski vienmēr notiek ārējo spēku ietekmē. Ārējo spēku ietekmētāji ir saimnieciskās darbības veicēja tuvākajā apkārtējā vidē esošie konkurenti, piegādātāji, patērētāji un citi ārējās vides elementi⁵³.

Darba autore uzskata, ka jebkuram saimnieciskās darbības veicējam ir jāseko līdzi visam notiekošajam gan iekšējā, gan ārējā vidē. Jebkuras izmaiņas var ietekmēt saimnieciskās darbības potenciālu un nākotnes perspektīvas. Tas, cik lielu ietekmi ārējā vide atstāj uz uzņēmumu vai saimnieciskās darbības veicēju, ir atkarīgs no tā, ar ko un cik lielā mērā nodarbojas pats uzņēmums. Ārējā vide ir ļoti plaša un sarežģīta, un visus tajā esošos faktorus nav iespējams uzskaitīt un nepārtraukti ievērot, tādēļ, kā iepriekš darba autore minēja, katram saimnieciskās darbības veicējam lietderīgi ir uzsvērt tieši tos faktorus, kuriem ir izšķiroša nozīme vispārējā darbībā⁵⁴. Autores izvēlētajās saimnieciskajā darbībā, pēc viņas domām, galvenie iekšējās vides faktori, kuriem būs jāpievērš pastiprināta uzmanība, ir ražošanas tehnoloģijas un pašas saimnieciskā darbības veicējas prasmes koordinēt mazo biznesu, taču tiešā ietekme no ārienes būs patērētāju rīcība. Plašāka informācija par šiem ietekmējošajiem faktoriem ir iekļauta nākamo nodaļu ietvaros.

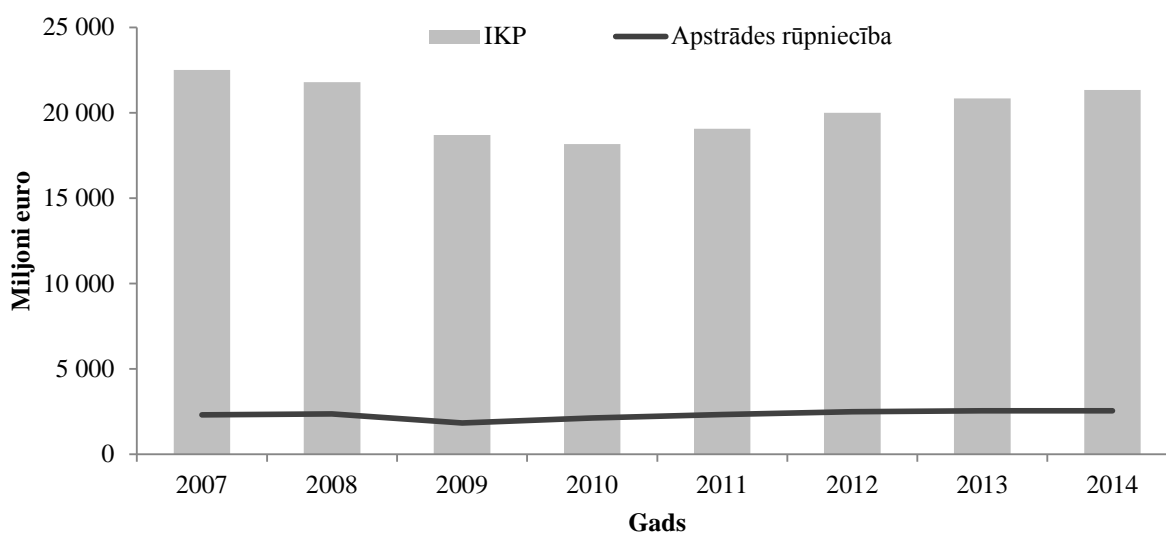
⁵³ **Rurāne M.** *Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana*. Rīga, biznesa augstskola Turība, 2002. 126. lpp.

⁵⁴ **LR Izglītības un zinātnes ministrija.** *Ekonomikas pamati*. Rīga, SIA J.L.V. 2002. 152. lpp.

2. APSTRĀDES UN VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS RAKSTUROJUMS LATVIJĀ

2.1. Apstrādes rūpniecības attīstības tendences Latvijā

Latvijas ekonomikas izaugsme laika posmā no 2011. līdz 2013. gadam sasniedza vidēji 4,7% ik gadu, kā rezultātā valsts attīstība tika vērtēta kā viena no straujākajām izaugsmēm visā Eiropas Savienībā. 2013. gada beigās un 2014. gada sākumā ekonomikas pieauguma tempi samazinājās ārējās vides ietekmes dēļ – lielākoties tāpēc, ka Krievijā pavājinājās ekonomiskā situācija. Ja uz ekonomisko situāciju Latvijā skatās nozaru griezumā, tad lielākais devums iekšzemes kopprodukta pieaugumā ir komercpakalpojumu, būvniecības, kā arī transporta un tirdzniecības nozarēm. Apstrādes rūpniecībā produkcijas izlaides apjomi 2014. gadā bija tuvi iepriekšējā, t.i., 2013. gada līmenim, taču šīs nozares apakšnozarēs attīstības tendences atšķiras⁵⁵.

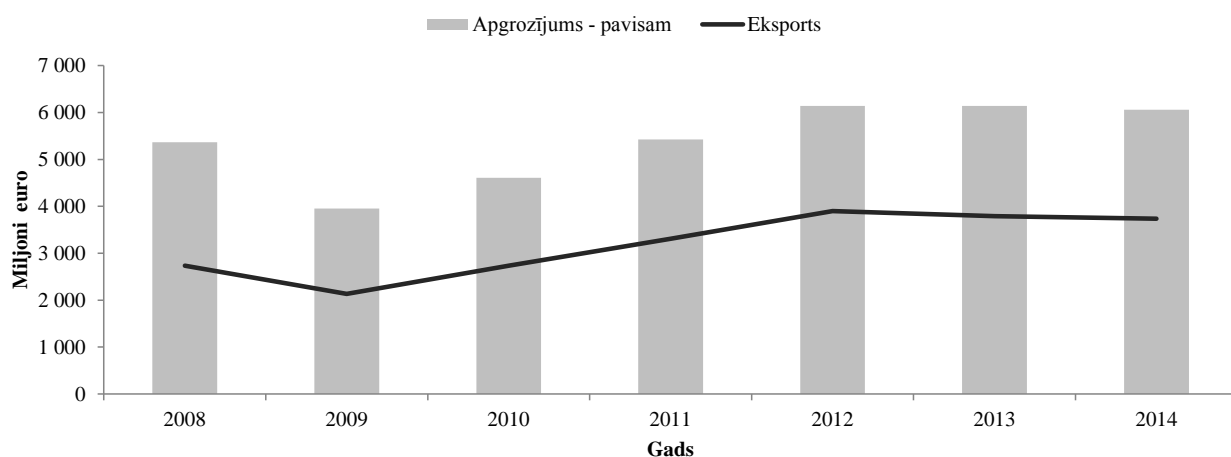
2.1. att. Apstrādes rūpniecības pakalpojumu un preču izlaides pievienotā vērtība iekšzemes kopproduktam Latvijā laika posmā no 2007. līdz 2014. gadam⁵⁶

Autores izvēlētajā laika posmā, kas ir redzams attēlā 2.1., vislielākais iekšzemes kopprodukts Latvijā bija 2007. gadā, un tajā pašā gadā apstrādes rūpniecības īpatsvars no IKP bija 10,21%. Pasliktinoties ekonomiskajai situācijai, nākamajos gados Latvijas iekšzemes kopprodukts samazinājās – 3 gadu laikā, salīdzinot ar 2007. gadu, tas bija sarucis par 19,3%,

⁵⁵ **Latvijas Republikas ekonomikas ministrija.** Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/2014_dec_lv.pdf (skatīts 14.05.2015.)

⁵⁶ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par IKP un preču un pakalpojumu pievienoto vērtību pa darbības veidiem. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_ikgad_ikp/IK10_0050.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (skatīts 16.05.2015.)

līdz 2010. gadā tas bija savā viszemākajā punktā apskatītajā laika posmā no 2007. līdz 2014. gadam. 2010. gadā apstrādes rūpniecības īpatsvars sastādīja 11,68% no iekšzemes kopprodukta, kas nozīmē, ka, lai gan Latvijas uzņēmumu kopējā produktu un pakalpojumu izlaide samazinājās, apstrādes rūpniecības saražotais apjoms palielinājās. 2014. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, Latvijas iekšzemes kopprodukts bija palielinājies par 17%, taču tas joprojām nebija 2007. gada līmenī – ja izsaka to procentuāli, tad 2007. gadā iekšzemes kopprodukts bija par 5% lielāks nekā 2014. gadā. Eksperti prognozē, ka 2015. gadā būs tāda pati situācija kā 2014. gadā, taču, sākot ar 2016. gadu, būs vērojams iekšzemes kopprodukta pieaugums 2% apmērā⁵⁷. 2014. gada beigās apstrādes rūpniecības pievienotā vērtība Latvijas iekšzemes kopproduktam bija gandrīz 12%.

2.2. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījums Latvijā un eksports uz Eiropas Savienības valstīm laika posmā no 2008. līdz 2014. gadam⁵⁸

Attēlā 2.2. ir dati par apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījumu un eksportu laika posmā no 2008. līdz 2014. gadam. Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 20. decembra apstiprinātās regulas nosaka, ka apstrādes rūpniecībā ietilpst tādas apakšnozares kā pārtikas produktu, dzērienu, tabakas izstrādājumu, tekstila un ādas izstrādājumu, apģērbu, apavu, koksnes un koka izstrādājumu, papīra, poligrāfijas, ķīmisko un farmaceitisko vielu, gumijas, stikla, metāla, elektronisko ierīču, automobiļu un citu transportlīdzekļa kā arī mēbeļu ražošana⁵⁹.

⁵⁷ LR Finanšu ministrija. *Galvenie makroekonomiskie rādītāji un prognozes 2015. gadā*. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/tautsaimniecibas_analize/galvenie_makroekonomiskie_raditaji_un_prognozes/ (skatīts 16.05.2015.)

⁵⁸ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem rūpniecībā. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_istern_rupn/RU0130c_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)

⁵⁹ Vienotie internetdati. *NACE 2. redakcija*. Pieejams: <http://www.vid.lv/lv/uznemejiem/nace> (skatīts 16.05.2015.)

Iestājoties ekonomiskai krīzei, apstrādes rūpniecības apgrozījums, līdzīgi kā citu nozaru apgrozījumi, samazinājās. 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, kopējais apgrozījums apstrādes rūpniecībā nokritās par 26%, un attiecīgi šim gadam darba autores apskatītajā laika posmā ir raksturīgs vislielākais kritums. Pēc 2009. gada, uzlabojoties Latvijas ražotāju konkurētspējai, apstrādes rūpniecība attīstījās, un par to liecina arī Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicētie dati. 2010. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, apstrādes rūpniecības apgrozījums pieauga par 17%. Lai gan 2010. apgrozījums bija par 14% mazāks nekā 2008. gadā, situācija 2010. gadā tika vērtēta kā pozitīva.

Nākamajos gados, t.i., līdz 2012. gadam apstrādes rūpniecība vienmērīgi attīstījās, līdz 2011. gadā tā bija 2008. gada līmenī. Trīs gadu laikā, kopš 2009. gada, apgrozījums bija pieaudzis par 55%, un šis apgrozījums līdz 2014. gadam ir noturējies tādā pašā līmenī. 2015. gada 1. ceturkšņa dati liecina, ka patreiz apstrādes rūpniecības attīstībā būtisku izmaiņu nav.

Ņemot vērā to, ka lielākā daļa apstrādes rūpniecībā saražotā produkcija tiek eksportēta, eksportētais daudzums ir cieši korelēts ar apgrozījumu, un to var novērot 2.2. attēlā. Kā redzams, tajos periodos, kad apgrozījums ir samazinājies, arī eksports samazinājās, savukārt, kad apstrādes rūpniecība līdz ar valsts ekonomiku atlaba, arī eksportētais produkcijas daudzums palielinājās.

2008. gadā no visas saražotās produkcijas 51% jeb mazliet vairāk nekā puse tika eksportēta uz Eiropas Savienības valstīm, 49% pārdeva Latvijas vietējā tirgū. Nākamajos gados, lai gan kopējais apstrādes rūpniecības apgrozījums samazinājās, eksporta īpatsvars palielinājās – 2010. gadā no valsts eksportēja gandrīz 60% no visa apstrādes rūpniecībā saražotā daudzuma. 2014. gadā 62% no saražotā apjoma tika eksportēti, un tas ir par 37% vairāk nekā 2008. gadā. 2015. gada 1. ceturkšņa dati liecina, ka 35% no apstrādes rūpniecības produkcijas tiek pārdoti vietējā tirgū, pārējie tiek eksportēti.

Apstrādes rūpniecības struktūra Latvijā 2014. gadā (%)⁶⁰

	<i>Pēc izlaides</i>	<i>Pēc aizņemto darbavietu skaita</i>	<i>Eksporta īpatsvars nozares realizācijā</i>
<i>Apstrādes rūpniecība - pavisam</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>61,9</i>
<i>Pārtikas un dzērienu ražošana</i>	<i>25,3</i>	<i>21,8</i>	<i>35,8</i>
<i>Vieglā rūpniecība</i>	<i>4,2</i>	<i>10,7</i>	<i>86,3</i>
<i>Kokapstrāde</i>	<i>25,9</i>	<i>20,3</i>	<i>72,9</i>
<i>Papīra ražošana un poligrāfija</i>	<i>4,4</i>	<i>4,0</i>	<i>60,3</i>
<i>Ķīmiskā rūpniecība</i>	<i>7,6</i>	<i>6,6</i>	<i>76,5</i>
<i>Nemetālisko minerālu izstrādājumi</i>	<i>6,7</i>	<i>4,5</i>	<i>46,6</i>
<i>Metālu un to izstrādājumu ražošana</i>	<i>9,1</i>	<i>10,0</i>	<i>59,9</i>
<i>Elektrisko un optisko iekārtu ražošana</i>	<i>5,9</i>	<i>3,9</i>	<i>90,6</i>
<i>Mašīnu un iekārtu ražošana</i>	<i>2,1</i>	<i>3,0</i>	<i>81,7</i>
<i>Transportlīdzekļu ražošana</i>	<i>3,5</i>	<i>3,2</i>	<i>86,7</i>
<i>Pārējās apstrādes rūpniecības nozares</i>	<i>5,3</i>	<i>12,1</i>	<i>57,3</i>

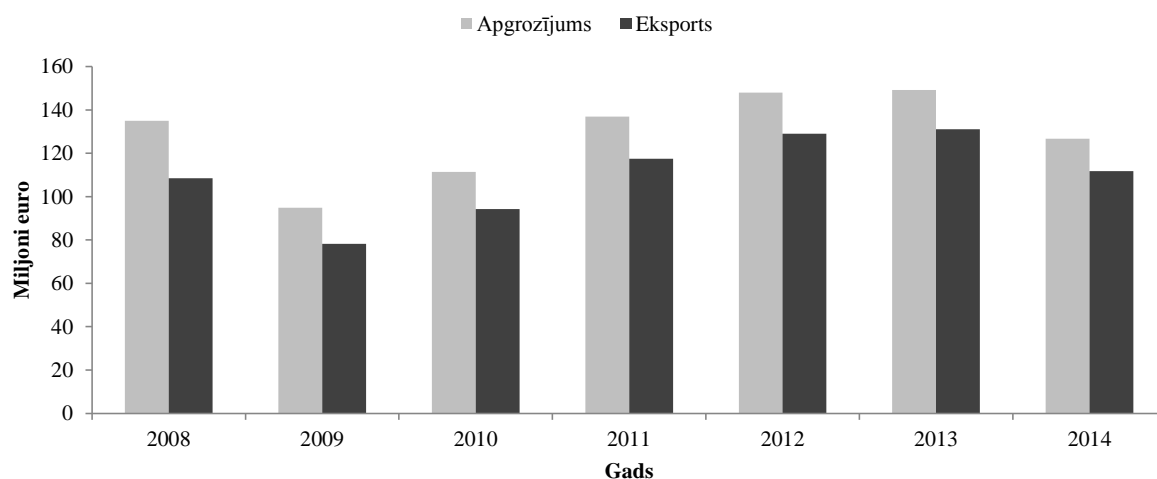
Galveno daļu no Latvijas apstrādes rūpniecības veido kokapstrāde, jo, neskatoties uz to, ka koka izstrādājumi parasti tiek uzskatīti par produktu ar zemu pievienoto vērtību, ārējā vidē šādiem izstrādājumiem ir liels pieprasījums un salīdzinoši augsta cena. Kas attiecas uz vieglo rūpniecību jeb tekstila un apģērba ražošanas nozari Latvijā, tās īpatsvars no kopējās nozares izlaides apjoma ir pavisam neliels. Viens no svarīgākajiem nozares rādītājiem ir eksports, jo lielākā daļa, t.i., ap 80% tiek eksportēta uz ārvalstīm. Sīkāks izklāsts par vieglo apstrādes rūpniecības ražošanas nozari tiks apskatīts nākamās apakšnodaļas ietvaros.

2.2. Vieglās rūpniecības loma Latvijā

Eiropas Savienībā apģērba un tekstila ražošana galvenokārt ir koncentrēta tikai piecās Eiropas dalībvalstīs, kurās attiecīgās nozares uzņēmumi saražo vairāk nekā trīs

⁶⁰Latvijas Republikas ekonomikas ministrija. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/2014_dec_lv.pdf (skatīts 14.05.2015.)

ceturtdaļas no visas Eiropas Savienības vieglās rūpniecības produkcijas. Vislielākā pievienotā ražošanas apjoma vērtība ir Itālijā, pārējās līdervalstis ir Lielbritānija, Vācija, Francija un Spānija. Latvijas vieglās rūpniecības nozare visā Eiropas Savienībā pēc kopējā apgrozījuma ir ļoti niecīga, tāpat kā vieglās rūpniecības apakšnozare uz visu Latvijas apstrādes rūpniecības fona⁶¹. Lai par to pārliecinātos, darba autore, izmantojot jaunākos publicētos datus par vieglās rūpniecības rādītājiem no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datubāzes, izveidoja vairākus uzskatāmus grafikus, par kuriem ir iespējams izdarīt nepieciešamos secinājumus.

2.4. att. Apģērbu ražošanas apgrozījums un eksports Latvijā laika posmā no 2008. līdz 2014. gadam⁶²

Ekonomiskās aktivitātes samazināšanās dēļ, kas notika pasaules ekonomikas krīzes laikā, palēninājās nozares attīstība, un tas vistiešāk bija vērojams 2008. gada beigās un nākamā gada sākumā, kad kopējais apgrozījums nokritās par 28%. Sekas, kādas pasaules ekonomiskā krīze atstāja uz Rietumeiropu, ietekmēja Latvijas ražotāju produkcijas apjomu, jo, kā jau iepriekš darba autore minēja, visa saražotā produkcija balstās uz eksportu.

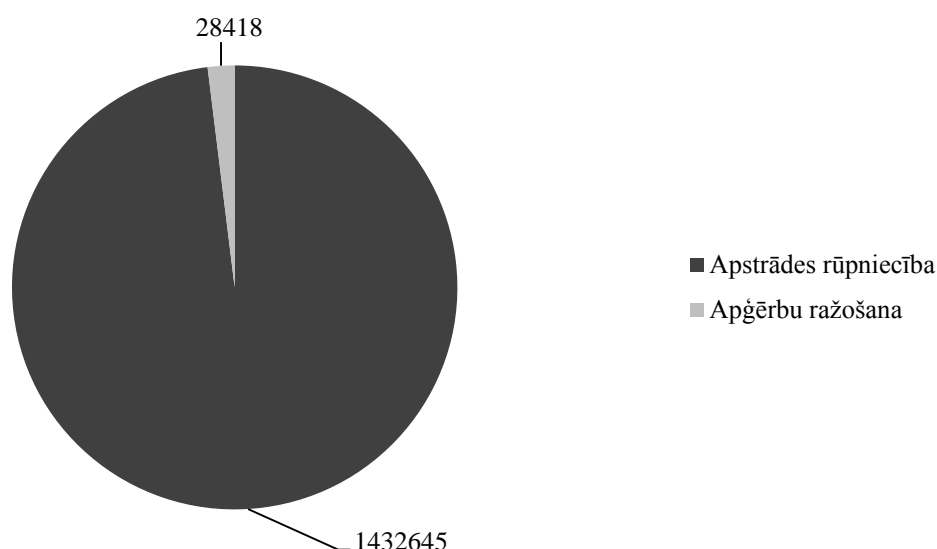
2009. gada noslēgumā, kad Latvijas sadarbības partnervalstīs bija vērojama neliela ekonomiskā atlabšana, Latvijas ražotājiem tika dots pozitīvs stimuls, jo palielinājās ārējais pieprasījums, tādēļ, kā redzams attēlā 2.4., pēc 2009. gada ražošanas apjoms pakāpeniski sāka pieaugt. Apjoma pieauguma pozitīvās tendences saglabājās arī turpmākajos gados, pārsniedzot 2008. gada kopējā apgrozījuma līmeni. 2013. gada ražošanas apjoms bija par 21% lielāks nekā 2008. gadā, taču jau nākamajā periodā, t.i., 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu,

⁶¹ Valsts izglītības attīstības aģentūra. *Tekstilizstrādājumu, apģērbu, ādas un ādas izstrādājumu ražošanas nozares apraksts*. Pieejams: <http://www.viaa.gov.lv/> (skatīts 14.05.2015.)

⁶² Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par rūpniecības produkcijas apgrozījumu Latvijā. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_istern_rupn/RU0130c_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)

apjoms samazinājās par 15%. Darba autore uzskata, ka šādas izmaiņas lielā mērā ir saistītas ar makrovīdi jeb patreizējo ekonomisko situāciju Ukrainā un Krievijā.

Balstoties uz iepriekšminēto, ka apģērbu ražošanas nozari galvenokārt veicina eksporta palielināšanās, starp kopējo apgrozījumu un eksportu pastāv cieša korelācija. 2008. gadā no Latvijas eksportēja 80% saražoto, un šis īpatsvars ar katru gadu arvien pieauga. 2009. gadā kopējais eksporta daudzums krīzes dēļ samazinājās, taču tā īpatsvars no kopējā apgrozījuma pieauga par 2 procenta punktiem. Sākot ar 2009. gada beigām, kopējais eksportētais apjoms pakāpeniski pieauga, līdz 2011. gadā tas jau bija atgriezies 2008. gada līmenī. Līdz 2013. gadam eksporta apjoma pieaugums turpinājās, taču 2014. gada sākumā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tas samazinājās par 14,7%, taču, neskatoties uz to, produkcijas īpatsvars, ko eksportē uz Eiropas Savienības dalībvalstīm, no kopējā saražotā apjoma ik gadu pieauga. Šobrīd 2015. gada 1. ceturkšņa dati liecina, ka no kopējās produkcijas, kas ir nedaudz mazākā apjomā nekā 2014. gadā, eksportē 85,8%, taču pārējie 14,2% paliek iekšzemē.

2.5. att. Apstrādes rūpniecības un apģērbu ražošanas apgrozījums Latvijā 2015. gada 1. ceturksnī (tūkst. euro)⁶³

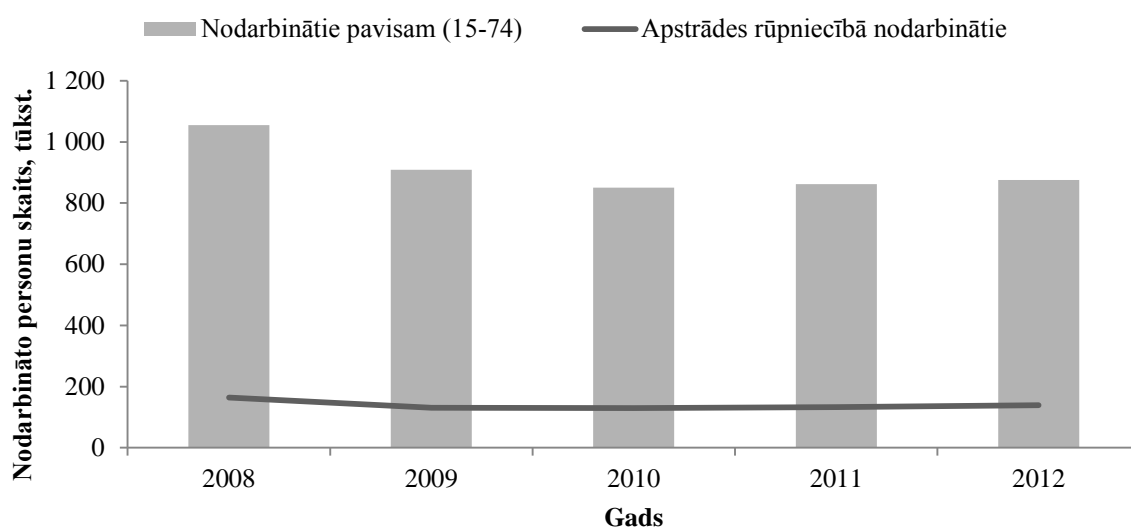
Attēlā 2.5. ir attēlots apģērbu ražošanas nozares īpatsvars uz kopējā apstrādes rūpniecības nozares fona Latvijā 2015. gada 1. ceturksnī. Kā redzams, apģērbu ražošana aizņem pavisam nelielu daļu, un šī gada 1. ceturksnī tie bija tikai 2%. Darba autore neuzskatīja par svarīgu grafiski attēlot ne tikai šī gada, bet arī iepriekšējo gadu situāciju, jo

⁶³ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par rūpniecības produkcijas apgrozījumu Latvijā. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvm/rupnbuvm_isterm_rupn/RU0130c_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)

kopš 2008. gada procentuāli šis apģērbu ražošanas produkcijas īpatsvars ir palicis nemainīgs, neskatoties uz kopējām apstrādes rūpniecības notikušajām izmaiņām.

Lielākais risks, kas var ietekmēt apstrādes rūpniecības attīstību, ir saistīts ar globālo ekonomiku. Eksperti paredz, ka 2015. gada rādītāji varētu būt līdzīgi kā 2014. gadā, taču darba autore uzskata, ka patreiz uz šādiem paredzējumiem pašauties nevajadzētu, balstoties uz šī brīža esošajām ekonomikas problēmām Krievijā, jo, ja šajā valstī iestāsies ekonomiskā lejupslīde, tas pavisam noteikti negatīvi ietekmēs Eiropas Savienības valstu izaugsmes tempus, piebremzējot Latvijas eksporta izaugsmi⁶⁴.

Raksturojot vieglās rūpniecības vispārējās attīstības tendences Latvijā, darba autore vēlējas ne tikai noskaidrot situāciju, kāda ir bijusi ar šīs nozares apgrozījuma pievienoto vērtību vairāku gadu garumā, bet arī, cik daudz Latvijas iedzīvotāju ir piedalījušies šī kopējā apgrozījuma veidošanā. Lai to noskaidrotu, darba autore, izmantojot Latvijas Republikas Centrālās statistikas datu bāzi, ieguva datus par Latvijas nodarbinātajiem iedzīvotājiem (vecumā no 15 līdz 74 gadiem) laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam. Jaunāki dati par 2012. gadu diemžēl nebija pieejami.

2.6. att. Nodarbināto skaits Latvijā pavisam un apstrādes rūpniecībā nodarbinātie laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam⁶⁵

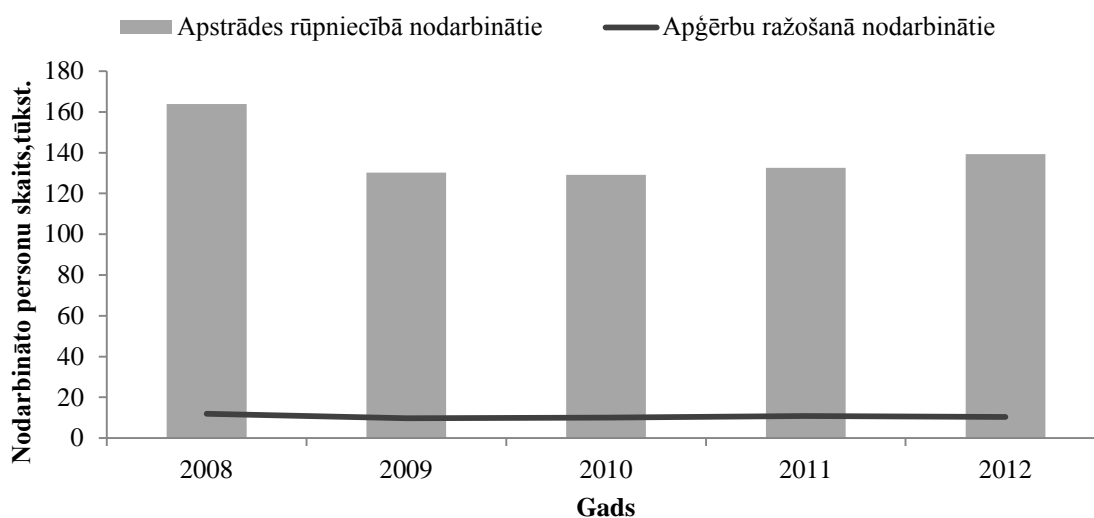
Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicētie dati liecina (sk. 2.6. att.), ka 2008. gadā Latvijā kopā bija aptuveni 1 054 900 nodarbināto personu, un no tiem 163 874 jeb 16% bija nodarbināti apstrādes rūpniecības nozarē. Laikā, kad valstī pasliktinājās

⁶⁴ Latvijas Republikas ekonomikas ministrija. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/2014_dec_lv.pdf (skatīts 14.05.2015.)

⁶⁵ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par nodarbināto skaitu Latvijā. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuovn/rupnbuovn_ikgad_rupn/RU0011_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)

ekonomiskā situācija un samazinājās apstrādes rūpniecības produkcijas izlaide, sašaurinājās arī nodarbināto skaits apstrādes rūpniecībā. 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, kopējais nodarbināto skaits Latvijā samazinājās par 14%, apstrādes rūpniecībā par 20%. Neskatoties uz šādu nodarbinātā skaita kritumu, apstrādes rūpniecībā nodarbināto personu īpatsvars uz visas Latvijas fona samazinājās tikai par 2 procentpunktiem – ja 2008. gadā tie bija 16%, tad 2009. gadā – 14%.

Līdz 2010. gadam nodarbināto skaits turpināja samazināties, taču pēc tam bija manāma atvēršanās divu gadu garumā. Tā kā jaunāki dati par nodarbināto skaitu nebija pieejami, balstoties uz esošajiem, darba autore uzskata, ka līdz 2014. gadam būtiskas izmaiņas nav notikušas.

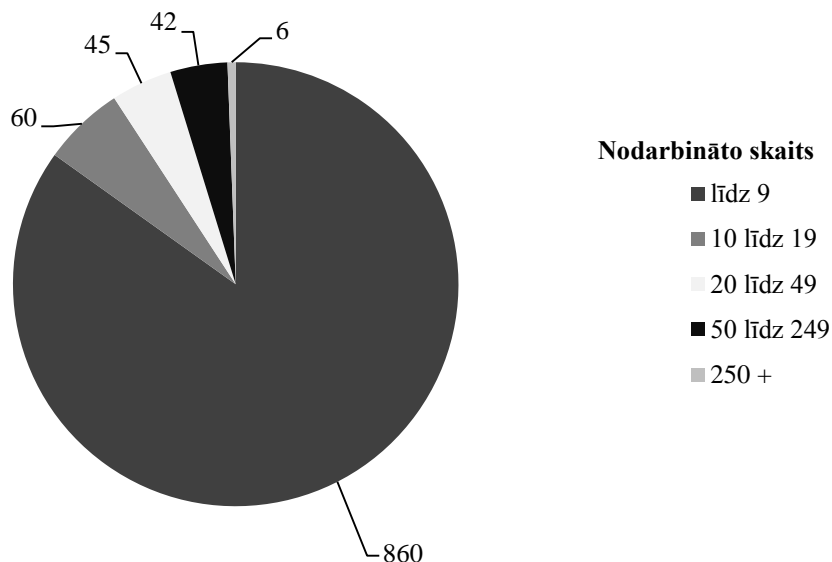

2.7. att. Nodarbināto skaits Latvijā apstrādes rūpniecībā un apģērbu ražošanas nozarē laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam ⁶⁶

Balstoties uz 2.7. attēla sniegto informāciju, kas parādīja to, cik liels ir apstrādes rūpniecībā nodarbināto īpatsvars uz kopējā Latvijas nodarbināto fona, autore izveidoja 2.7. attēlu, kas parāda apģērbu ražošanā nodarbināto īpatsvaru nevis salīdzinājumā ar visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem, bet gan tieši ar apstrādes rūpniecībā strādājošajiem. Kā redzams attēlā, nodarbināto skaitā apģērbu ražošanā četrus gadus pēc kārtas nozīmīgas izmaiņas nav saskatāmas. Ir skaidrs, ka, samazinoties apstrādes rūpniecības apgrozījumam, samazinājās gan nodarbināto skaits pašā nozarē, gan apģērbu ražošanā. Izvēlētajā laika posmā apģērbu ražošanas nodarbināto daudzumā samazinājums ir novērojams tikai no 2008. gada līdz 2009. gadam, kad nodarbināto skaits samazinājās par 19%. Nākamajos gados strādājošo skaits apstrādes rūpniecības apakšnozarē atkal mēreni pieauga.

⁶⁶ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par nodarbināto skaitu Latvijā. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvm/rupnbuvm_ikgad_rupn/RU0011_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)

Tā kā darba autore savu saimniecisko darbību vēlas sākt tieši vieglās apstrādes rūpniecībā, t.i., ražot apģērbu, autore uzskata, ka ir nepieciešams apskatīt Latvijas apģērbu ražošanas uzņēmumu skaitu pēc nodarbināto skaita, lai saprastu, kāda lieluma uzņēmumi Latvijā ir visizplatītākie.

2.8. att. Vieglās rūpniecības ražošanas uzņēmumu skaits Latvijā pēc nodarbināto cilveku skaita 2012. gadā⁶⁷

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka laika posmā no 2008. līdz 2012. gadam Latvijā vieglās rūpniecības nozarē vidēji darbojās 1 136 uzņēmumi (sk. 2.8. att.). Kā redzams diagrammā, lielāko īpatsvaru jeb 81% no visiem uzņēmumiem aizņem tādi uzņēmumi, kuros strādā līdz 9 darbiniekiem. Otrais lielākais īpatsvars ir starp uzņēmumiem, kuros darbojas no 10 līdz 19 nodarbināto. Latvijā vismazāk ir tādu uzņēmumu, kuros strādā vismaz 250 darbinieki, un tādu ir 8 jeb tikai 1% no visa kopējā uzņēmumu skaita. Par šiem rādītājiem arī, diemžēl, nebija jaunākas informācijas, taču autore paredz, ka sākot ar 2013. gadu, balstoties uz kopējās apģērbu ražošanas apgrozījuma statistikas, būtisku izmaiņu nav.

Darba autore uzskata, ka priekš Latvijas šāds kopējais apģērbu ražošanas uzņēmumu skaits nav nemaz tik mazs, taču iemesls, kāpēc citi iedzīvotāji to nejut ir jau vairākkārt minētais faktors, ka vairāk nekā 80% no saražotā apģērba tiek eksportēti uz Eiropas Savienības dalībvalstīm, un, balstoties uz to, apgalvot, ka Latvijā ir maz pašmāju ražotāju, noteikti nevar. Latvijas tirgū valsts ražotāju produkcija tik bieži neparādās, jo tai vienkārši nav pietiekams pieprasījums. Latvijā saražotajai produkcijai ir salīdzinoši augsta pievienotā vērtība, tāpēc tirgus cena ir lielāka par importēto preču tirgus cenu, kas nopērkami

⁶⁷ Veidojusi autore, balstoties uz LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem par uzņēmumu skaitu, kas darbojas vieglās apstrādes rūpniecības nozarē Latvijā.

Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_ikgad_rupn/RU0011_euro.px/table/tableViewLayout1/?rxid=cdecb978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (skatīts 14.05.2015.)

tirdzniecības veikalos. Ja patērētājs tomēr vēlas Latvijā ražotu apģērbu, valstī ir atrodami speciāli šādai produkcijai paredzēti veikali, kā arī jebkuram iedzīvotājam ir iespēja izmantot šuvēju pakalpojumus.

Latvijā apstrādes rūpniecība, tai skaitā arī apģērbu ražošana, nekad nav bijusi vadošā tautsaimniecības nozare un, balstoties uz vispārējo informāciju, turpmākajā laikā arī nebūs. Lielākā daļa Latvijā saražoto eksportē uz Rietumeiropas valstīm, tāpēc tieši eksports un globālā ekonomiskā situācija ir tie faktori, kas nosaka vispārējās tautsaimniecības attīstības tendences Latvijā. Jo lielāks būs pieprasījums no ārienes, jo lielāks būs apstrādes rūpniecības nozares apgrozījums, un tas, protams, ietekmēs arī nodarbināto skaitu šajā nozarē. Ja uz šo visu skatās plašākā mērogā, tad var teikt, ka Latvijas rūpniecības tirgu ietekmē makrovide, jo pats svarīgākais nav tas, kas notiek valsts iekšienē, bet gan kādi apstākļi ir valstij visapkārt. Arī uzņēmumu skaits, kas savu darbību veic Latvijā, ir atkarīgs no Eiropas Savienības dalībvalstīm. Ja samazināsies pieprasījums pēc produkcijas daudzuma, samazināsies arī uzņēmumu skaits, jo, ja uzņēmumi koncentrēsies tikai uz iekšzemes tirgu, viņi visticamāk agrāk vai vēlāk bankrotēs zemā pieprasījuma dēļ. Latvijas ražotāji nespēj patērētājiem piedāvāt tādas cenas, kādas viņi sagaida, tāpēc iedzīvotāji izvēlas pirkt tādas preces, kas, piemēram, ir ražotas Ķīnā, jo, zemo izmaksu dēļ, šo preču tirgus cena nav tik augsta. Kopumā darba autore Latvijas apstrādes rūpniecības nozari vērtē kā nelielu, bet stabilu.

Pašlaik, 2015. gada sākumā, globālajā ekonomikā notiekošo procesu dēļ ir redzama tautsaimniecības attīstības palēnināšanās. Globālā situācija, kas skar visas Eiropas Savienības dalībvalstis, mainās dinamiski, tāpēc ir ļoti grūti prognozēt Latvijas turpmāko tautsaimniecības attīstību, taču tuvākajos gados liela izaugsme nav gaidāma. Neskatoties uz to, apstrādes rūpniecība Latvijā salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm, pagaidām spēj pievienot relatīvi daudz pievienoto vērtību - pievienotā vērtība vienkāršā izpratnē ir uzcelojums. Runājot par tālāko nākotni, Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas Ekonomiskās attīstības un darba tirgus prognozēšanas nodaļas vadītājs Normunds Ozols paredz, ka 2020. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, apstrādes rūpniecībā nodarbināto skaits palielināsies par 12%, taču produktivitāte par 36%, kas nozīmē, ka kopējā Latvijas iekšzemes kopprodukta pieaugumā apstrādes rūpniecība dos par 49% vairāk nekā 2012. gadā⁶⁸, taču autore vēlas uzsvērt, ka uz šādiem izteikumiem paļauties nevar, balstoties uz patreizējām nepārtrauktajām ekonomiskajām pārmaiņām.

⁶⁸ **Ozols N.** *Darba tirgus prognozes viedās specializācijas jomās.* Rīga, 16.04.2014. Pieejams: http://viaa.gov.lv/files/news/24112/em_16042014.pdf (skatīts 16.05.2015.)

Neskatoties uz to, ka apstrādes rūpniecības produktivitātes apjomus ietekmē ārējais tirgus, darba autore uzskata, ka šāda makroekonomiskā situācija nekādā ziņā neietekmē plānotās darbības perspektīvas, jo tik lielai videi nākotnes mazais bizness nav pakļauts, balstoties uz to, ka saimnieciskās darbības veicēja savu preci neeksportēs. Mērķa pieprasījums nav ārvalstu, bet gan tikai Kuldīgas patērētāji.

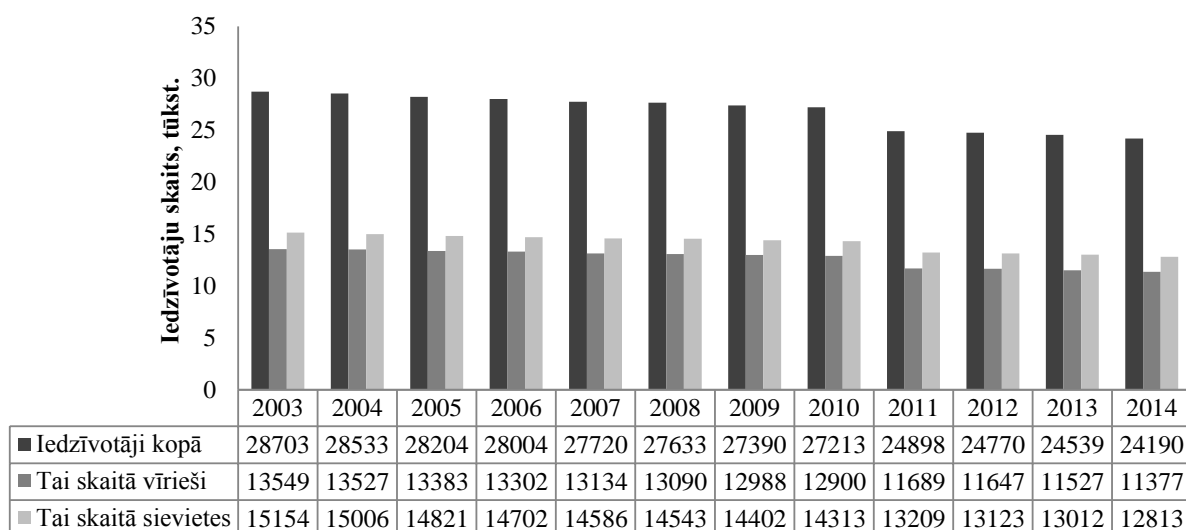
3. APSTRĀDES UN VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS RAKSTUROJUMS KULDĪGĀ UN KULDĪGAS NOVADĀ

3.1. Kuldīgas novada sociāli ekonomiskais raksturojums

Kuldīga ir pilsēta, kas atrodas piejūras reģionā - Kurzemē. Šī senā Hanzas pilsēta nereti tiek dēvēta par *Kurzemes galvaspilsētu* vai *Kurzemes sirdi*, un tā atrodas 155 km no Rīgas, 50 km no Ventspils un 100 km no Liepājas – pašā Kurzemes centrā. Kuldīgas novada teritorija ir 1756.7 km² liela, taču pati pilsēta aizņem 13.2 km², t.i., 0.75% no kopējās novada teritorijas. Iedzīvotāju blīvums Kuldīgas novadā ir 14 cilvēki uz vienu kvadrātmetru⁶⁹

Balstoties uz *Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes* publiskotajiem datiem, 2015. gada 1. janvārī Kuldīgas novadā dzīvoja 215 615 iedzīvotāju, un tā ir aptuveni viena piektdaļa (1/5) no visiem Kurzemes reģiona iedzīvotājiem, kā arī 1.19% no visas Latvijas, taču Kuldīgas pilsētā 2014. gadā tika reģistrēti 12 123 iedzīvotāji⁷⁰.

Laika posmā no 2003. līdz 2014. gadam pastāvīgo iedzīvotāju skaits Kuldīgas novadā nav būtiski mainījies. 2003. gada sākumā Kuldīgas novadā dzīvoja 28 703 iedzīvotāji, tai skaitā 13 549 vīrieši, kas ir 47.2% no visiem iedzīvotājiem, un 15 154 sievietes - 52.8%. Autores izvēlētajā laika posmā tieši 2003. gadā attiecīgais iedzīvotāju skaits bija vislielākais, taču turpmākajos gados tas mēreni samazinājās.

3.1. att. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Kuldīgas novadā laika posmā no 2003. līdz 2014. gadam⁷¹

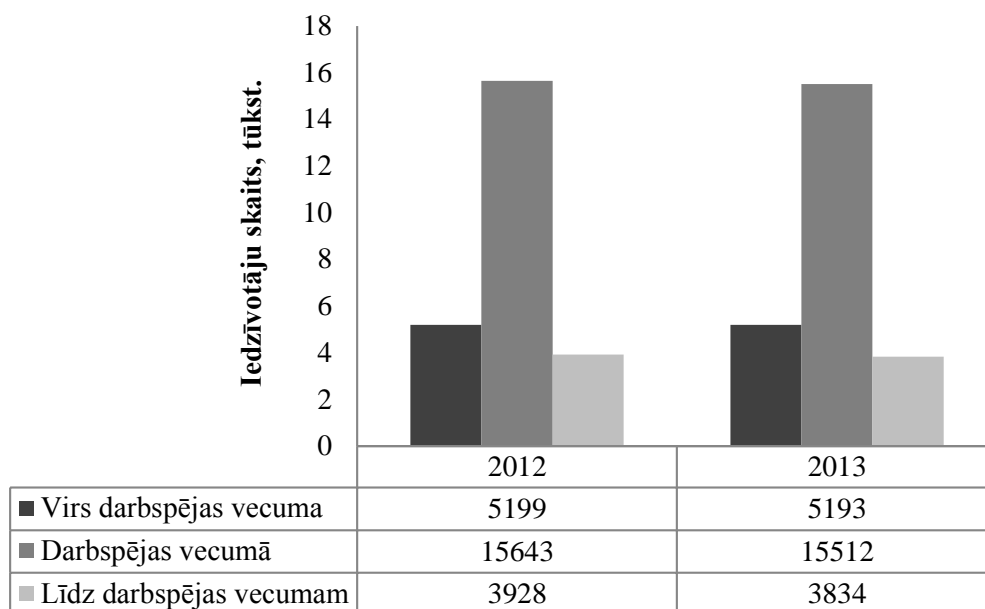
⁶⁹ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. *Platība un iedzīvotāju blīvums reģionos*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_iedzskaits/IS0010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=09cbdcdf-2334-4466-bdf7-0051bad1decf (skatīts 12.05.2015.)

⁷⁰ Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. *Latvijas iedzīvotāju skaits pašvaldībās*. Pieejams: http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.01.2015/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaitis.pdf (skatīts 06.05.2015.)

⁷¹ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. *Iedzīvotāji un sociālie procesi*. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/?rxid=feb4518f-bedd-4af1-9fba-85b37cbb4312> (skatīts 12.05.2015.)

Vislielākais kritums bija vērojams 2011. gadā, kad pastāvīgo iedzīvotāju daudzums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, samazinājās par gandrīz 9%, taču nākamajos trīs gados kritums saglabājās vienmērīgs, t.i., līdz 2% gadā. Ja salīdzina 2014. gada situāciju ar 2003. gadu, tad kopējais iedzīvotāju skaits Kuldīgas novadā vienpadsmit gadu laikā ir samazinājies par 16% - sievietes īpatsvars par 15% un vīriešu, tāpat kā kopējais iedzīvotāju skaits, ir nokritis arī par 16%. Neskatoties uz šādām izmaiņām, grafiks, kurā attēlots pastāvīgo iedzīvotāju skaits, pēc autoras domām, lai gan ir tendēts uz kritumu, kopējā situācija izskatās stabila.

Kuldīgas novadā lielāko iedzīvotāju īpatsvaru sastāda sievietes. Laika posmā no 2003. līdz 2014. gadam no visiem iedzīvotājiem sieviešu īpatsvars bija virs 50%. Neskatoties uz kopējo iedzīvotāju izmaiņām, šis īpatsvars 11 gadus ir palicis gandrīz nemainīgs. Diemžēl par 2015. gadu dati, kas būtu sadalīti sīkāk par dzimumiem, pieejami nebija, taču darba autore uzskata, ka 2015. gada statistikā nav būtisku izmaiņu.

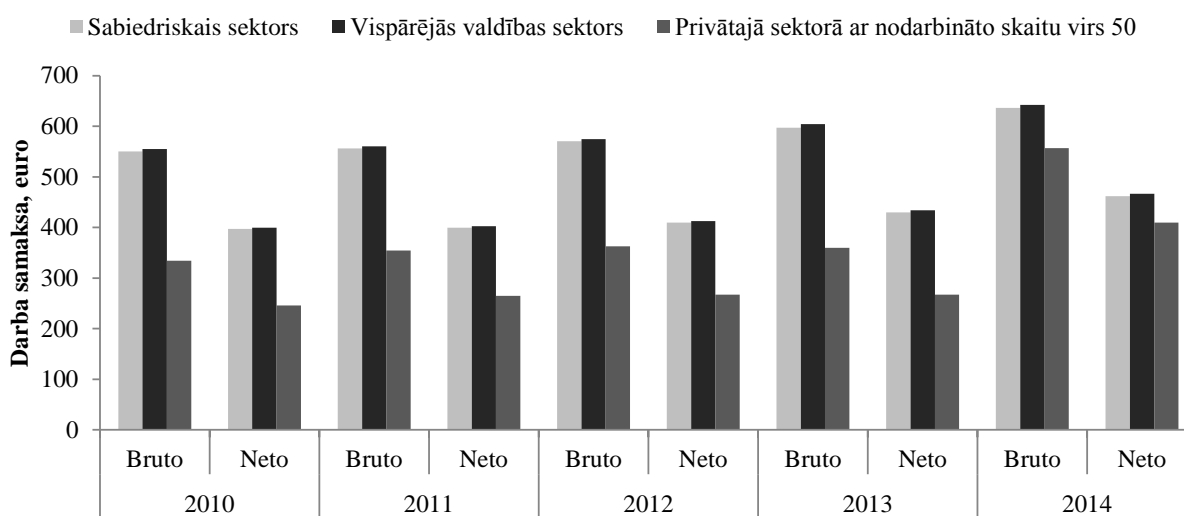

3.2. att. Iedzīvotāju galvenās grupas Kuldīgas novadā 2012. un 2013. gadā⁷²

Aplūkojot pieejamo informāciju no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publiskotajiem datiem par iedzīvotājiem un sociālajiem procesiem Latvijas novados, ir redzams, ka lielākā daļa Kuldīgas novada iedzīvotāju 2012. un 2013. gadā bija darbspējas vecumā, t.i., no 15 līdz aptuveni 74 gadiem. Šāda statistika, pēc autoras domām, ir pozitīvi vērtējama, jo tas nozīmē, ka Kuldīgas novadā dzīvo relatīvi daudz strādāt spējīgo iedzīvotāju, un novecošanās problēma nav tik aktuāla, kāda tā, iespējams, ir citos Latvijas reģionos.

⁷² Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datiem par iedzīvotājiem un sociālajiem procesiem Latvijā. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/?rxid=feb4518f-bedd-4af1-9fba-85b37cbb4312> (skatīts 12.05.2015.)

Ja salīdzina to iedzīvotāju daudzumu, kas ir līdz darbības vecumam un virs, tad dati liecina, ka iedzīvotāji, kas ir vecuma grupā no 74 gadiem, pārsniedz iedzīvotāju skaitu vecumā līdz 15 gadiem. Ja tas tiek izteikts procentuāli, tad iedzīvotāji virs 74 gadiem ir par 23% vairāk nekā iedzīvotāji līdz darbības vecumam, kas liecina, ka Kuldīgas novadā novecošanās pārsniedz dzimstību, taču darba autore uzskata, ka šādi statistikas dati neliecina par nopietnām problēmām, jo atšķirība nav būtiski liela. Balstoties uz datiem par pastāvīgajiem iedzīvotājiem Kuldīgas novadā laika posmā no 2003. līdz 2014. gadam, autore secina, ka vistīcāmāk statistiskajos datos par iedzīvotāju grupu īpatsvaru 2014. un 2015. nav būtisku izmaiņu.

3.3. att. Strādājošo vidējā darba samaksa Kuldīgas novadā laikā no 2010. līdz 2014. gadam⁷³

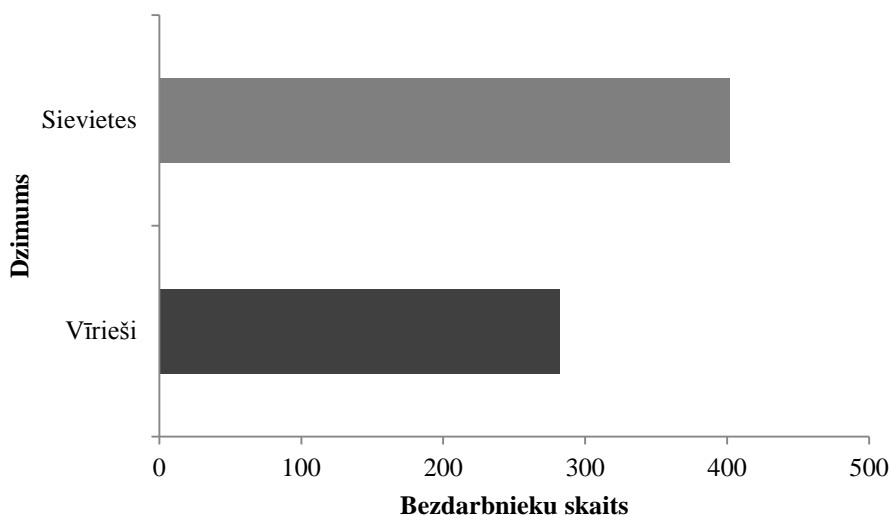
Balstoties uz 3.3. attēla redzamajiem datiem, strādājošo vidējā darba samaksa Kuldīgas novadā laika posmā no 2010. līdz 2014. gadam sabiedriskajā un vispārējās valdības sektorā ir bijusi līdzīga, un četru gadu laikā tā tik pat vienlīdzīgi ir palielinājusies. Ja 2010. gadā, strādājot sabiedriskajā sektorā, strādājošais vidēji nopelnīja 550 euro pirms nodokļu nomaksas, tad tajā pašā laikā vispārējā valdības sektorā strādājošais saņēma 554 euro. 2014. gadā sabiedriskā sektora vidējā darba samaksa pieauga līdz 636,25 euro uz papīra, savukārt valdības sektora darbinieki saņēma 642,25 euro, kas bija 466,75 euro uz rokas, t.i., tikai par 5 euro jeb 1,03% vairāk nekā sabiedriskā sektora nodarbinātā saņemtais neto ienākums.

Vismazāk apskatītajā laika posmā saņēma privātajā sektorā nodarbinātie. 2010. gadā pirms nodokļiem privātā sektora darbinieks saņēma gandrīz 335 euro, kas bija 246,65 euro uz rokas, taču 2014. gadā bruto alga bija 556,75 euro, savukārt neto - 409,50 euro. Vislielākais

⁷³ Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvaldes datiem par iedzīvotājiem un sociālajiem procesiem Latvijā. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/?rxid=feb4518f-bedd-4af1-9fba-85b37cbb4312> (skatīts 12.05.2015.)

vidējais darba algas pieaugums privātajā sektorā nodarbinātajiem ir vērojams laika posmā no 2013. līdz 2014. gadam, kad bruto darba samaksa palielinājās gandrīz par 40%, t.i., no 359,99 euro līdz jau iepriekš minētajiem 556,75 euro.

Kopumā dati liecina, ka vispelnošākie iedzīvotāji ir tie, kas darbojas sabiedriskajā vai valdības sektorā, un darba autore uzskata, ka starpība starp privāto sektoru vidējām darba algām un sabiedrisko, un valdības strādājošo ienākumiem 2014. gadā nav tik izteikti liela, kāda tā bija pirms pāris gadiem. 2014. gadā starpība starp privātā sektora nodarbināto neto ienākumiem un sabiedriskā sektora algām, bija aptuveni 50 euro apmērā.

3.4. att. Bezdarbnieku skaits Kuldīgas novadā sadalījumā pa dzimumiem 2014. gada sākumā⁷⁴

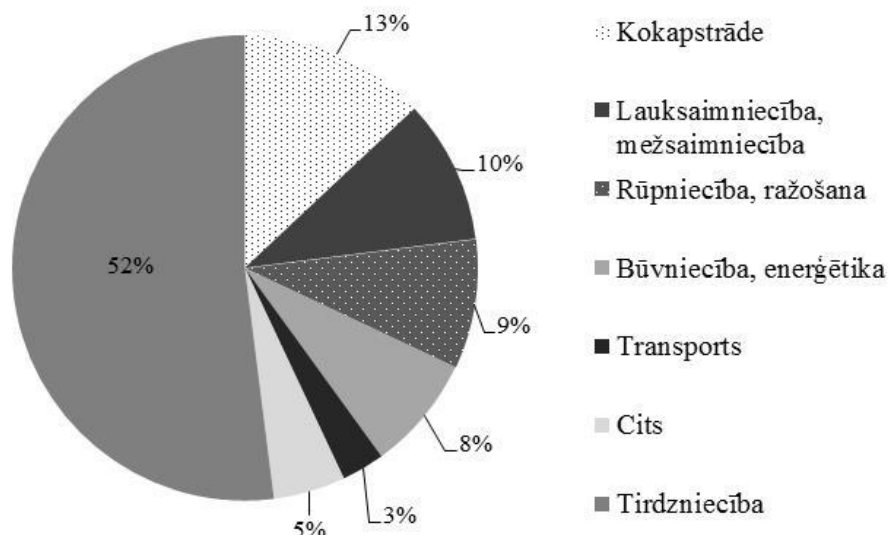
2014. gadā sākumā Kuldīgas novadā skaitliski lielāks bezdarbnieku skaits bija starp sievietēm. Ja šajā gadā Kuldīgas novadā dzīvoja 13 012 sievietes, tad aptuveni 3% no viņām bija bez darba, taču darba autore uzskata, ka procentuāli šis skaits nav būtisks. Par sieviešu bezdarba galveno iemeslu autore min sieviešu vēlmi rūpēties par ģimeni, stāšanos darba attiecībās atliekot uz nenoteiktu laiku.

Dati liecina, ka Kuldīgas novadā mazāk bezdarbnieku ir tieši starp vīriešiem, salīdzinot ar sievietēm, taču, balstoties tikai uz šādu statistiku, secinājumus izdarīt ir par ātru. 2014. gadā Kuldīgas novadā tika reģistrēti 11 527 vīrieši. Ja 2014. gada sākumā bija 282 bezdarbnieku, tad tas nozīmē, ka no kopējā daudzuma tie ir 2,44%. Kā redzams, skaitliski sievietes, kas ir bezdarbnieces, pārsniedz vīriešu bezdarbnieku skaitu, taču procentuāli rezultāti ir gandrīz vienādi, tāpēc autore secina, ka Kuldīgas novadā nav vērojama izteikta dzimumu diskriminācija.

⁷⁴ Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvaldes datiem par iedzīvotājiem un sociālajiem procesiem Latvijā. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/?rxid=feb4518f-bedd-4af1-9fba-85b37cbb4312> (skatīts 12.05.2015.)

3.2. Uzņēmējdarbības vides raksturojums Kuldīgas novadā

Plānojot iespējamo saimniecisko darbību Kuldīgā, ir svarīgi izziņāt tās uzņēmējdarbības vidi – kādas nozares galvenokārt veido Kuldīgas uzņēmējdarbības sistēmu un cik tās ir labvēlīgas potenciāli jaunajiem uzņēmējiem.

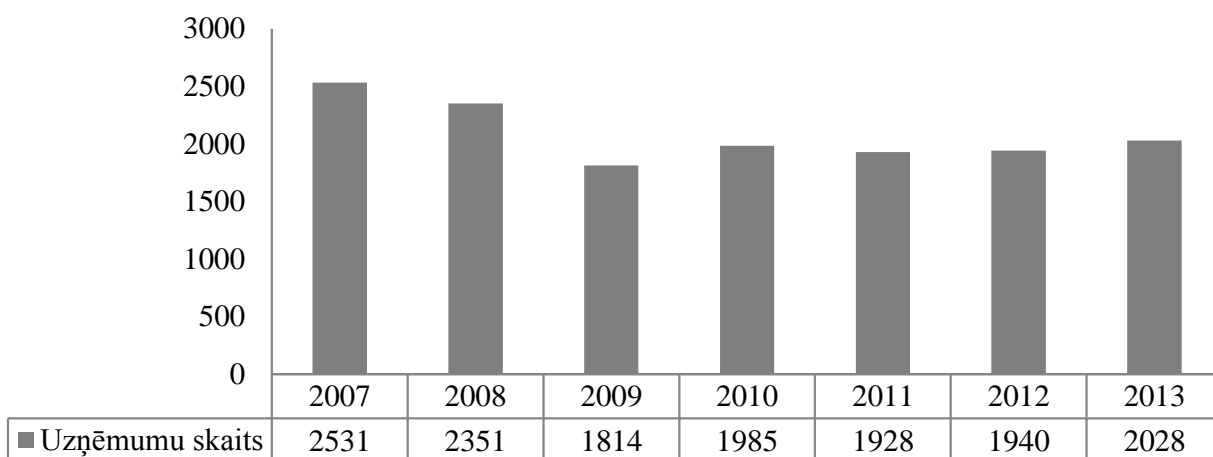
3.5. att. 100 lielāko uzņēmumu sadalījums pa nozarēm pēc apgrozījuma Kuldīgas novadā 2011. gada beigās⁷⁵

3.5. attēlā ir attēlotas 2011. gadā galvenās nozares Kuldīgas novadā pēc to apgrozījuma. 2011. gadā vadošā nozare bija tirdzniecība (52% no kopējā tirgus), kuru galvenokārt veidoja degvielas vairumtirdzniecība un pārtikas mazumtirdzniecība. Tirdzniecības nozare 2011. gadā bija tā nozare, kurā bija visvairāk nodarbināto iedzīvotāju. Otrā vietā ieņēma kokapstrāde, pēc tam sekoja lauksaimniecība, rūpniecība, būvniecība, transports un citi.

Apstrādes rūpniecība ne Kuldīgas novadā, ne citur Latvijā nekad nav bijusi vadošā nozare, taču tā tomēr aizņem 9% no kopējās piejūras novada tautsaimniecības. Rūpniecība aizņem lielāku daļu no visas tautsaimniecības nekā būvniecība, kas krīzes laikos bija uz izaugsmi tendēta, un enerģētika.

Pēc 2011. gada statistikas dati diemžēl nebija pieejami, taču darba autore uzskata, ka būtiskas izmaiņas turpmākajos gados nav notikušas – tirdzniecība joprojām aizņem lielāko daļu no kopējā Kuldīgas novada tirgus, balstoties uz tādiem datiem, kuros ir attēloti lielākie uzņēmumi pēc to apgrozījuma.

⁷⁵ **Kuldīgas novada mājaslapa.** Pieejams: <http://kuldiga.lv/lv/uznemejiem/uznemejdarbibas-vides-raksturojums/skaitli-un-fakti#lielākie-uznēmumi-kuldīgas-novadā-pēc-apgrozījuma-2011-gadā> (skatīts 12.05.2015)

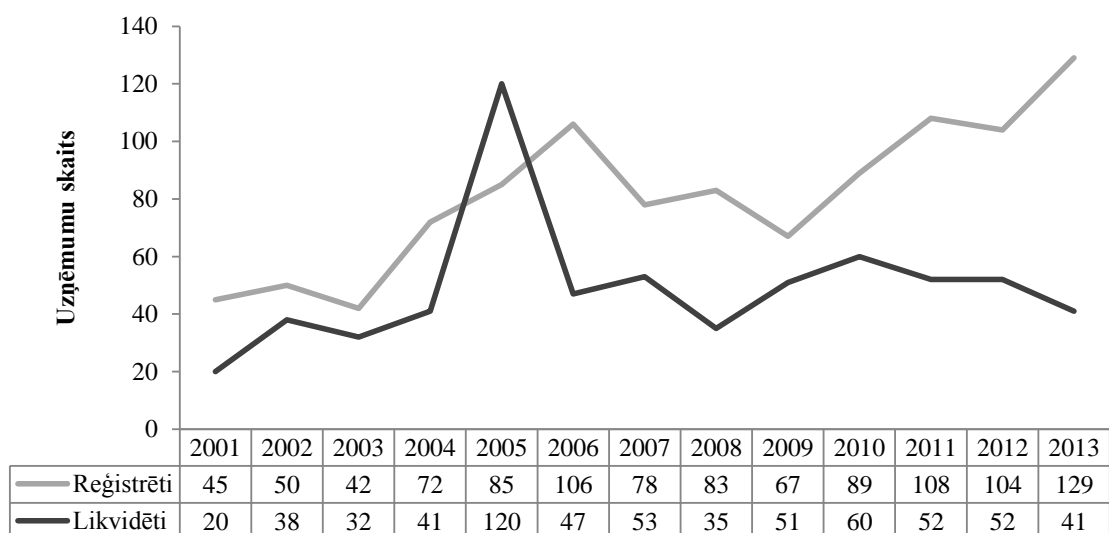

3.6. att. Uzņēmumu skaits Kuldīgas novadā laika posmā no 2007. gada līdz 2013. gadam⁷⁶

2007. gadā Kuldīgas novadā savu darbību veica 2 531 uzņēmumi, taču līdz 2009. gadam bija vērojams uzņēmuma skaita samazinājums. Salīdzinot ar 2007. gadu, 2009. gadā bija par 28,33% mazāk uzņēmumu. Par iemeslu tam darba autore min ekonomisko krīzi, kas skāra ne tikai Latviju, bet arī citas pasaules valstis - recesijas dēļ daudzi uzņēmumi pārtrauca savu saimniecisko darbību. Neskatoties uz to, statistikas dati liecina, ka 2010. gadā Kuldīgas novadā savu darbību uzsāka 171 jauns uzņēmums. 2011. gadā atkal bija kritums, taču tas bija pavisam neliels. Nākamajos gados ir vērojams uzņēmumu skaita palielinājums, un darba autore uzskata, ka tāda situācija bija arī 2014. un 2015. gadā, taču dati, kas to apliecinātu, nav pieejami.

Lai precizētu Kuldīgas novada uzņēmumu skaita dinamiku, darba autore, izmantojot Latvijas Republikas Centrālās statistikas publicētos datus, izveidoja grafiku par reģistrētajiem un likvidētajiem uzņēmumiem Kuldīgas novadā laika posmā no 2001. līdz 2013. gadam.

⁷⁶ Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes datiem par uzņēmumu reģistru. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/?rxid=2000d763-1cd0-4712-a631-7075dbd47816> (skatīts 12.05.2015.)

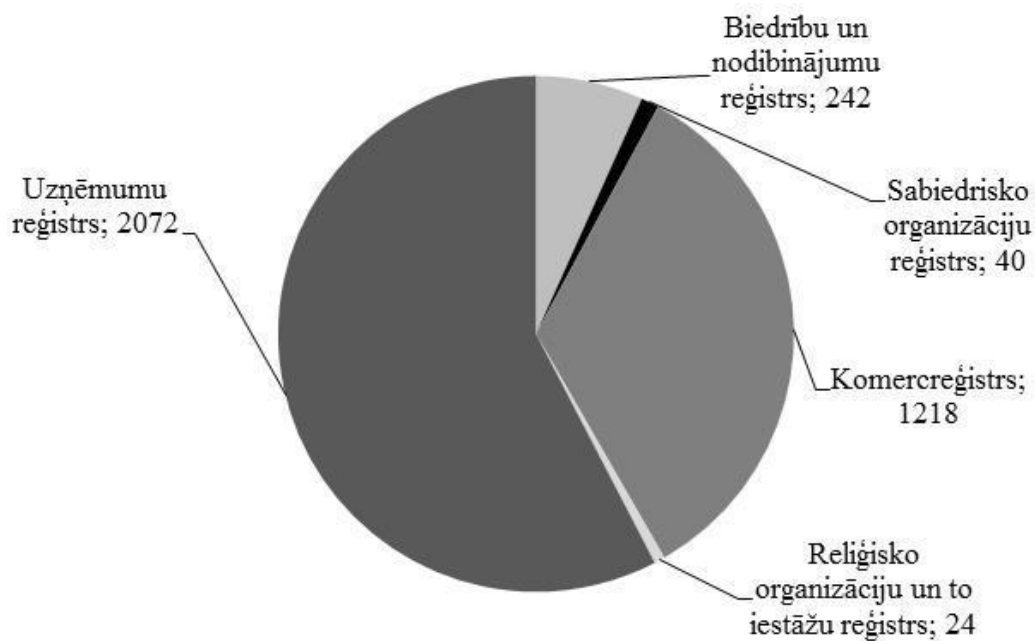
3.7. att. Kuldīgas novadā reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamika laika posmā no 2001. līdz 2013. gadam⁷⁷

Darba autore izvēlētajā laika posmā Kuldīgas novadā reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamika ir diezgan pozitīvi vērtējama. 12 gadu laikā reģistrēto uzņēmumu skaits pārsniedz likvidēto uzņēmumu skaitu, taču ar vienu izņēmumu, kad 2005. gadā tika likvidēti 120 uzņēmumi, taču reģistrēti 85. Šis gads ir vienīgais periods, kad ir vērojama negatīva starpība. Atskatoties uz notikumiem 2005. gadā, darba autorei ir grūti spriest, kāpēc statistiskajos datos ir tāds *robs*. Autore uzskata, ka iespējams Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā, kas notika 2004. gadā, kaut kādā veidā ietekmēja šo reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamiku, jo neviens cits notikums par tādām izmaiņām neliecina.

2001. gadā reģistrēto uzņēmumu skaits bija 45, taču likvidēto – 20. 2013. gadā situācija bija pavisam citādāka – reģistrēti tika 129 uzņēmumi, taču likvidēti tikai 41. Pēc autore domām, statistikas dati liecina, ka brīvās ekonomikas sistēmas ilgtermiņa mērķis – uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides nodrošināšana, veiksmīgi tiek īstenots.

Lai aptuveni būtu skaidrs, kāda tipa uzņēmumi galvenokārt tiek reģistrēti Kuldīgas novadā, tika apkopoti dati par reģistrētajiem uzņēmumiem un organizācijām pa reģistriem līdz 2013. gada beigām (sk. 3.8. att.).

⁷⁷ Veidojusi autore, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvaldes datiem par uzņēmumu reģistru. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/?rxid=2000d763-1cd0-4712-a631-7075dbd47816> (skatīts 12.05.2015.)

3.8. att. 2014. gada sākumā Kuldīgas novadā reģistrēto uzņēmumu un organizāciju skaits pa reģistriem⁷⁸

Uzņēmumu datu bāzes publicētie dati liecina, ka Kuldīgas novada Uzņēmumu reģistrā ir reģistrējušies 2 072 uzņēmumi, un šis reģistrs aizņem lielāko daļu no visiem pastāvošajiem reģistriem. Otrais lielākais ir Komercreģistrs, kurā ir reģistrējušies 1 218 komersanti. Tālāk seko Biedrību un nodibinājumu reģistrs, pēc tam Sabiedrisko organizāciju reģistrs un visbeidzot arī Reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrs.

Attēlā 3.8. ir redzams, ka vadošie reģistri Kuldīgas novadā ir Uzņēmumu reģistrs un Komercreģistrs. Šādos reģistros parasti tiek reģistrētas sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), individuālie komersanti (IK), akciju sabiedrības (AS) un citas uzņēmējdarbības formas. Konsultējoties ar Kuldīgas Valsts ieņēmumu dienesta darbinieci, darba autore noskaidroja, ka Kuldīgas novada iedzīvotāji lielākoties izvēlas reģistrēt mazā biznesa formas, piemēram, IK un strādāt individuāli, nevis sabiedriskajā sektorā. Pozitīvs ir fakts, ka ik gadu mazo uzņēmumu reģistrēšanas skaits arvien pieaug.

Analizējot datus, kas raksturo Kuldīgas novada uzņēmējdarbības vidi, darba autore uzskata, ka tā ir labvēlīga jaunajiem uzņēmējiem, jo statistikas dati liecina, ka uzņēmējdarbība ir tendēta uz attīstību. Kuldīgas novadā vadošā nozare ir tirdzniecība – gan mazumtirdzniecība, gan vairumtirdzniecība, un tā aizņem 52% no visa Kuldīgas novada tirgus - rūpniecība un ražošana aizņem tikai 10%. No 2007. līdz 2009. gadam kopējais uzņēmumu

⁷⁸ Lursoft. Uzņēmumu un organizāciju reģistrs. Pieejams: <http://www.lursoft.lv/> (skatīts 12.05.2015.)

skaits Kuldīgas novadā samazinājās, taču, salīdzinot ar 2009. gadu, situācija 2014. gada sākumā bija uzlabojusies, un tādu pašu situāciju var novērot reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamikā, kas parāda, ka plaisa starp likvidēto un reģistrēto uzņēmumu skaitu ik gadu palielinās, proti, Kuldīgas novadā vairāk tiek reģistrēti jauni uzņēmumi, nekā likvidēti jau esošie.

3.3. Aptaujas rezultātu analīze un esošās konkurences apskats

Veiksmīga uzņēmējdarbība lielā mērā ir atkarīga no prasmīgas tirgus pārzināšanas. Svarīgi ir saprast, kādu vietu tirgū aizņems produkts vai pakalpojums, ar ko tas atšķirsies no konkurentu produktiem vai pakalpojumiem, kāpēc klientam tas būs nepieciešams, kāds būs serviss un vispārējā cenu politika. Tirgus segmentēšanā ir iespējams izmantot profesionāļu palīdzību, bet parasti sākumā jaunie uzņēmēji šādus izdevumus atļauties nevar, tāpēc ir jārīkojas pašam⁷⁹.

Uzņēmuma attīstības stratēģijas izstrādē būtiski ir nevis nepārtraukti sekot konkurentiem, viņus kopējot, bet gan izpētīt pašus konkurentus un viņu piedāvājumu⁸⁰. Tik pat svarīgi arī ir izveidot sava potenciālā klienta profilu ar mērķi izziņāt šo klientu vēlnes. Būt par uzņēmēju nozīmē nepārtraukti sekot līdzīgi tirgus izmaiņām, tā attīstības tempiem, klientu vajadzību un pirkšanas paradumu maiņai, kā arī esošajam konkurencu piedāvājumam⁸¹, un to lieliski var darīt, izmantojot kvantitatīvās un kvalitatīvās tirgus izpētes metodes.

Uzsākot saimniecisko darbību, uzņēmējam ir svarīgi zināt savu potenciālā klienta profilu, ar mērķi noskaidrot, kuri tad būs tie cilvēki, kas iegādāsies attiecīgo produktu vai pakalpojumu. Lai veiksmīgi tiktu izprasts pieprasījums, darba autore izmantoja vienu no kvantitatīvās izpētes metodēm, kas sniedza iespēju atbildēt uz jautājumiem apkopotā jeb skaitliskā veidā. Kvantitatīvās izpētes metodes nodrošina ātrāku un lētāku pētījuma veikšanu, un autore uzskata, ka tieši šādas metodes ir diezgan aktuālas jauno uzņēmēju vidū, ņemot vērā faktu, ka saimnieciskās darbības sākumā pieejamie naudas līdzekļi ir ierobežotā daudzumā.

Kuldīgas novada iedzīvotāju aptaujas rezultātu analīze

Ir vairāki kvantitatīvās izpētes metožu veidi, bet autore šī darba ietvaros izmantoja tikai 2 no tiem. Pirmā metode, kas tika izmantota, bija aptauja. Darba autore izmantoja bezmaksas

⁷⁹ Vīksna A., Rezēpina I. *Savs business*. SIA Lietišķās informācijas dienests, papildināts 2009. 96. lpp.

⁸⁰ Vīksna A., Rezēpina I. *Savs business*. SIA Lietišķās informācijas dienests, papildināts 2009. 100. lpp.

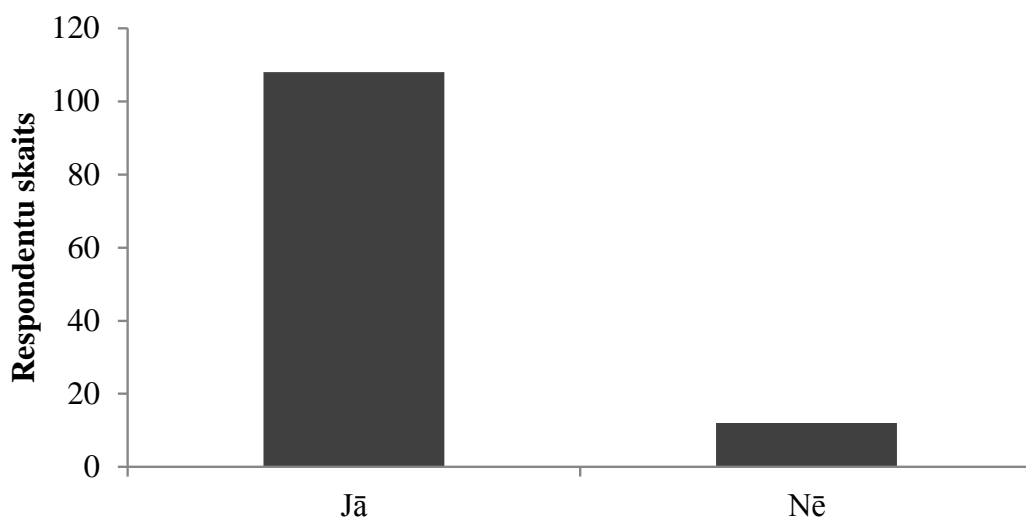
⁸¹ turpat 95. lpp.

aptaujas portālu *www.visidati.lv*, kurā ievietoja 10 jautājumus, kas pēc autores domām ļāva izveidot iespējamā klienta profilu. Aptaujāti tika Kuldīgas novada iedzīvotāji, un tas tika darīts caur interneta sociālajiem portāliem – *www.draugiem.lv* un *www.facebook.com*. Aptaujai noslēdzoties, autorei izdevās apkopot 50 respondentu atbildes, taču tas nebija pietiekami. Vērā tika ņemti tādi faktori, kā piemēram tas, ka sociālos portālus lielākoties izmanto tikai jauni cilvēki, taču svarīgi ir izzināt pēc iespējas lielāku vecuma intervālu, kā arī tas, ka precīzākai informācijai ir nepieciešamas vairākas respondentu atbildes.

Lai būtu lielāka respondentu variācija, darba autore izmantoja vēl vienu kvantitatīvās izpētes metodi, un tā bija tiešā anketēšana. Šai izpētes metodei tika izmantoti tie paši jautājumi, uz kuriem respondenti atbildes sniedza aptaujas portālā, taču šoreiz autore ar respondentu tikās dzīvē vai anketu sūtīja personīgi uz e-pastu. Ar šīs kvantitatīvās metodes palīdzību darba autore ieguva vēl 70 respondentu viedokļus.

Apkopojot iegūtos rezultātus, kopumā savu viedokli izteica 120 Kuldīgas novada iedzīvotāji, no tiem 96 sievietes un 24 vīrieši, kas ir aptuveni 0,46% no visiem novada iedzīvotājiem, un respondentu vidējais vecums ir 25,4 gadi. Aptaujas veikšana norisinājās vienu mēnesi, t.i., no 2015. gada 10. aprīļa līdz tā paša gada 10. maijam.

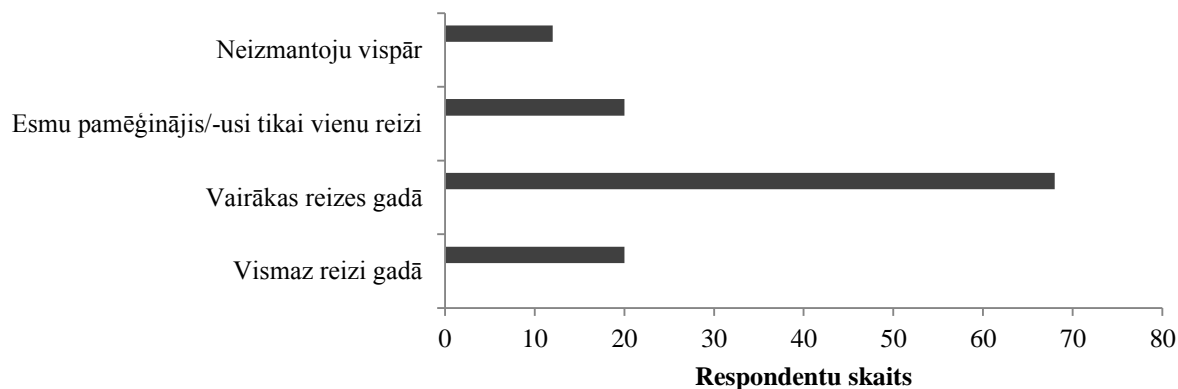
Darba autore, uzsākot aptauju, informēja respondentus, ka aptauja ir veidota, lai uzzinātu sabiedrības viedokli par jauna šuvēja pakalpojumu nepieciešamību Kuldīgā. Aptauja bija paredzēta tai sabiedrības daļai, kura izmanto šuvēja pakalpojumus, taču aptaujas aizpildīšanas procesā piedalījās arī tādi cilvēki, kuri šuvēju pakalpojumus neizmanto.

3.9. att. Šuvēju sniegto pakalpojumu izmantošanas statistika⁸²

⁸² Veidojusi autore

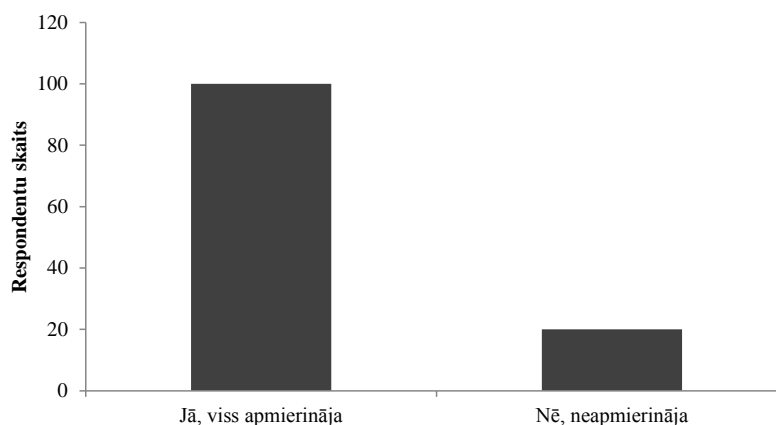
Uz pirmo jautājumu (sk. 3.9. att.), vai respondents izmanto vai vismaz kādreiz ir izmantojis Kuldīgā sniegtos šuvēju pakalpojumus, 90% jeb 108 respondenti atbildēja apstiprinoši, taču no visiem 120 respondentiem 12 jeb 10% bija tādi, kuri šādus pakalpojumus neizmanto un nekad nav arī izmantojuši

3.10. att. Šuvēju pakalpojumu izmantošana Kuldīgā pēc to biežuma⁸³

Uzdodot otro jautājumu, darba autore vēlējās uzzināt, cik bieži tiek izmantoti šādi pakalpojumi. Respondentu vidū 20 bija tādi, kuri apgalvoja, ka šuvēju sniegtos pakalpojumus ir izmantojuši tikai vienu reizi, un tik pat daudzi arī atzina, ka dodas pie šuvējas vismaz reizi gadā, taču lielākā daļa respondentu (57%) apgalvoja, ka labprāt izmanto šādus pakalpojumus vairākas reizes gadā. Tāpat kā iepriekšējā jautājumā, arī šajā 12 respondenti jeb 10% no kopējā respondentu skaita atkārtoti informēja, ka šuvēju pakalpojumus nav izmantojuši un arī neizmanto.

Noskaidrojot to, cik aptuveni bieži lielākā daļa respondentu izmanto šuvēju sniegtos pakalpojumus Kuldīgā, darba autore vēlējās noskaidrot, vai saņemtais gala rezultāts ir bijis apmierinošs, tāpēc, lai par to uzzinātu iedzīvotāju viedokli, tika uzdots trešais jautājums.

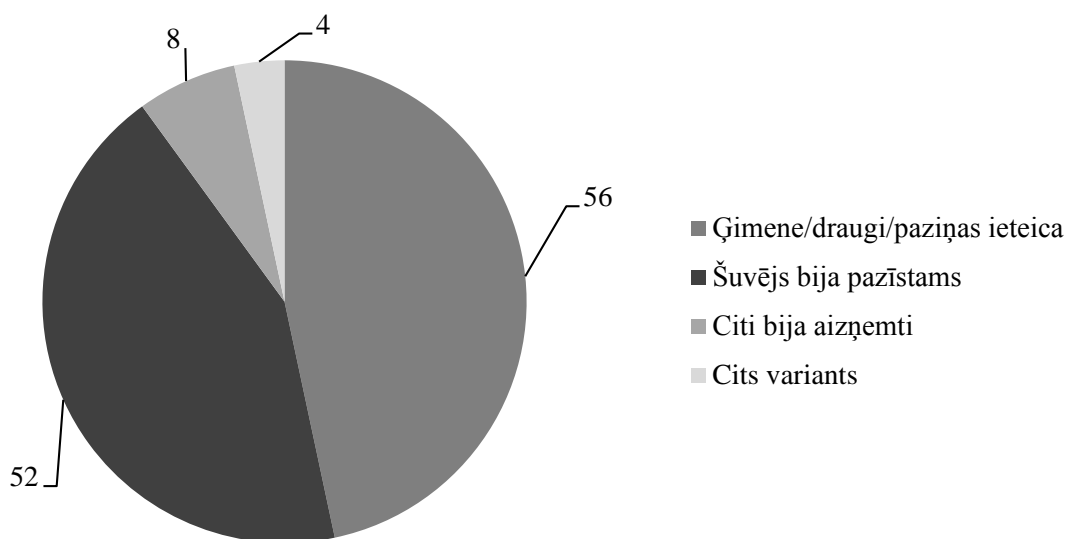

3.11. att. Patērētāju apmierinātība ar sniegtā pakalpojuma gala rezultātu⁸⁴

⁸³ Veidojusi autore

83% jeb 100 respondentu apgalvoja, ka attiecīgā šuvēja sniegums esot bijis apmierinošs, kas nozīmē, ka šie respondenti ir gatavi izmantot šādus pakalpojumus arī turpmāk, savukārt pārējie 17% apgalvoja, ka viņus nav apmierinājis pakalpojuma galarezultāts, kā iemeslus minot visādus sīkumus, piemēram, šuvēja nav pilnībā izpratusi klienta vēlmes, nav pietiekami kvalitatīvi veikti apģērba uzlabojumi, kā arī attiecīgais pakalpojums sniedzējs nav iekļāvis vēlamajā laika termiņā.

Tā kā Kuldīgā vieglās apstrādes rūpniecībā strādājošās personas savus pakalpojumus plašai publikai parasti nereklamē, darba autore vēlējās noskaidrot, kā klienti parasti nonāk līdz pašam pakalpojumu sniedzējam, lai varētu izdarīt secinājumus par to, ar kādām metodēm darba autore varētu uzrunāt savus potenciālos klientus, tāpēc aptaujas ietvaros tika uzdots nākamais jautājums.

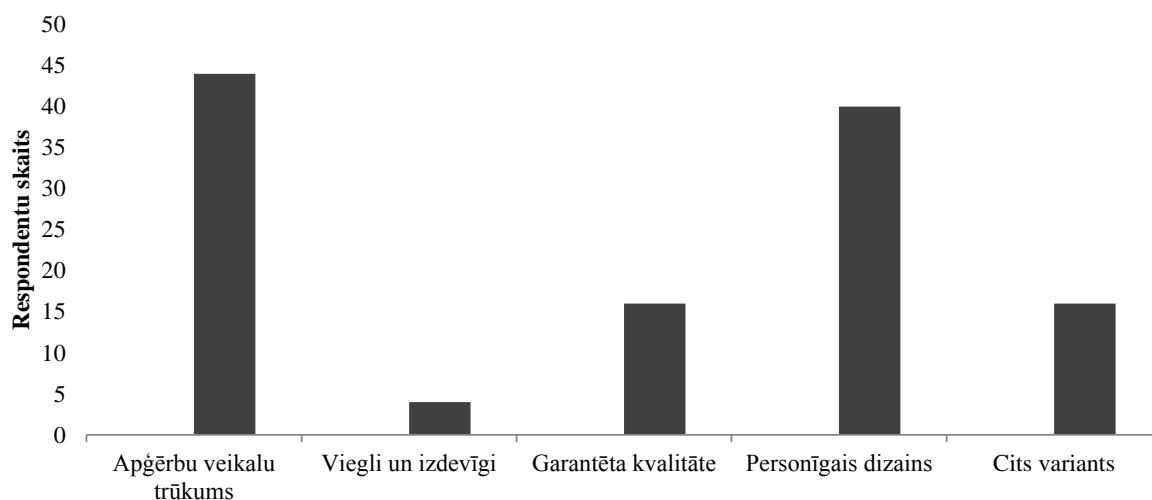
3.12. att. Kā patērētājs iegūst informāciju par esošajiem šuvēju pakalpojumiem⁸⁵

Lielākā respondentu daļa, t.i., 47% apgalvoja, ka šuvēju izvēlējās tāpēc, ka kāds no viņu ģimenes, draugiem vai paziņām ieteica. 52 respondenti jeb 43% šuvēju personīgi pazīst, tāpēc izvēlējās nevis meklēt kādu citu speciālistu, bet gan izmantot sava drauga vai paziņas sniegtos pakalpojumus. No visiem respondentiem 8 atzina, ka izmantoja tā šuvēja pakalpojumus, kuri uz doto mirkli bija pieejami, jo šādai nozarei nereti ir raksturīga arī sezonālitate, kad pieprasījums ir ļoti liels. Ir arī tādi, kas atzina, ka ir izmantojuši interneta resursus, lai atrastu, pie kā doties.

⁸⁴ Veidojusi autore

⁸⁵ Veidojusi autore

Darba autore uzskata, ka svarīgi ir uzzināt patērētāju rīcības motīvus – kāpēc tiek izmantoti šuvēju pakalpojumi. Lai to noskaidrotu, autore šādu jautājumu uzdeva visiem aptaujas dalībniekiem.

3.13. att. Patērētāju rīcības motīvs⁸⁶

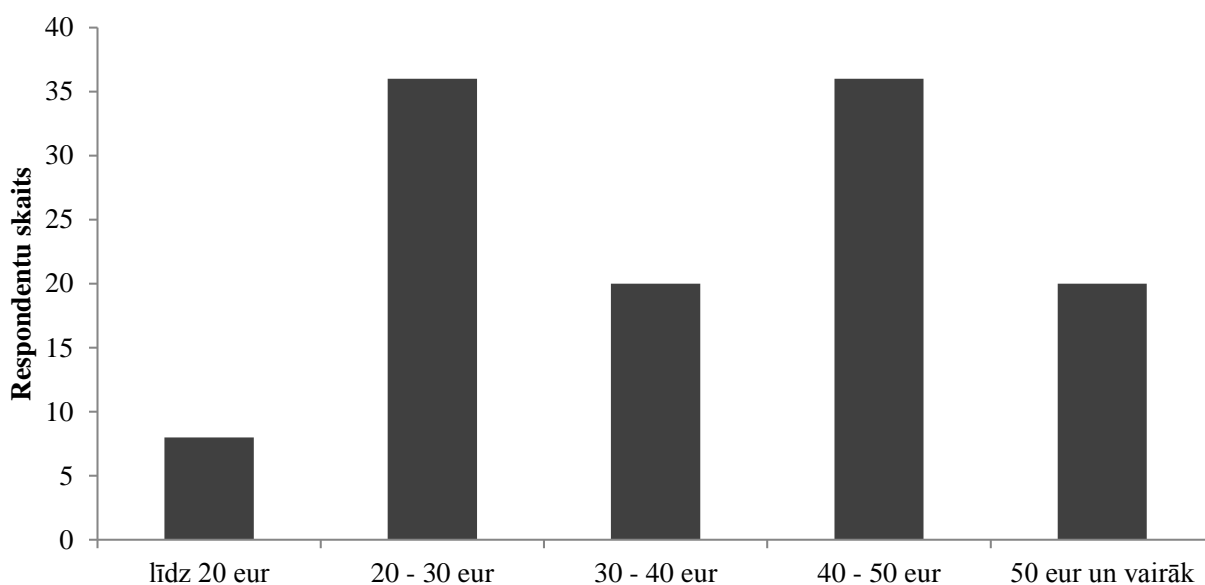
Uz jautājumu *Kāpēc izvēlaties izmantot šuvēju sniegtos pakalpojumus* lielākā respondentu daļa jeb 37% no visiem aptaujas dalībniekiem atzina, ka šuvēju pakalpojumus izmanto tādēļ, ka Kuldīgā diemžēl nav tādu apģērbu veikalu, kas apmierinātu viņu kā patērētāju vēlmēs. Otrā lielākā respondentu daļa, 33%, apgalvoja, ka viņiem galveno lomu spēlē faktors, ka apģērbu katrs var izveidot pēc savām personīgajām vēlmēm. 16 respondenti uzskata, ka šuvējs vienmēr garantē apmierinošu kvalitāti, kā arī tik pat daudz respondenti atzīst, ka šuvējs ir vienīgā persona, kas spēj veikt nepieciešamos uzlabojumus jau esošajam apģērbam, ja tādi ir nepieciešami. Tikai 4 respondenti atbildēja, ka izmantot šuvēja pakalpojumus ir viegli un izdevīgi.

Aptaujas sestajā jautājumā darba autore lūdza visiem respondentiem norādīt, kuri no autores jau nosauktajiem faktoriem ir svarīgākie, izvēloties attiecīgā šuvēja pakalpojumus. Lielākā daļa respondentu bija vienprātis par to, ka svarīgākais faktors ir kvalitāte – cik kvalitatīvi produkts tiek izstrādāts un nodots patērētājam tā lietošanai. No kvalitātes tālu neatpalika arī cenas faktors – liela daļa aptaujāto uzskata, ka cena ir tik pat nozīmīgs faktors kā kvalitāte, kas ietekmē viņu lēmumu par attiecīgā šuvēja pakalpojuma izvēli. Trešo vietu pēc nozīmīguma ieņēma produkta izstrādes laiks. Piemēram, ja viens pakalpojuma sniedzējs apgalvos, ka patērētāja vēlamo produktu viņš var izstrādāt divu nedēļu laikā, taču otrs - trīs nedēļu laikā, tad, neskatoties uz pārējiem faktoriem, liela daļa iedzīvotāju viennozīmīgi izvēlēsies pirmā šuvēja sniegtos pakalpojumus. Ceturtajā vietā ierindojās faktors, kas norāda

⁸⁶ Veidojusi autore

nepieciešamību pēc ideju ģenerēšanas apģērbu izstrādes procesā. Vienkāršiem vārdiem sakot, cik atvērts un izpalīdzīgs ir šuvējs, ja klients līdz galam nav izpratis to, kāds ir viņa paša vēlamais gala rezultāts. Liela daļa respondentu ir atvērti jauniem ieteikumiem no šuvēju puses. Kā divus no visnenozīmīgajiem faktoriem respondenti uzskata atsauksmes no citiem klientiem un pakalpojuma sniedzēja atrašanās vieta. Ņemot vērā, ka Kuldīga nav liela pilsēta, tās iedzīvotāji ģeogrāfisko novietojumu neuzskata par nozīmīgu.

Balstoties uz respondentu viedokli par to, ka cena ir otrais noteicošais faktors viņu izvēlē, darba autore vēlējās noskaidrot, cik tad lielākā daļa patērētāju būtu gatavi maksāt par šuvēju sniegtajiem pakalpojumiem. Uzsvars tika likts uz jaunu apģērbu ražošanas cenām, nevis citiem blakus darbiem, kā piemēram apģērbu pāršūšana, ielāpu uzlikšana utt.

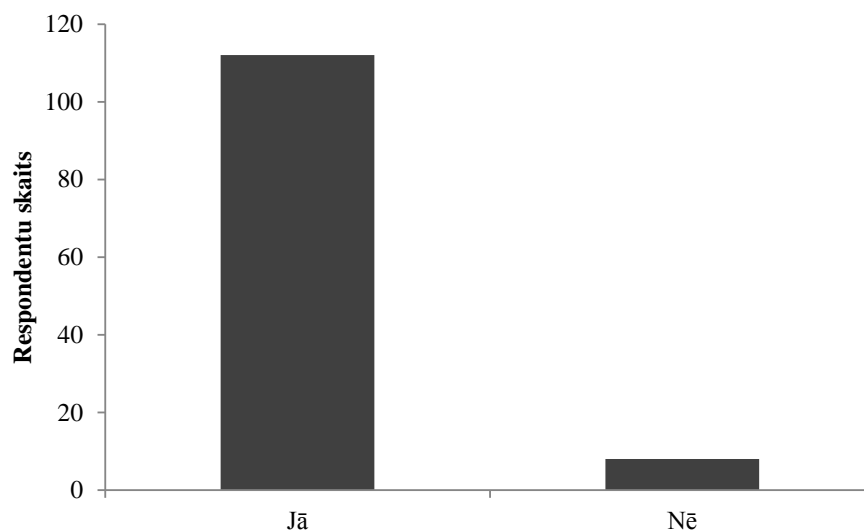

3.14. att. Vēlamā cena par pakalpojumu⁸⁷

Kā redzams 3.14. attēlā, 36 respondenti ir atbildējuši, ka viņi būtu gatavi maksāt sākot no 20 euro līdz 30 euro, un tik pat daudz respondentu izmantotu šuvēju pakalpojumus pat tad, ja tas izmaksātu no 40 līdz 50 euro. Savu viedokli uz pusēm dalīja arī 40 aptaujāto, viena daļa izsakoties, ka par šuvēju pakalpojumu maksātu no 30 līdz 40 euro, taču otra puse ir gatavi maksāt pat 50 euro un vairāk, ja tas būtu nepieciešams. 8 jeb 7% no visiem respondentiem atbildēja, ka šuvēju pakalpojumu izmantotu tikai tādā gadījumā, ja tas viņiem izmaksātu līdz 20 euro.

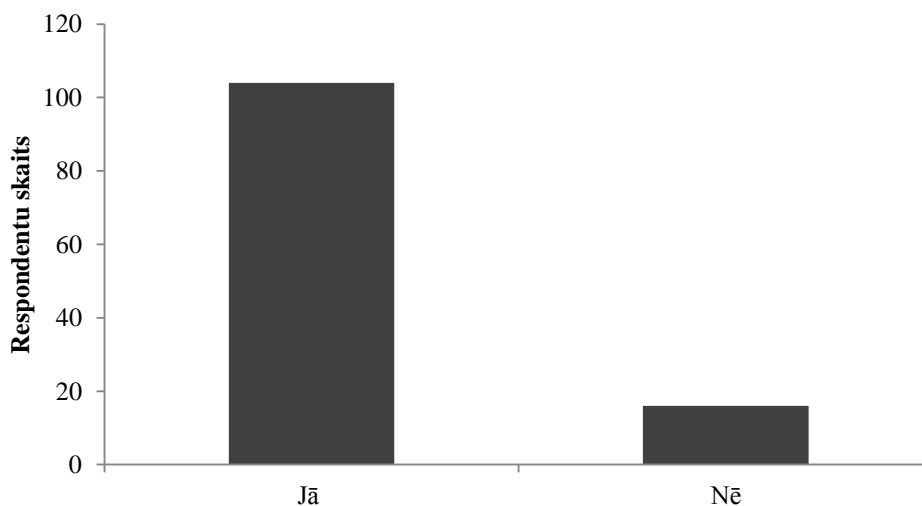
Astotā jautājuma ietvaros darba autore vēlējās uzzināt respondentu domas par to, vai Kuldīgā, viņuprāt, ir nepieciešami jauna šuvēja pakalpojumi.

⁸⁷ Veidojusi autore

3.15. Jauna šuvēja pakalpojumu nepieciešamība Kuldīgā⁸⁸

Lielākā daļa respondentu jeb 93% uzskata, ka Kuldīgā būtu nepieciešami jauna šuvēja pakalpojumi, savukārt 8 jeb 7% no visiem aptaujas dalībniekiem apgalvo, ka jauns speciālists, kas sabu saimniecisko darbību veiktu Kuldīgā, šajā nozarē nav nepieciešams.

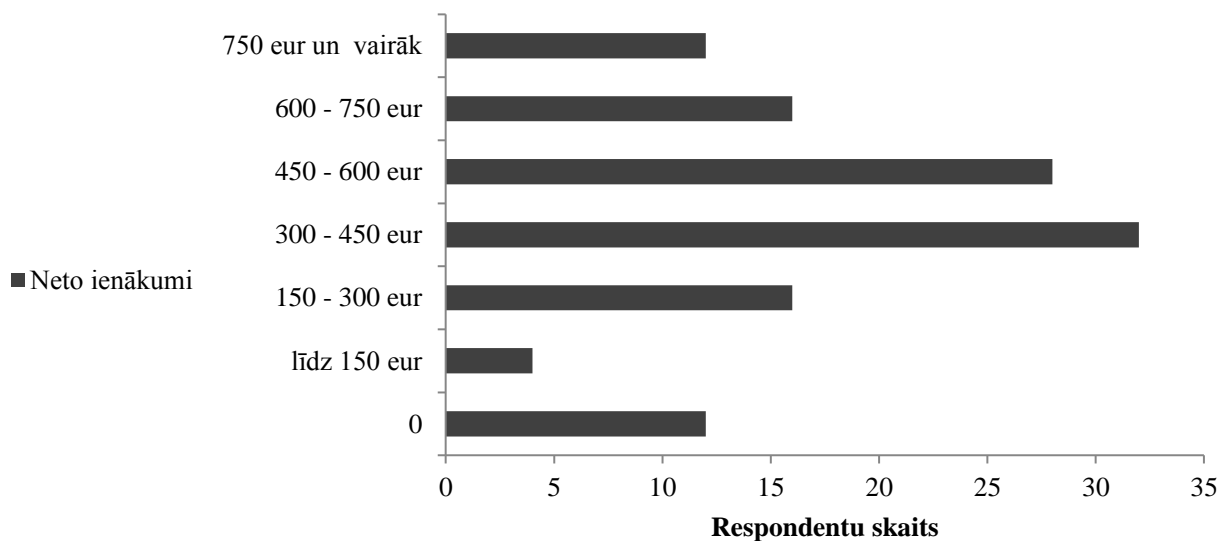
3.16. att. Respondenti, kuri būtu gatavi izmēģināt jauna speciālista sniegtos pakalpojumus⁸⁹

Devītais jautājums tika uzdots, lai darba autorei būtu skaidrs, kāda daļa no visiem respondentiem būtu gatavi izmantot jauna šuvēja sniegtos pakalpojumus (sk. 3.16. att.) Lai gan uz iepriekšējo jautājumu 112 respondentu uzskatīja, ka Kuldīgā ir nepieciešams jauns šāda veida pakalpojuma sniedzējs, uz devīto jautājumu apstiprinoši atbildēja tikai 104 respondenti. Pārējie sniedza paskaidrojumu, ka viņi labāk izvēlas jau iepriekš pārbaudītus

⁸⁸ Veidojusi autore

⁸⁹ Veidojusi autore

speciālistus un ka nav gatavi mainīt jau esošo pakalpojumu sniedzēju. Kopumā 13% respondentu uz šo jautājumu atbildēja noliedzīgi.

3.17. att. Respondentu neto ienākumi mēnesī⁹⁰

Desmitā jautājuma ietvaros autore vēlējās uzzināt, kādi ir aptaujāto neto ienākumi mēnesī. Kā redzams 2.23. attēlā, lielākajai daļai jeb 32 respondentiem neto ienākumi mēnesī ir no 300 līdz 450 euro, kas ir 2015. gada noteiktās minimālās algas līmenī. 28 respondenti, kas ir 23% no visiem respondentiem, atzina, ka mēnesī saņem no 450 līdz 600 euro uz rokas. Balstoties uz iepriekš apskatītajiem datiem par Kuldīgas iedzīvotāju neto ienākumiem mēnesī, kas noteica, ka vidēji viens iedzīvotājs saņem līdz 500 euro mēnesī, salīdzinoši liela daļa aptaujā atzina, ka viņu neto alga ir lielāka par 600 euro, taču 10% no visiem aptaujas dalībniekiem dzīvo bez noteiktiem mēneša ienākumiem – tie galvenokārt ir studenti un skolnieki.

Apkopojot visus aptaujas rezultātus, darba autore secina, ka Kuldīgā pastāv pozitīvas jauna pieprasījuma tendences. Autore atzīst, ka, veidojot aptauju, uz izteiktu patērētāju pretīmnākšanu lielu cerību nebija, taču, noslēdzoties aptaujai, rezultāti bija iepriecinoši. Gandrīz visi respondenti, kuru vidējais vecums ir 25 gadi, atbildēja, ka šuvēju pakalpojumi viņiem ir aktuāli, un lielākā daļa no tiem sniegtos pakalpojumus labprāt izmanto vairākas reizes gadā. Attiecīgā speciālista pakalpojumus lielākoties izmanto sievietes, taču, ņemot vērā, ka sievietes sastāda lielāko daļu no Kuldīgas pastāvīgo iedzīvotāju īpatsvara (sk. 2.10. att.), pamatotu šaubu par pieprasījuma iespējamo neesamību nepastāv. Kuldīgas šuvēji ar izteiktu mārketingu nenodarbojas, tāpēc par esošajiem pakalpojumiem patērētāji galvenokārt uzzin ar draugu vai ģimenes starpniecību, un ņemot vērā to, ka Kuldīga nav liela pilsēta,

⁹⁰ Veidojusi autore

gadās arī tā, ka pats speciālists ir jau pazīstams ar klientu. Darba autore, cenšoties noskaidrot, kāpēc Kuldīgas iedzīvotāji izmanto šuvēju pakalpojumus, apstiprināja jau iepriekš paredzamo, ka galvenais iemesls tam ir apģērbu veikalu trūkums pilsētā. Balstoties uz to, liela daļa patērētāju uzskata, ka labāk izmanto speciālista pakalpojumus savā pilsētā, nekā dodas citur iepirkties. Lielu ietekmi uz šādu patērētāju rīcībā atstāj faktors, ka klients pats var izvēlēties sava tērpa dizainu - pastāv vēlme pēc oriģinalitātes. Kuldīgā savu darbību veic vairāki speciālisti, taču iedzīvotāji uzskata, ka pilsētā būtu nepieciešams jauns pakalpojumu sniedzējs, un, ja tāds būtu, tad viņi labprāt izmēģinātu viņa sniegtos pakalpojumus, un šāda atziņa autorei darba izstrādes procesā ir ļoti nepieciešama.

Esošās konkurences apskats

Uzņēmējdarbību ietekmē daudzi ārējie faktori, pār kuriem nav kontroles vai arī kontroles iespējas ir mazas. Visbūtiskākais faktors ir konkurenti. Ļoti svarīgi ir iegūt un apkopot informāciju par esošajiem tirgus dalībniekiem jeb potenciālajiem konkurentiem. Analizējot tirgu, ir jānoskaidro, vai tirgū darbojas līdzīgi vai tādi paši preču ražotāji vai pakalpojumu sniedzēji, kuri varētu apdraudēt jaunā uzņēmuma veiksmīgu turpmāko darbību. Apskatot esošos tirgus dalībniekus, uzmanība jāpievērš arī tādiem, kuru darbība ir tendēta uz nākotni. Apzinot situāciju tirgū, ir jānoskaidro, kādi ir konkurentu preču realizācijas apjomi, cenas, citi pakalpojumi, kas saistīti ar pašu produktu, un, ja iespējams, tad arī tas, kādi ir konkurentu ieņēmumi.

Darba autore savu potenciālo konkurentu analīzi vēlējās veikt, izmantojot kvalitatīvo izpētes metodi, kas precīzi ļautu izprast interesējošo problēmu. Tika plānots veikt ekspertu intervijas ar jau esošajiem tirgus dalībniekiem, lai noskaidrotu vispārējās Kuldīgas tirgus tendences, taču šāda rīcība diemžēl nesekmējās ar noderīgiem rezultātiem, jo saimnieciskās darbības veicēji nevēlējās dalīties ar padziļinātu informāciju par savu darbību un tās rezultātiem.

Izzinot Kuldīgā darbošos speciālistus un dodoties ar viņiem veikt ekspertu intervijas, lai tiktu iegūta noderīga informācija, kas palīdzētu autorei ne tikai izanalizēt tirgu, bet arī sastādīt plānoto finanšu prognozi, darba autorei neizdevās uzzināt to, kas tālākajā notikumu gaitā ļautu precīzāk izstrādāt darbu. No Kuldīgas Valsts Ieņēmumu dienesta nodaļas darbinieces autore uzzināja, ka Kuldīgā galvenokārt savu darbību apģērbu ražošanā veic pašnodarbinātās personas.

Saimnieciskās darbības veicēji apģērbu ražošanā Kuldīgā 2014. gada beigās⁹¹

<i>Nosaukums</i>	<i>Saimnieciskās darbības forma</i>
<i>„Drēbnieku darbnīca”</i>	<i>Individuālais darbs</i>
<i>„Kuldīgas Tekstils”</i>	<i>SIA</i>
<i>„Šūšanas darbnīca”</i>	<i>Individuālais darbs</i>
<i>Perlukina Ā., šuvēja</i>	<i>Pašnodarbinātā persona</i>
<i>Pole A.</i>	<i>Pašnodarbinātā persona</i>
<i>„66 North Baltic”</i>	<i>SIA</i>

Tabulā 3.18. ir attēloti saimnieciskās darbības veicēji attiecīgajā specialitātē Kuldīgā. Autore atzīst, ka šī informācija ir nepilnīga, taču plašāki dati, diemžēl, nebija pieejami. Uzņēmumu datu bāzes liecina, ka Kuldīgā savu darbību veic 6 saimnieciskās darbības veicēji, divi no tiem ir sabiedrības ar ierobežotu atbildību, taču autore atgādina, ka šie dati nav galīgi.

SIA „66 North Baltic” ir lielākais uzņēmums Kuldīgā, kas specializējas apģērbu ražošanā, taču šis uzņēmums savu produkciju neizplata vietējā tirgū, bet gan ekportē. Lielākais pasūtītājs ir mātes uzņēmums Islandē, kur nonāk lielākā daļa saražotās produkcijas, taču ir pieprasījums arī citās valstīs. 66 North Baltic apģērbi ir salīdzinoši dārgi, tāpēc Latvijas tirgū šī zīmola apģērbi nav pieejami. Pašlaik Kuldīgas filiālē strādā 10 darbinieki, taču ir plānots, ka šis uzņēmums ar laiku piedāvās vēl 30 jaunas darbavietas. SIA „66 North Baltic” filiāles atrodas vēl Saldū un Aizputē, un kopumā uzņēmums nodarbina gandrīz 200 cilvēkus. Ņemot vērā, ka Islandes meitas uzņēmums savu darbību nekoncentrē vietējā tirgū, darba autore secina, ka pie potenciālajiem konkurentiem šo uzņēmumu pieskaitīt nevar.

Vistiešākie konkurenti, pēc autores domām, ir Kuldīgā saimniecisko darbību veicošās pašnodarbinātās personas. 3.18. tabula rāda, ka ir divi šādi konkurenti, taču autore noteikti ir pārliecināta, ka pašnodarbināto personu skaits šajā nozarē ir daudz vairāk. Konsultējoties ar vienu šādu saimnieciskās darbības veicēju, autorei izdevās noskaidrot, ka Kuldīgā konkurentu klātesamība nav jūtama, jo katrai šuvējai ir savs individuālais klientu loks. Neviena pašnodarbinātā persona sevi lielākai sabiedrībai aktīvi nereklamē, tāpēc konkrētu iespējamo skaitu nosaukt nav iespējams. Balstoties uz aptaujas rezultātiem, darba autore noskaidroja, ka Kuldīgā pastāv pieprasījums, tādēļ bija nepieciešams noskaidrot, kā tad katra pašnodarbinātā persona nonāca līdz esošajam klientu lokam. Ņemot vērā, ka Kuldīga ir maza pilsēta ar salīdzinoši nelielu iedzīvotāju skaitu, tieši patērētāji ir tie, kas reklamē attiecīgo pakalpojuma

⁹¹ Veidojusi autore, balstoties uz uzņēmumu datu bāzi par apģērbu ražošanas uzņēmumiem Kuldīgā. Pieejams: <https://www.lursoft.lv/lv/uznemumu-registrs> (skatīts 15.05.2015.)

sniedzēju. Lai gan aptaujas rezultāti liecināja, ka atsauksmes ir tas faktors, kurš patērētāju vidū vismazāk tiek ņemts vērā, darba autore uzskata, ka uz to praktiski balstās viss klientu loks. Strādājot apģērbu ražošanas nozarē pastāvīgā klienta loka izveidošana ir ilgtermiņa ieguldījums, jo, lai patērētāji atkārtoti vēlētos izmantot attiecīgā šuvēja pakalpojumus, ļoti svarīgi ir iemantot viņu uzticību, un to ir ļoti grūti izdarīt īsā laika posmā.

Katrs pašnodarbinātais pats sev ir kā reklāma, jo patērētājiem nav svarīgi tikai tas, cik kvalitatīvi tiek izveidots produkts, bet gan arī sociālais faktors – kāda ir savstarpējā komunikācija, cik lielā mērā pats šuvējs ir ieinteresēts palīdzēt klientam un cik svarīgi viņam ir tas, lai klients būtu apmierināts. Ņemot vērā to, ka Kuldīgas apģērbu ražošanas tirgū pašnodarbinātās personas par citu konkurentu esamību neuztraucas, autore uzskata, ka padziļinātu analīzi veidot nav nepieciešams. Šuvēju rīcību Kuldīgā neietekmē tas, ko dara konkurents, bet gan kā rīkojas pats patērētājs.

4. UZŅĒMĒJDARBĪBAS UZSĀKŠANAS IESPĒJAS VIEGLĀS RŪPNIECĪBAS NOZARĒ KULDĪGAS NOVADĀ

4.1. Saimnieciskās darbības vispārējais raksturojums

Darba autore izvēlētajā specialitātē darbosies kā pašnodarbinātā persona. Lēmuma pamatā ir vēlme saimniecisko darbību veikt individuāli un, pamatojoties uz šī darba ietvaros apskatītajiem teorētiskajiem aspektiem par uzņēmējdarbības pastāvošajām formām, tika nolemts saimniecisko darbību reģistrēt kā pašnodarbinātajai personai, kas nozīmē, ka veiktā darbība neuzrādīsies Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā. Latvijas Republikas likums *Par uzņēmējdarbību* nosaka, ka darbību individuāli ir iespējams veikt arī kā individuālajam komersantam, taču darba autore, konsultējoties ar Valsts Ieņēmumu dienesta Kuldīgas filiāles darbinieci, noskaidroja esošās tendences Kuldīgā, kas norādīja, ka lielāka piemērotība šajā specialitātē ir kā pašnodarbinātajam, nevis individuālajam komersantam.

Pamatinformācija par saimniecisko darbību

Saimnieciskā darbība tiks reģistrēta Valsts Ieņēmumu dienesta Kuldīgas filiālē ar 2016. gada 2. janvāri. Nākamo 10 dienu laikā ir plānots no Valsts Ieņēmumu dienesta saņemt Nodokļa maksātāja reģistrācijas apliecību, kas apstiprinātu ar likumu atļautu tālāko saimniecisko darbību. 2016. gada 12. janvārī darba autore, Baiba Kazakova, tiks oficiāli iekļauta pašnodarbinātā statusā, kas nozīmē, ka pašnodarbinātā persona varēs uzsākt darbību savā izvēlētajā specialitātē. Balstoties uz to, ka pašnodarbinātā persona nav uzskatāma par komersantu, saimnieciskā darbība netiks uzrādīta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, bet gan tikai Valsts Ieņēmumu dienestā, un šīs saimnieciskās darbības apliecinājuma dokuments būs Valsts Ieņēmumu dienesta izsniegtā Nodokļu maksātāja reģistrācijas apliecība. Pašnodarbinātās personas saimnieciskā darbība tiks veikta Kuldīgā, un vietas juridiskā adrese būs Ventspils iela 14-2, LV-3301. Tā kā uzsākot saimniecisko darbību kā pašnodarbinātajam, sākuma kapitāls nav obligāts, tad arī šajā gadījumā darba autore ir izvēlējusies pamatkapitālā neieguldīt savus personīgos naudas līdzekļus.

Pašnodarbinātās personas pamatdarbība un klienti

Pašnodarbinātā persona Baiba Kazakova ir specializējusies apģērbu izgatavošanā un šūšanā, līdz ar to, pielietojot savu arodu un zināšanas, Kuldīgas novada iedzīvotājiem tiks

piedāvāti jauna šuvēja pakalpojumi. Pakalpojumu klāstā ietilps jaunu apģērbu izgatavošana, kā arī citi blakus darbi, kuros ietilpst darbs ar apģērbu, kā piemēram, tā labošana, iesūšana, apstrāde u.c. Balstoties uz aptaujas iegūtajiem datiem, ka patērētājiem ir svarīgi, cik lielā mērā pats pakalpojuma sniedzējs ir ieinteresēts izpildīt klientu vēlmes un ģenerēt viņu idejas, darba autore centīsies sniegt konsultācijas un visāda veida ieteikumus, kas saistās ar pašu apģērbu un to dizainu.

Pašnodarbinātās personas galvenā mērķauditorija galvenokārt būs sievietes, kuru vidējais vecums ir 25 gadi un vidējie mēneša neto ienākumi virs valstī mēneša noteiktā minimuma, kas ir 360 euro, un par to liecina aptaujā iegūtie rezultāti. Darba autore uzskata, ka šāda vecuma cilvēki parasti ir tie, kuri tiecas pēc oriģinalitātes, un to, pēc autores domām, var panākt tikai tad, ja ārējā izskata elementi tiek darināti no jauna, balstoties uz personīgajām idejām, taču netiek izslēgtas iespējas, ka pakalpojumus izmantos arī cita vecuma un dzimuma cilvēki, jo šuvējas sniegtais pakalpojumu klāsts ir ļoti plašs. Autore paredz, ka pakalpojumus, kuros ietilpst jauna apģērba izstrāde galvenokārt izmantos jau iepriekšminēta mērķauditorija, kas ir sievietes ar vidējo vecumu 25 gadi, taču pēc blakusdarbu nepieciešamības būs pieprasījums no stiprā dzimuma puses. Tas tiek pamatots ar to, ka sievietēm parasti ir jau pamatzināšanas šajā specialitātē, kas nozīmē, ja apģērbam ir radies kāds defekts, sievietes vispirms pašas mēģinās to izlabot, un pēc tam, ja radīsies nepieciešamība, griezīsies pie profesionāla aroda lietpratēja, savukārt vīriešiem šādas pamatzināšanas ir tikai retos gadījumos.

Pamatlīdzekļi, ražošanas tehnoloģijas un pieejamie resursi

Saimnieciskās darbības veicējas viens no nozīmīgākajiem pamatlīdzekļiem ir telpas, attiecīgi, dzīvoklis, kurš atrodas Kuldīgā, Ventspils ielā 14-2. Šis dzīvoklis jau ir pašnodarbinātās personas īpašumā, un tā vērtība pašlaik ir 15 000 euro. Pieejamās telpas ir ļoti plašas, līdz ar to, ja nākotnē radīsies tāda nepieciešamība, pašnodarbinātai personai, nomainot savu statusu, būs iespēja algot darbiniekus, nomainot saimnieciskās darbības atrašanās vietu. Nākamais nozīmīgais pamatlīdzeklis, kas dos iespēju darināt jaunus apģērbus, ir elektriskā šujmašīna, kas vēl nav pašnodarbinātās personas īpašumā. Šujmašīna tiks iegādāta pirms saimnieciskās darbības reģistrēšanas Valsts Ieņēmumu dienestā Kuldīgas filiālē. Nākamais darbībai nepieciešamais pamatlīdzeklis ir gludeklis, kurš tāpat kā elektriskā šujmašīna tiks iegādāts 2015. gada beigās, ņemot vērā to, ka saimnieciskā darbības uzsākšana ir plānota ar nākamā gada 12. janvāri. Darba autore kā pamatlīdzekļus uzskaitīs arī tos izejmateriālus, kuri ir plānoti gan ilgtermiņa, gan īstermiņa lietošanai, un tie ir diegi, adatas,

mērlente, audums, drēbnieka krīts, piegriežņu papīrs, šķēres, rāvējslēdzēji un citi šūšanai nepieciešamie materiāli. Konsultējoties ar pieredzējušiem apģērbu šuvējiem, darba autore secināja, ka audumus parasti izvēlas un iegādājas pats klients, līdz ar to nav plānots iegādāt plašu audumu klāstu – tikai nelieli krājumi neparedzētiem gadījumiem. Pašnodarbinātās personas īpašumā esošie pieejamie resursi:

- *telpas* – dzīvoklis ir plašs un jau ar nepieciešamo iekārtojumu (galdi, krēsli, skapji, spogulis u.c.). Telpā ir paredzēta vieta pielaižošanas kabīnei, kā arī vieta, kurā ir iespējams glabāt visus īpašumā esošos krājumus;
- *elektrība* – dzīvoklī ir pieslēgta elektrība, kura ļaus ne tikai izmantot nepieciešamo apgaismojumu, bet arī elektrisko šujmašīnu;
- *malkas apkure* – dzīvoklī nav pieslēgta centrālā apkure, tāpēc tiks izmantota malkas apkure. Pie dzīvokļa telpām pieskaitāms ir arī malkas šķūnis, kurš ir nodrošināts ar kurināšanai nepieciešamiem resursiem, taču tie, protams, nav neierobežotā daudzumā;
- *personālais dators* – kā viens no pieejamajiem resursiem ir personālais dators un internets, kuru darba autore varēs izmantot nepieciešamajām darba vajadzībām, piemēram, jaunu ideju un zināšanu ieguvei, pašreklāmai sociālajos portālos u.c.;
- *dažāda veida skiču papīri, zīmuļi* – lai veiksmīgi tiktu izstrādāti jauni apģērbu dizaini un klientam kā arī pašam šuvējam būtu skaidrs, kas un kā tiks veidots, ir nepieciešams izstrādāt skices. Skiču izveidei ir nepieciešami papīri un zīmuļi, kas jau ir darba autores jeb tuvākās nākotnes pašnodarbinātās personas īpašumā.

Saimnieciskās darbības grāmatvedības uzskaitē un nodokļu maksājumi

Izvēloties saimniecisko darbību veikt kā pašnodarbinātajai personai, balstoties uz aplūkoto teoriju, nav jāuztraucas par sarežģītu grāmatvedības uzskaiti. Mazā biznesa formai ir raksturīga vienkāršā ieraksta grāmatvedība jeb grāmatvedība, kas darbojas kā kases princips. Tas nozīmē, ka, veicot šādas darbības, ir nepieciešams uzskaitīt tikai ieņēmumus un izdevumus, līdz ar to nav nepieciešami profesionāla grāmatveža pakalpojumi, kas radītu papildus izmaksas. Ja grāmatvedībā tiek pielietots kases princips, tas nenozīmē, ka pašnodarbinātajam ir nepieciešams iegādāties kasi – pietiek, ja pašnodarbinātais savā īpašumā ir ieguvis Valsts Ieņēmuma dienesta reģistrētās kvītis, kas darbības gaitā tiek pamatotas ar rēķinu.

Ja Valsts Ieņēmumu dienests saimnieciskās darbības veicējam ir piešķīris Nodokļa maksātāja reģistrācijas apliecību, tas nozīmē, ka pašnodarbinātajam ir jāveic iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumus Valsts Ieņēmumu dienesta kasē. Ja šī nodokļa maksājumi netiek veikti, Valsts Ieņēmumu dienests ir tiesīgs piespriest soda sankcijas. Darba autore saimnieciskās darbības ietvaros maksās gan iedzīvotāju ienākuma nodokli, gan valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas. Atsaucoties uz teorijā apskatīto, šīs sociālās iemaksas nav obligātas, taču, lai autore būtu nodrošinājusies pret iespējamajiem riskiem, ir pieņemts lēmums veikt šīs iemaksas līdz ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa pastāvīgo maksājumu, lai neparedzētos gadījumos no valsts tiktu saņemtas likumā noteiktās sociālās garantijas, kurās diemžēl neietilpst bezdarbnieku pabalsts.

Kā nodokļa maksāšanas veidu saimnieciskās darbības sākumā autore ir izvēlējusies patentmaksu, jo, pēc autores domām, patents ir visvienkāršākais veids kā būt par regulāru nodokļu maksātāju. Pašnodarbinātajai personai, kas nodarbosies ar apģērbu šūšanu, viena mēneša patenta cena ir noteikta 43 euro apmērā. Autore ir izvēlējusies griezties Valsts Ieņēmumu dienestā ar lūgumu saņemt patentu uz 12 kalendāra mēnešiem, kas nozīmē, ka tas gadā izmaksātu 516 euro. Samaksājot šo noteikto summu, pašnodarbinātajai personai vairs nebūs jāuztraucas par to, ka kāds no diviem iepriekšminētajiem nodokļiem netiek maksāts, līdz ar to nepastāv riska iespējamība saņemt soda sankcijas. Attīstoties saimnieciskajai darbībai, pastāv iespēja, ka nodokļa maksāšanas veids tiks mainīts uz citu, piemēram, autore iespējams mainīs patentmaksu pret mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu, taču pagaidām, kamēr vēl nav skaidrs par saimnieciskās darbības iespējām un panākumiem, darba autore nodokļa maksāšanu veiks ar patenta palīdzību.

Saimnieciskās darbības iespējamie iekšējās un ārējās vides ietekmējošie riski

Balstoties uz apskatītajiem teorētiskajiem aspektiem par uzņēmējdarbības vidi, ikviens saimnieciskās darbības veicējs nepārtraukti ir to ietekmē, taču katrs pats izvērtē to, cik lielā mērā šiem faktoriem ir jāseko līdzi. Ņemot vērā, ka vēlamā biznesa uzsākšana ir mazs projekts, autore uzskata, ka detalizēta riska analīze nav nepieciešama.

Izvērtējot ekspertu intervijas un patērētāju aptaujas iegūtos rezultātus, darba autore ir uzskaitījusi riskus, kuri pēc viņas domām varētu ietekmēt saimnieciskās darbības nākotnes perspektīvas.

- *Nepietiekama specializācija* - lai uzsāktu saimniecisko darbību attiecīgajā specializācijā, ir jābūt aroda lietpratējam. Ņemot vērā to, ka Kuldīgā lielakoties savu darbību veic šuvējas ar lielu darba stāžu, jaunam tirgus dalībniekam savas

spējas ir jāpierāda, lai pārliecinātu klientus, ka pakalpojums tiks veikts kvalitatīvi. Lai izvairītos no šāda riska, ir nepieciešams pilnībā apgūt visas zināšanas gan teorētiski, gan praktiski, kā arī nepārtraukti tās papildināt. Autore uzskata, ka, lai izvairītos no šāda riska, ir iespējams izmantot mūsdienu tehnoloģijas – ievietojot sociālajos interneta portālos bildes ar jau gataviem izstrādājumiem, pievilinot klientus ar līdzīgu gaumi.

- *Pieprasījums* - apģērbu ražošanas veiksmīgai darbībai ir jānodrošina klientu esamība. Autore prāt, šis risks ir vissvarīgākais, jo apģērbi tiek realizēti pēc pasūtījuma. Lai risks neietekmētu saimnieciskās darbības dzīvotspēju, pašam pakalpojuma sniedzējam ir jānodrošina savs pastāvīgais klientu loks, jo visa darbība balstās uz atkārtotajiem klientiem. Lai šis risks tiktu mazināts, ir iespējams pielietot jau iepriekš minēto riska mazināšanas veidu, proti, sociālie portāli.

- *Komunikācijas prasmes* - tā kā pakalpojumu sniegšanas laikā saimnieciskās darbības veicējs ir nepārtrauktā kontaktā ar klientu, vēlamas ir labas komunikācijas spējas. Ja klients no pakalpojuma sniedzēja nejutīs pretīmnākšanu, tad visticamāk tā būs pēdējā reize, kad no šī klienta sniegtais pakalpojums tiks izmantots. Ja patērētājs jutīs, ka tā veicējam ir svarīgi viņa apmierinātība, iespējams ar atsauksmes palīdzību tiks paplašināts esošais klientu loks.

- *Ražošanas tehnoloģijas* - autore uzskata, ka svarīgi ir tas, kāda tehnoloģija tiek izmantota, veicot pasūtījumus. Ja ražošanas ietvaros tiek izmantota, piemēram, manuālā šujmašīna, visticamāk produktivitāte nebūs tik liela, kāda tā varētu būt, izmantojot elektrisko šujmašīnu. Ir kārtīgi jāizvērtē, kāda tehnoloģija ir nepieciešama, jo diemžēl šuvējas profesija nav lielu peļņu nesoša, tāpēc rīcībā esošie naudas līdzekļi ir jāizmanto pēc iespējas efektīvāk. Svarīgi ir vienmēr rūpēties un kopt rīcībā esošo tehnoloģiju, jo bojājumu gadījumā būs nepieciešams izmantot naudas līdzekļus to labošanai vai, sliktākajā gadījumā, pilnīgi jaunu pamatlīdzekļu iegādei. Šī riska iestāšanās varbūtība, pēc autores domām, ir ļoti liela, un paredzēšana ir nenosakāma.

- *Konkurenti* – balstoties uz ekspertu intervijās iegūtajiem rezultātiem par to, ka Kuldīgā citu šuvēju jeb konkurentu klātesamība nav jūtama, īpaša uzmanība šim riskam pievērsta netiek. Neatkarīgi no konkurentiem, katrs pašnodarbinātais šajā jomā pats nodrošina savu klientu loku, un tas tādā ziņā atsaucas uz pieprasījuma un komunikācijas spēju risku.

- *Izejvielu trūkums* – tā kā šuvēji strādā ar jau patērētāju iegādātajām izejvielām, proti, audumu, risks par to, ka var trūkt naudas līdzekļu to iegādei ir ļoti neliels. Galvenie izejmateriāli, kas šuvējam ir vajadzīgi, ir diegs, adatas u.c.
- *Ideju ģenerēšana* – patērētāju aptaujas rezultāti liecina, ka klientiem ir svarīgi, cik lielā mērā pats šuvējs palīdz ar vēlamā apģērba dizainu, tāpēc jebkuram šuvējam primitīvas zināšanas, kas saistītas ar modi un tās tendencēm, tiek uzskatītas par priekšrocību. Šī riska iestāšanās nav uzskatāma par ļoti bīstamu, taču tā varbūtība vienmēr pastāv. Lai nepieciešamības gadījumā no tā izvairītos, autore uzskata, ka nepārtraukti ir jāpapildina savas zināšanas ar jaunajām mūsdienu tendencēm.
- *Darba gaitā gūtās traumas* – vienmēr pastāv iespēja, ka, veicot noteiktos darba uzdevumus, tiks iegūtas kaut kādas traumas. Šī iestāšanās varbūtība nekad nav nosakāma, un tā kā šuvēji pakalpojumus sniedz, izmantojot roku darbu, traumas iegūšana pavisam noteikti ietekmēs produktivitātes gala rezultātu.

Apkopojot visu iepriekšminēto, darba autore secina, ka lielākie riski, kas varētu kaitēt saimnieciskajai darbībai, ir saistīti ar tehnoloģiju, patērētāju rīcību, kā arī ar darba gaitā iegūtajām traumām, un, protams, vienmēr pastāvošo risku par peļņas zaudējumiem.

4.2. Finanšu struktūras izstrādes vajadzībām veiktie pieņēmumi

Balstoties uz teorētiskajiem aspektiem, kas nosaka, ka, ja iedzīvotājs Valsts Ieņēmumu dienestā ir reģistrējies kā pašnodarbinātā persona, tad viņam nav jāveic detalizēta grāmatvedības uzskatie – ir nepieciešama tikai ieņēmumu un izmaksu fiksēšana, kas attiecīgajā periodā ir jāiesniedz Valsts Ieņēmumu dienestā. Neskatoties uz to, autore sava darba mērķa sasniegšanai ir izvēlējusies sastādīt pilnu peļņas un zaudējuma aprēķina, bilances kā arī naudas plūsmas prognozi, lai precīzi būtu iespējams izdarīt secinājumus par šāda mazā biznesa ilgtspējīgu darbību nākotnē. Finanšu struktūras izstrādes ietvaros tiks ņemts vērā arī pamatlīdzekļu nolietojums, kā arī nepieciešamie kapitālieguldījumi saimnieciskās darbības pamatlīdzekļos.

Nepieciešamie pieņēmumi peļņas un zaudējuma aprēķina prognozei

Saimnieciskajai darbībai, kura vēl netiek veikta, nevar izveidot precīzu peļņas un zaudējuma aprēķinu, taču ir iespējams balstīties uz pieņēmumiem, kas ļautu sastādīt

prognozētos darbības rezultātus. Lai autore spētu izvērtēt un analizēt plānoto saimniecisko darbību, darba gaitā tika izstrādāti sekojoši pieņēmumi:

- *Apgrozījums* – darba autore, balstoties uz ekspertu intervijās iegūtajiem rezultātiem, sākotnēji pieņēma, ka vienā dienā tiek saražota viena vienība, kuras uzcenojums ir 25 euro. Šī viena vienība, piemēram, var attiekties gan uz vienas kleitas izgatavošanu, gan astoņu bikšu iešūšanu par 3,10 euro katra. Uzcenojuma galējā summa tika izvēlēta, ņemot vērā iegūtos patērētāju aptaujas rezultātus, kas liecināja, ka lielākā daļa aptaujāto šādu summu būtu gatavi maksāt par speciālista sniegto pakalpojumu. Darba autore prognozes ietvaros vēl izdarīja pieņēmumus, ka ražošanas jauda un cena ir konstanta – nemainīga, kā arī to, ka mēnesī vidēji ir 22,5 darba dienas.
- *Mainīgās izmaksas* – autore pieņēma, ka auduma un piegriežņu papīra izmaksas uz vienu vienību sastāda apmēram 2,50 euro, un šīs vienas vienības izgatavošanas ietvaros tiek patērētas divas diega spoles vidēji 1,50 euro vērtībā, kā arī 4KWh elektrības, ko patērē elektriskā šujmašīna.
- *Fiksētās izmaksas* – fiksētās izmaksas mēnesī sevī ietver gan dzīvokļa apsaimniekošanu (30 euro), ūdeni (10 euro) un malku, kas mēnesī izmaksātu 20 euro. Tā kā darba autore ir izvēlējusies iedzīvotāju ienākuma nodokli un valsts obligātās sociālās iemaksas veikt ar patentmaksu, šis patents arī tiek iekļauts fiksēto izmaksu sarakstā, un tā vērtība ir 43 euro mēnesī.

Bilances pieņēmumi

Pašnodarbinātajai personai pieder dzīvoklis 15 000 euro vērtībā, kurš tiek ieguldīts uzņēmuma pamatkapitālā uz 20 gadiem, un šī dzīvokļa nolietojums tiks rēķināts pēc lineārās nolietojuma metodes. Lai darba autorei būtu iespēja iegādāties citus nepieciešamos pamatlīdzekļus un lai tiktu nodrošināti apgrozāmie līdzekļi, tiek saņemts aizņēmums no privātā investora 1 050 euro apmērā uz 3 gadiem, procentu likme – 3%. Nepieciešamo pamatlīdzekļu iegādāšanās sarakstā tiek iekļauta šujmašīna 500 euro vērtībā un gludeklis par 100 euro, kuriem tiek piemērots 3 gadu nolietojums, pielietojot lineāro metodi tāpat kā dzīvoklim. Pārējie saimnieciskajai darbībai nepieciešamie pamatlīdzekļi ir šķēres, mērlente, uzpirkstenis, drēbnieka krīts un adatas par 20 euro uz 2 gadiem.

Nepieciešamie apgrozāmie līdzekļi saimnieciskās darbības uzsākšanai un tālākai nodrošināšanai ir diegs, piegriežņu papīrs, līmaudums 30 euro vērtībā, kā arī auduma rezerves neparedzētiem gadījumiem 400 euro vērtībā (20m² par 20 euro). Izejmateriālu apjoms, kas

kopā sastāda 430 euro, bilancē tiek turēts konstants, pieņemot, ka katra iztērētā vienība, kas tiek norakstīta uz peļņas un zaudējuma izmaksām, uzreiz tiek iegādāta vietā, tādējādi kopējam krājumam apjomam paliekot nemainīgam.

Naudas plūsmas pieņēmumi

Darba autore pieņēma, ka katru mēnesi no pieejamajiem naudas līdzekļiem 20 euro tiek investēti dzīvoklī, līdz ar to kopējā investētā summa gadā sastāda 240 euro. Šāds lēmums tika pieņemts sakarā ar to, ka vienmēr pastāv riska iespējamība, ka dzīvoklim būs vajadzīgi neparedzēti kosmētiska vai cita rakstura darbi, piemēram, problēmas ar elektrību, santehniku u.c. Trešā saimnieciskās darbības gada sākumā tiks iegādāta jauna elektriskā šujmašīna un gludeklis.

Tā kā saimnieciskās darbības izmaksās netiks skaitītas darbiniekus algas, ņemot vērā, ka saimnieciskās darbības veicējs strādās individuāli, pašnodarbinātās personas darba alga šajā gadījumā ir visa tā summa, kas paliek pāri pēc izmaksu un kapitālieguldījumu veikšanas. Darba alga, ko šajā gadījumā saņems pašnodarbinātā persona tiek atspoguļota naudas plūsmas postenī *dividendes*. Dividendēs tiks izmaksāts viss, atstājot tikai nelielu rezervi neparedzētiem gadījumiem – no 300 līdz 500 euro.

4.3. Saimnieciskās darbības plānotā naudas plūsma, bilance un peļņas un zaudējumu aprēķins

Darba autore, balstoties uz iepriekšminētajiem pieņēmumiem, kas tika izdarīti ņemot vērā gan ekspertu intervijās, gan Kuldīgas iedzīvotāju aptaujā iegūtos rezultātus, ir izveidojusi pilnu saimnieciskās darbības finanšu struktūru, kas ļāva novērtēt iespējamās nākotnes darbības potenciālu. Finanšu plāns detalizēti tika izstrādāts par 2016. gadu, kā arī, balstoties uz šo izvēlēto periodu, tika attēloti 2017., 2018. un 2019. gada plānotie darbības rezultāti.

Peļņas un zaudējumu aprēķins satur informāciju par saimnieciskās darbības ekonomiskajiem rezultātiem, balstoties uz esošajiem ieņēmumiem un izdevumiem pārskata gada periodā, uz kuru pamata tiek noteikts iespējamās peļņas apjoms, savukārt bilance ir finanšu pārskats, kas vispārinātā veidā attēlo uzņēmuma vai saimnieciskās darbības veicēja īpašumā esošos līdzekļu jeb aktīvus un līdzekļu avotus – pasīvus.

Saimnieciskās darbības peļņas un zaudējumu aprēķins, bilance un naudas plūsmas pārskats
laika posmā no 2016. līdz 2019. gadam⁹²

2015	2016												2016	2017	2018	2019	
	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jūn	Jūl	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec					
Ražošanas jauda, vienības	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	270	270	270	270
Peļņas un zaudējumu aprēķins																	
APGROZĻJUMS	0	563	563	563	563	563	563	563	563	563	563	563	563	6 750	6 750	6 750	6 750
Pārdotais apjoms	0	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	270	270	270	270
IZMAKSAS	0	243	243	243	243	243	243	243	242	242	242	242	242	2 911	2 900	2 890	2 885
<u>Mainīgās</u>	<u>0</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>137</u>	<u>1 649</u>	<u>1 649</u>	<u>1 649</u>	<u>1 649</u>
Audums, u.c	0	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	56	675	675	675	675
Diegs	0	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	810	810	810	810
Elektrība	0	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	164	164	164	164
<u>Fiksētās</u>	<u>0</u>	<u>106</u>	<u>106</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>105</u>	<u>1 262</u>	<u>1 252</u>	<u>1 241</u>	<u>1 236</u>
Komunālie maksājumi	0	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	720	720	720	720
Nodoklis	0	43	43	43	43	43	43	43	43	43	43	43	43	516	516	516	516
Procentu maksājumi	0	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	26	16	5	0
Peļņa	0	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	3 839	3 850	3 860	3 865
Nolietojums	0	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	80	960	960	960	960
Peļņa pēc nolietojuma	0	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240	2 879	2 890	2 900	2 905
Bilance																	
AKTĪVIKOPĀ	16 050	16 260	16 207	16 154	16 101	16 048	15 995	15 942	15 889	15 836	15 783	15 729	15 676	15 676	15 092	14 463	14 178
Ilgtermiņa ieguldījumi	15 620	15 560	15 500	15 440	15 380	15 320	15 260	15 200	15 140	15 080	15 020	14 960	14 900	14 900	14 180	13 480	13 360
Dzīvoklis	15 000	14 958	14 915	14 873	14 830	14 788	14 745	14 703	14 660	14 618	14 575	14 533	14 490	14 490	13 980	13 470	12 960
Šujmašīna un gludeklis	600	583	567	550	533	517	500	483	467	450	433	417	400	400	200	0	400
Citi aktīvi	20	19	18	18	17	16	15	14	13	13	12	11	10	10	0	10	0
Apgrozāmie līdzekļi	430	700	707	714	721	728	735	742	749	756	763	769	776	776	912	983	818
Izejmateriāli	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430
Nauda	0	270	277	284	291	298	305	312	319	326	333	339	346	346	482	553	388
PASĪVIKOPĀ	16 050	16 260	16 207	16 154	16 101	16 048	15 995	15 942	15 889	15 836	15 783	15 730	15 676	15 676	15 092	14 463	14 179
Kapitāls	15 000	15 240	15 216	15 192	15 168	15 144	15 120	15 096	15 072	15 048	15 024	15 000	14 976	14 976	14 742	14 463	14 179
Aizņēmums no drauga	1 050	1 021	992	963	933	904	875	846	817	788	758	729	700	700	350	0	0
Naudas plūsma																	
Operacionālā naudas plūsma	-430	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	3 839	3 850	3 860	3 865
Peļņa (+)	0	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	320	3 839	3 850	3 860	3 865
Izejmateriāli (+/-)	-430	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Investīciju naudas plūsma	-15 620	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-240	-240	-260	-840
Pamatlīdzekļu iegāde	-15 620	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-240	-240	-260	-840
Finansēšanas naudas plūsma	16 050	-29	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-293	-3 253	-3 474	-3 529	-3 190
Izmaiņas kapitālā	15 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Izmaiņas aizņēmumos	1 050	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-350	-350	-350	0
Dividendes (alga)	0	0	-263	-264	-264	-264	-264	-264	-264	-264	-264	-264	-264	-2 903	-3 124	-3 179	-3 190
NAUDAS PLŪSMA	0	270	277	284	291	298	305	312	319	326	333	339	346	346	482	553	388
Naudas atlikums perioda beigās	270	277	284	291	298	305	312	319	326	333	339	346	346	482	553	388	388

Aizņēmums ik mēnesi tiek atmaksāts 29 euro apmērā, tādēļ pamatsumma samazinās – tiek maksāti %

Ilgtermiņa ieguldījumi katru mēnesi samazinās par 60 euro, jo nolietojums ir 80 euro, bet investēti tiek 20 euro

Pašnodarbinātās personas alga būs mazāka par peļņu, nepieciešamo ieguldījumu un aizņēmuma atmaksas dēļ

Peļņa pieaug mazāku aizņēmumu % izmaksu dēļ. Investīcijas 2018. un 2019. gadā ir lielākas, jo 2018. gadā tiks iegādāti citi aktīvi, 2019. gadā šujmašīna un gludeklis

⁹² Veidojusi autore

Kā redzams 4.1. tabulā, kurā ir attēlots peļņas un zaudējuma aprēķins, bilance un naudas plūsma, ražošanas jauda jeb saražotais vienību skaits mēnesī ir konstants – 22,5 vienības, pieņemot, ka mēnesī ir 22,5 darba dienas, un pašnodarbinātā persona nestrādā brīvdienās. Ražošanas jauda ir vienāda ar pārdoto apjomu, jo, nodarbojoties ar apgērbu šūšanu, šuvēji nemēdz veidot krājumus ar gatavo produkciju, bet realizē tos pēc pasūtījuma.

Atsaucoties uz pieņēmumiem, pamatlīdzekļu un apgrozāmo līdzekļu esamības nodrošināšanai darba autore veiks aizņēmumu no privātā investora 1 050 euro apmērā uz 3 gadiem, katru mēnesi tiks veikti procenta maksājumi. Ņemot vērā visas izmaksas – gan mainīgās, gan fiksētās, saimnieciskās darbības rezultātā pašnodarbinātā persona nopelnīs 320 euro mēnesī. Šajā peļņas un zaudējumu aprēķinā nav tādi posteņi kā *Peļņa pirms nodokļiem* un *Peļņa pēc nodokļiem*, jo tiks veikta patentmaksā, kuras kopējā vērtība ir pieskaitīta pie fiksētajām izmaksām.

Darba autore ir izvēlējusies uzskaitīt pamatlīdzekļu nolietojumu, un šo ikmēneša uzkrāto nolietojumu atskaitīt no galējās peļņas, kas ir 320 euro. 2016. gadā ikmēneša uzkrātā nolietojuma summa ir 80 euro apmērā, un šie 80 euro tiek atskaitīti no peļņas, kas nozīmē, ka peļņa pēc nolietojuma atskaites ir 240 euro, gadā – 2 879 euro tīrais neto ienākums, un šis ienākums arī būs tas, ko pašnodarbinātā persona saņems saimnieciskās darbības veikšanas rezultātā. Šāds lēmums, proti, uzskaitīt nolietojumu, tika pieņemts tādēļ, ka ir paredzēts, ka pamatlīdzekļi, piemēram, elektriskā šujmašīna nolietosies 3 gadu laikā, kas nozīmē, ka pēc šiem 3 gadiem pašnodarbinātajai personai būs nepieciešams iegādāties jaunus pamatlīdzekļus, un, lai tajā brīdī nebūtu jāuztraucas par naudas līdzekļu trūkumu, saimnieciskās darbības veicēja katru mēnesi uzkrās nolietojuma summu, kura tiks izmantota tajā brīdī, kad radīsies nepieciešamība pēc jauniem pamatlīdzekļiem.

Ir plānots, ka pirmajā darbības periodā, t.i., 2016. gadā kopējā ražošanas jauda būs 270 vienības. Apgrozījums ir plānots 6 750 euro apmērā, taču kopējās izmaksas 2 911 euro, kurās ietilpst gan mainīgās, gan pastāvīgās izmaksas. Kopējā 2016. gada peļņa pirms nolietojuma ir plānota 3 839 euro apmērā, uzkrātais gada nolietojums 960 euro, un peļņa, ko saņems pašnodarbinātā persona - 2 879 euro.

Plānojot peļņas un zaudējumu aprēķinu, bilanci un naudas plūsmu attiecīgās saimnieciskās darbības ietvaros, autore norāda, ka ir svarīgi apskatīt ne tikai pirmo darbības gadu, bet arī turpmāko periodu gaidāmās tendences. Veicot finanšu aprēķinus tikai pirmajam gadam, nav iespējams izvērtēt saimnieciskās darbības perspektīvu, jo ir skaidrs, ka neviens uzņēmums pirmajā gadā nestrādās ar lielu peļņu, tāpēc ir nepieciešams apskatīt plānoto situāciju vismaz 3 gadus uz priekšu, lai jau laicīgi tiktu diagnosticēti iespējamie riski un problēmas, kas varētu ietekmēt saimnieciskās darbības iespējamās ieguvumus. Balstoties uz

to, darba autore plānoto finanšu struktūru, kas raksturotu saimniecisko darbības sniegtos rezultātus, sastādīja arī par 2017., 2018. un 2019. gadu.

2017. gadā peļņa ir plānota par 0,4% lielāka nekā 2016. gada beigās 2019. gada beigās, salīdzinot ar 2016. gadu, kopējais peļņas pieaugums būs 0,9%. Autore norāda, ka peļņas pieaugums balstās uz mazākām aizņēmumu procentu izmaksām. Ražošanas jauda ir plānota tādā pašā apmērā kā 2016. gadā, proti, 270 saražotās vienības gadā, līdz ar to arī pārdotās vienības ir tādā pašā daudzumā. Turpmāko gadu ietvaros darba autores noteiktais uzcelojums par vienu vienību ir plānots nemainīgs – 25 euro, tāpēc apgrozījums katru gadu būs 6 750 euro. Kopējā izmaksu summa katru gadu samazināsies, saistībā ar procentu maksājumiem – katru periodu aizdevuma pamatsumma samazinās, un tā kā noteiktie procenti tiek maksāti no šīs pamatsummas, kopējais maksājumu apjoms būs mazāks.

Pašnodarbinātās personas nākotnes saimnieciskās darbības prognožu rezultāti, balstoties uz naudas plūsmu, bilanci un peļņas un zaudējumu aprēķinu

Darba autores izstrādāto prognožu un pieņēmumu rezultātā sanāk, ka šāda tipa apģērbu šūšanas pakalpojumu sniedzējas vidējā mēneša alga varētu būt ap 264 euro mēnesī. Lai pilnvērtīgi dzīvotu, šāds algas līmenis tiek uzskatīts par zemu, jo tas ir zemāks par valstī noteikto minimālo 2015. gada mēneša algu, kas ir 360 euro.

Pašos saimnieciskās darbības pirmsākumos šāds ienākumu līmenis varētu būt akceptējams, ja nākamajos darbības gados, mazajam biznesam nostabilizējoties, tiktu palielināta sniegtā pakalpojuma cena, kā arī tiktu uzlabota produktivitāte. Apskatot algas jutīgumu uz tādiem mainīgajiem faktoriem kā pakalpojuma cena un produktivitāte, var redzēt, ka pat nedaudz palielinot cenu un produktivitāti, ir iespējams sasniegt daudz labāku atalgojuma līmeni.

4.2. tabula

Pakalpojuma cenas un saražotā daudzuma dienā jutīguma analīze⁹³

ALGA		Pakalpojuma cena										
		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Saražotais daudzums dienā	0.5	0	0	0	5	17	30	42	55	67	79	92
	0.6	2	17	32	47	62	77	91	106	121	136	151
	0.7	37	54	71	89	106	123	141	158	175	193	210
	0.8	71	91	111	131	150	170	190	210	230	249	269
	0.9	106	128	150	172	195	217	239	261	284	306	328
	1	140	165	189	214	239	264	288	313	338	363	387
	1.1	174	202	229	256	283	310	338	365	392	419	447
	1.2	209	238	268	298	327	357	387	417	446	476	506
	1.3	243	275	307	340	372	404	436	468	500	533	565
	1.4	277	312	347	381	416	451	485	520	555	589	624
	1.5	312	349	386	423	460	497	535	572	609	646	683

⁹³ Veidojusi autore

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Bakalaura darba autore darba izstrādes gaitā veica sekojošus secinājumus:

1. Uzņēmējdarbība ir saimnieciska darbība, kura izpaužas kā ražošana vai pakalpojumu sniegšana un kuras sistēmu veido vairāki subjekti – pats uzņēmējs, sadarbības partneri, darbinieki, patērētāji un valsts kopumā, un katram subjektam attiecīgajā saimnieciskajā darbībā ir sava loma. Uzņēmējdarbību veic uzņēmējs, kura mērķis parasti ir peļņas gūšana vai personiskā izaugsme.
2. Uzņēmējs ir fiziska vai juridiska persona, kas koordinē savus rīcībā esošos ražošanas faktorus, lai nākotnē par to saņemtu materiālu atlīdzību.
3. Pirms uzņēmējdarbības uzsākšanas, katram jaunajam uzņēmējam ir jāizlemj par tiesiskās formas izvēli, kas tālākā saimnieciskās darbības gaitā noteiks jaunā uzņēmuma īpašnieka atbildību par uzņēmuma saistībām, grāmatvedības uzskaiti un maksājamos nodokļus.
4. Latvijā visizplatītākā uzņēmējdarbības forma ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību.
5. Pašnodarbinātā persona ir visvienkāršākā uzņēmējdarbības forma no visiem aspektiem – vienkārša reģistrēšana, grāmatvedība jāveic pēc kases principa, nav nepieciešams pamatkapitāls u.c.
6. Pašnodarbinātā persona nav uzskatāma par komersantu, jo saimnieciskā darbība netiek reģistrēta Komercreģistrā, kā arī pašnodarbinātā statusu var iegūt jebkura pilngadīgā persona.
7. Individuālais komersants ir otrā visizplatītākā forma Latvijā, un, neņemot vērā dažas pavisam niecīgas nianšes, tā lielā mērā līdzinās pašnodarbinātā statusam.
8. Jebkurai fiziskai personai, kas veic saimniecisko darbību, ir pienākums pieteikt sevi ierakstīšanai komercrēģistrā kā individuālo komersantu, ja gada apgrozījums no veiktās saimnieciskās darbības pārsniedz 284 600 euro.
9. Reģistrējoties kā pašnodarbinātajai personai, pastāv iespēja algot darbiniekus, taču tas nav izdarāms, ja ir piešķirts pašnodarbinātā statuss, jo šis statuss paredz, ka saimnieciskās darbības veicējs strādās individuāli.
10. Viens no galvenajiem līdzekļiem ekonomikas stabilizēšanai ir fiskālā politika, līdz ar to Latvijas Republikā saimnieciskās darbības veicošām personām un uzņēmumiem ir jāņem vērā vairāki nodokļi, kuri balstās uz Ministru kabineta noteikumiem.

11. Gan pašnodarbinātajai personai, gan individuālajm komersantam obligāti ir jāveic nodokļu iemaksas attiecīgajos budžetos, lai viņu saimnieciskā darbība tiktu uzskatīta par oficiālu, un šobrīd pastāv 3 veidi, pēc kuru principa ir iespējams veikt šīs iemaksas – mikrouzņēmuma nodoklis, kurā vērā tiek ņemts tikai apgrozījums, patentmaksā un iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kā arī valsts obligātās sociālās iemaksas.
12. Darba autore uzskata, ka patents ir vienkāršākais veids kā veikt nodokļu iemaksas, jo, balstoties uz patentmaksu, nav jāveic ieņēmumu un izdevumu uzskaitē, ir tikai jāsamaksā konstantā ikmēneša summa. Taču, neskatoties uz to, ne vienmēr tas ir izdevīgākais variants, tāpēc lēmums par piemērotāko nodokļu maksāšanas veidu ir jāveic ņemot vērā finanšu struktūras rezultātus.
13. Viens no svarīgākajiem uzņēmējdarbības līdzekļiem ir nauda, ar kuras palīdzību tiek finansēta saimnieciskā darbība, un šo saimniecisko darbību ir iespējams finansēt divējādi – izmantojot pašu vai aizņemtos līdzekļus.
14. Balstoties uz to, ka paša kapitāls lielākoties ir ierobežotā daudzumā, dažkārt ir izdevīgi izmantot aizņemto kapitālu, taču šis ārējais finansēšanas veids ir jāizvēlas katram individuāli, izsverot visas no tā izrietošās priekšrocības un trūkumus.
15. Uzņēmējdarbības attīstību ietekmē ne tikai valstī pastāvošie likumi, bet arī vide, kurā visiem notikumiem ir noteikta virzība, loģika, un lielākoties arī nenoteiktība – uzņēmējdarbības vide darbojas neatkarīgi no cilvēka apziņas.
16. Uzņēmējdarbība iedalās mikro un makro vidē jeb iekšējā un ārējā – mikro vidi veido tādi elementi, kas saistīti ar pašu uzņēmumu vai saimnieciskās darbības veicēju, savukārt ārējās vides faktori veidojas neatkarīgi no esošā uzņēmuma menedžmenta.
17. Latvijas tautsaimniecībā tādas nozares kā komercpakalpojumi, būvniecība, transports un tirdzniecības rada lielāko devumu iekšzemes kopprodukta pieaugumam.
18. Apstrādes rūpniecība Latvijā ir atkarīga no eksporta iespējām, jo lielākā daļa produkcijas tiek eksportēta uz Rietumeiropas valstīm – Latvijas valsts tautsaimniecība ir makrovides ietekmē.
19. Galveno daļu no Latvijas apstrādes rūpniecības veido kokapstrāde, jo, neskatoties uz to, ka koka izstrādājumi parasti tiek uzskatīti par produktu ar zemu pievienoto vērtību, ārējā vidē šādiem izstrādājumiem ir liels pieprasījums un salīdzinoši augsta cena.

20. Lielākais risks, kas var ietekmēt apstrādes rūpniecības attīstību, ir saistīts ar globālās ekonomikas problēmām, jo, šīs nozares attīstība balstās uz eksporta iespējām – ja nebūs pieprasījums no Eiropas Savienības dalībvalstīm, samazināsies nozares īpatsvars.
21. Latvijā visizplatītākie uzņēmumi, kuri nodarbojas ar apģērbu ražošanu, ir tādi, kuros ir nodarbināti līdz 9 cilvēkiem, savukārt vismazākais uzņēmumu īpatsvars ir ar vismaz 250 darbiniekiem, kas nozīmē, ka Latvijas vieglā rūpniecība nekonzentrējas uz lielām ražotnēm.
22. 2015. gada sākumā globālās ekonomikas dēļ ir redzama tautsaimniecības attīstības palēnināšanās un, ņemot vērā, ka situācija mainās dinamiski, ir ļoti grūti prognozēt ne tikai vieglās apstrādes rūpniecības, bet arī visu tautsaimniecības nākotnes attīstību.
23. Kuldīgas novadā 2015. gada sākumā dzīvoja aptuveni viena piektdaļa no visiem Kurzemes reģiona iedzīvotājiem, un lielāko iedzīvotāju īpatsvaru sastāda sievietes.
24. Lielākā daļa Kuldīgas novada iedzīvotāji ir darbības vecumā, un šajā novadā nav izteiktu novecošanās draudu.
25. Kuldīgas novadā pelnošākie iedzīvotāji ir tie, kuri darbojas sabiedriskajā vai valdības sektorā, taču vismazāk pelna privātā sektorā strādājošie.
26. Kuldīgas novadā skaitliski lielāks bezdarbnieku skaits ir starp sievietēm, taču procentuāli gandrīz tik pat liels kā bezdarbnieku skaits starp vīriešiem – nav izteikta dzimumu diskriminācija.
27. Kuldīgas novada vadošā nozare ir tirdzniecība, kuru galvenokārt veido degvielas vairumtirdzniecība un pārtikas mazumtirdzniecība.
28. Kuldīgas novadā reģistrēto un likvidēto uzņēmumu dinamika tiek vērtēta kā pozitīva, jo šajā teritorijā reģistrēto uzņēmumu skaits vairāku gadu laikā pārsniedz likvidēto skaitu.
29. Kuldīgā vieglās apstrādes rūpniecības nozarē pastāv pozitīvas jauna pieprasījuma tendences.
30. Balstoties uz ekspertu intervijās iegūtajiem rezultātiem, darba autore secināja, ka Kuldīgā apģērbu ražošanā konkurentu klātesamība nav jūtama – viss ir atkarīgs no tā, kā pats pakalpojuma sniedzējs sevi pasniedz patērētājiem.
31. Finanšu plāns un pilna tā struktūra ir svarīga sastāvdaļa, kuru būtu vēlams izstrādāt pirms uzņēmuma vai kādas citas saimnieciskās darbības uzsākšanas.

32. Neviens jauns uzņēmums bērnības stadijas ietvaros nespēs parādīt lieliskus rezultātus, balstoties uz to, ka šim periodam ir raksturīgas lielas izmaksas izejvielu un pamatlīdzekļu iegādei, tāpēc ir nepieciešams sastādīt finanšu plānu vairākiem gadiem uz priekšu, lai varētu izdarīt secinājumus par iespējamām izaugsmes perspektīvām.
33. Ņemot vērā izstrādātās finanšu struktūras rezultātus, kuri tika balstīti uz pieņēmumiem un kuri liecina, ka tuvākajā laika posmā liela peļņa nav gaidāma, darba autore uzskata, ka šuvējas mazajam biznesam ir nākotnes potenciāls. Šāds secinājums tika izdarīts, balstoties uz to, ka Kuldīgā lielākoties kā šuvējas darbojās personas, kurām ir liels darba stāžs, līdz ar to tas, pēc autores domām, liecina par to, ka nākotnē ar šādu arodu ir iespējams nopelnīt, jo, ja tā nebūtu, tad visticamāk, ka neviens šādā nozarē nespecializētos.
34. Izvēlētās vieglās rūpniecības nozares darbības attīstība ir ilgtermiņa pasākums, jo galvenais darbības veicinošais faktors ir klienti un viņu uzticība, kuru iemantot var tikai zināmā laika periodā.
35. Vieglās rūpniecības nozarē, pēc autores domām, ir sarežģīti atrast jaunu tirgus nišu, bet, ja ir tāda vēlme, tad tā prasa papildus specializāciju, kā arī lielākus ieguldītos naudas līdzekļus.
36. Darbojoties apģērbu ražošanas nozarē, ļoti svarīgs ir arods, jo patērētāji maksās tikai par kvalitatīvu gala rezultātu, taču svarīgas ir arī komunikācijas spējas un līdzdalība apģērbu idejas un dizaina izstrādes procesā.
37. Attiecīgo saimniecisko darbību vistiešāk ietekmē viens no ārējās jeb makrovides faktoriem, proti, patērētāji – konkurentiem, tāpat kā valstij kopumā, šajā darbības veidā nav izšķirošā loma.
38. Lai jauno šuvēju klienti pamanītu, ir jāizceļas gan ar cenu, gan kvalitāti, gan šūšanas ātrumu.
39. Lielākie riski, kas var ietekmēt saimnieciskās darbības rezultātu, ir nepietiekama specializācija, pieprasījuma trūkums, ražošanas tehnoloģijas un iespējamās darba gaitā iegūtās traumas.

Balstoties uz secinājumiem, darba autore izteica sekojošus priekšlikumus:

40. Tā kā pašnodarbinātās personas izvēlētās saimnieciskās darbības nākotnes perspektīvas lielākoties ir atkarīgas no patērētāju pieprasījuma, darba autorei vajadzētu uzmanību veltīt pašreklāmai interneta sociālajos portālos, ievietojot attēlus ar jau gatavu produkciju, lai klienti vizuāli varētu apskatīt, kādas prasmes

un zināšanas piemīt pašnodarbinātajai personai, kā arī vasaras sākumā, kad, pēc autores domām, ir vislielākais pieprasījums pēc šuvējiem, ievietot sociālajos tīklos informāciju par to, ka tiek piedāvātas atlaides pakalpojumiem u.c.

41. Klientu nodrošināšanai ir iespējams izsūtīt sadarbības piedāvājumus dažādām viesnīcām un kafejnīcām, kam varētu būt vajadzīgas jaunas formas darbiniekiem vai citas lietas – vienkāršiem vārdiem sakot, darba autores piedāvātie pakalpojumi.
42. Balstoties uz peļņas un zaudējumu aprēķinu un nākotnes prognožu rezultātiem, kas liecināja par mazas peļņas varbūtību, darba autorei ir vērts apsvērt domu, nevis veikt saimniecisko darbību individuāli, bet gan algot darbiniekus, jo pakalpojumu cenas un saražotā daudzuma jutīguma analīze liecina, ka, palielinoties produktivitātei, palielināsies arī peļņa.
43. Darba autore pieņēma, ka vienas vienības cena ir 25 euro, taču, ņemot vērā nelielo peļņu, ir iespējams palielināt šīs vienības cenu, jo aptaujas rezultāti liecina, ka liela daļa patērētāju par sniegtajiem pakalpojumiem būtu gatavai maksāt vairāk nekā 25 euro.
44. Iespējams ir jāapsver doma par citu nodokļu maksāšanas veidu. Neskatoties uz to, ka patentmaksa, autores prāt, ir visvieglākais nodokļu maksāšanas veids, 43 euro mēnesī tomēr nav maza summa, tāpēc, balstoties uz finanšu plānu, nepieciešams būtu veikt citu nodokļa maksāšanas veidu aprēķinus, lai izvērtētu, kurš būtu visizdevīgākais.
45. Neskatoties uz to, ka darba autore veica ekspertu intervijas ar jau esošajiem šīs nozares speciālistiem Kuldīgā, būtu nepieciešams konsultēties arī ar citiem ekspertiem vai attiecīgajām insitūcijām, jo personas, kuras šobrīd Kuldīgā darbojas kā šuvējas, neatklāja visu nepieciešamo, līdz ar to ir jūtams izteikts informācijas trūkums.
46. Darba autore uzskata, ka iespējams ar saimnieciskās darbības reģistrēšanu nebūtu jāsteidzas, pagaidām to darot tikai hobija līmenī, apkalpojot ģimeni un draugus. Tādā veidā ir iespējams nodrošināties ar atkārtoto klientu loku. Kad būs jūtams pieprasījuma pieaugums, tad var pilnībā nodoties šajam arodam – apģērbu šūšanai.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. LR likums *Komerclikums*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 11, 04.05.2000. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=5490> (skatīts 15.05.2015.)
2. LR likums *Mikrouzņēmuma nodokļa likums*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 131, 19.08.2010. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=215302> (skatīts 11.05.2015.)
3. LR likums *Par uzņēmējdarbību*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 42, 18.10.1990. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=72601,-> (skatīts 15.05.2015.)
4. LR likums *Par nodokļiem un nodevām*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 7, 13.04.1995. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=33946> (skatīts 18.05.2015.)
5. LR likums *Par kārtību, kādā piemērojama patentmaksa un tās apmēri fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā*. LR AP un Valdības Ziņotājs, Nr. 252, 28.12.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=263363> (skatīts 27.04.2015.)
10. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Iekšzemes kopprodukta un preču un pakalpojumu pievienotā vērtība pa darbības veidiem*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_ikgad_ikp/IK10_0050.px/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (skatīts 16.05.2015.)
11. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Iedzīvotāji un sociālie procesi*. Pieejams: <http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/?rxid=feb4518f-bedd-4af1-9fba-85b37cbb4312> (skatīts 12.05.2015.)
12. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Nodarbināto skaits Latvijā*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_ikgad_rupn/RU0011_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)
13. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Produkcijas apgrozījums rūpniecībā*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_istern_rupn/RU0130c_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)
14. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Platība un iedzīvotāju blīvums reģionos*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_iedzskaits/IS0010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=09cbdccf-2334-4466-bdf7-0051bad1decd (skatīts 12.05.2015.)
15. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Uzņēmumu skaits vieglās apstrādes rūpniecības nozarē*. Pieejams: http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_ikgad_rupn/RU0011_euro.px/table/tableViewLayout1/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0 (skatīts 14.05.2015.)

16. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Uzņēmumu reģistrs*. Pieejams:
<http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/?rxid=2000d763-1cd0-4712-a631-7075dbd47816> (skatīts 12.05.2015.)
17. **LR Centrālās statistikas pārvalde.** *Rūpniecība*. Pieejams:
http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/rupnbuvn/rupnbuvn_istern_rupn/RU0130c_euro.px/?rxid=ce8aac91-f2b0-4f13-a25d-29f57b1468fb (skatīts 14.05.2015.)°
18. **Bird B. J., Schjoedt L.** *Understanding the entrepreneurial mind: Opening the black box*. New York: Springer, 2009. 327 p.
19. **Casson M.** *Entrepreneurship: A Personal View*. UK: Department of Economics and Henley Business School, Routledge, 2014. 7 p.
20. **Michael E. Gerber.** *The e-myth revisited*. Zoldnera izdevniecība, 2013. 26 p.
21. **Klauss A.** *Uzņēmējdarbība*. Talsi, Talsu tipogrāfija, 1998. 22. lpp.
22. **Leibus I.** *Pirmie soļi komercdarbībā*. Lietišķās informācijas dienests, 2010. 8. lpp.
23. **LR Izglītības un zinātnes ministrija.** *Ekonomikas pamati*. Rīga, SIA J.L.V. 2002. 152. lpp.
24. **Neilande J., Komersanta ABC.** Rīga, Zvaigzne ABC. 20. lpp.
25. **Oļevskis G.** *Uzņēmējs un tirgus*. Rīga, Jāņa Rozes apgāds, 2007. 18. lpp.
26. **Plotkāns A.** *Cita ekonomika*. Rīga, Dienas Grāmata, 2010. 18. lpp.
27. **Pelše G., Ruperte I.** *Mazā biznesa kurss*. Rīga, Jumava, 2009. 60. lpp.
28. **Pelše G., Ruperte I.** *Uzņēmēja rokasgrāmata*. Rīga, Jumava, 2009. 246. lpp.
29. **Rīgas Ekonomikas augstskola.** *Ceļvedis jaunajiem uzņēmējiem*. Rīga, MikroDot, 2011. 18. lpp.
30. **Rurāne M.** *Uzņēmējdarbības organizācija un plānošana*. Rīga, biznesa augstskola Turība, 2002. 19. lpp.
31. **Vīksna A., Rezēpina I.** *Savs business*. SIA Lietišķās informācijas dienests, papildināts 2009. 96 lpp
32. **Inovatīvās uzņēmējdarbības motivācijas programma.** *Uzņēmējdarbības uzsākšana*.
<http://www.innovativelatvia.lv/uznemejdarbiba/uznemejdarbibas-uzsaksana/uznemejdarbibas-finansesana> (skatīts 28.04.2015.)
33. **Inovācijas portāls.** *Uzņēmējdarbības finansēšana*. Pieejams:
<http://www.innovativelatvia.lv/uznemejdarbiba/uznemejdarbibas-uzsaksana/uznemejdarbibas-finansesana> (skatīts 28.04.2015.)

34. **Kuldīgas novada mājaslapa.** Pieejams:
<http://kuldiga.lv/lv/uznemejiem/uznemejdarbibas-vides-raksturojums/skaitli-un-fakti#lielākie-uzņēmumi-kuldīgas-novadā-pēc-apgrozījuma-2011-gadā> (skatīts 12.05.2015)
35. **Lursoft.** *Uzņēmumu un organizāciju reģistrs.* Pieejams: <http://www.lursoft.lv/> (skatīts 12.05.2015.)
36. **LR Ekonomikas ministrija.** *Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību.* Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/2014_dec_lv.pdf (skatīts 14.05.2015.)
37. **LR Ekonomikas ministrija.** *Patentmaksas.* Pieejams:
https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vide/mikrouznemejdarbiba_un_uznemejdarbibas_uzsaksana_patentmaksas/ (skatīts 27.04.2015.)
38. **LR Finanšu ministrija.** *Galvenie makroekonomiskie rādītāji un prognozes 2015. gadā.* Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize (skatīts 16.05.2015.)
39. **Ozols N.** *Darba tirgus prognozes viedās specializācijas jomās.* Rīga, 16.04.2014.
Pieejams: http://viaa.gov.lv/files/news/24112/em_16042014.pdf (skatīts 16.05.2015.)
40. **Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.** *Latvijas iedzīvotāju skaits pašvaldībās.*
Pieejams:
http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.01.2015/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaits.pdf (skatīts 06.05.2015.)
41. **Resurss pašnodarbinātajiem.** *10 iemesli, lai reģistrētos par pašnodarbināto.* Pieejams:
<http://www.pasnodarbinatie.lv/raksts/aktualais/10-imesli-lai-registretos-par-pasnodarbinato/> (skatīts 22.04.2015.)
42. **SEB banka.** *Kādu uzņēmējdarbības formu izvēlēties?* Pieejams:
<http://info.seb.lv/info/2014-10-27/kadu-uznemejdarbibas-formu-izveleties> (skatīts 15.05.2015.)
43. **Siliņš V.** *Pašnodarbinātā persona – tas ir viegli.* Rīga. Pieejams:
<http://innovate.lv/pasnodarbinata-persona-tas-ir-viegli/> (skatīts 15.05.2015.)
44. **Valsts ieņēmumu dienests.** *Reģistrācija individuālā komersanta statusā.* Pieejams:
<https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=474&hl=1&mod=33> (skatīts 22.04.2015.)
45. **Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.** *Obligātās sociālās apdrošināšanas.* Pieejams:
<http://www.vsaa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/iemaksas> (skatīts 11.05.2015.)

46. **Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.** *Obligātās sociālās apdrošināšanas.* Pieejams: <http://www.vsaa.lv/lv/pakalpojumi/stradajosajiem/iemaksas> (skatīts 11.05.2015.)
47. **Latvijas Republikas Labklājības ministrija.** *Aprēķinātajās valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes.* Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/news/id/6225> (skatīts 11.05.2015.)
48. **Valsts ieņēmumu dienests.** *Saimnieciskās darbības veicēji.* Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=8&id=5437&hl=1> (skatīts 22.05.2015.)
49. **Valsts izglītības attīstības aģentūra.** *Tekstilizstrādājumu, apģērbu, ādas un ādas izstrādājumu ražošanas nozares apraksts.* Pieejams: <http://www.viaa.gov.lv/> (skatīts 14.05.2015.)
50. **Vienotie internetdati.** *NACE 2. redakcija.* Pieejams: <http://www.vid.lv/lv/uznemejiem/nace> (skatīts 16.05.2015.)

PIELIKUMS

1. pielikums. Aptauja „Šūšanas pakalpojumu nepieciešamība Kuldīgas novadā”

Sveicināti!

Esmu Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes Uzņēmējdarbības ekonomikas novirziena 3. kursa studente, un veicu patērētāju aptauju par šūšanas pakalpojumu nepieciešamību Kuldīgā. Lūdzu Jūs piedalīties aptaujā, izsakot savu viedokli par šo tēmu. Iegūtie dati būs anonīmi un tiks apstrādāti apkopotā veidā. Anketas aizpildīšana prasīs ne vairāk par 10 minūtēm. Paldies jau iepriekš!

1. Norādiet informāciju par sevi
 - a. Dzimums
 - b. Vecums
 - c. Nodarbošanās
2. Vai esat kādreiz izmantojis/-usi šuvēju pakalpojumus Kuldīgā?
 - a. Jā
 - b. Nē
3. Cik bieži izmantojat šo pakalpojumu?
 - a. Vismaz reizi gadā
 - b. Vairākas reizes gadā
 - c. Esmu pamēģinājis/-usi tikai vienu reizi
 - d. Neizmantoju vispār
4. Vai, izmantojot šuvēju pakalpojumu, gala rezultāts Jūs apmierināja? Ja nē, tad lūdzu Jūs papildināt atbildi ar to, kas un kāpēc nepatika.
 - a. Jā, viss apmierināja
 - b. Nē, neapmierināja
 -
5. Kā izvēlējāties savu šuvēju?
 - a. Ģimene/draugi/paziņas ieteica
 - b. Šuvējs/-a bija pazīstams/-a
 - c. Uz konkrēto brīdi tieši izvēlētā šuvēja pakalpojumi bija pieejami, jo citi bija aizņemti
 - d. Cits variants
6. Kāpēc izvēlaties šuvēju pakalpojumus?
 - a. Kuldīgā, diemžēl, nav tādu apģērbu veikalu, kas apmierinātu Jūsu kā patērētāja vēlmes

- b. Vieglāk un izdevīgāk ir izmantot šuvēja pakalpojumus, nekā braukt iepirkties kur citur, piemēram, uz Rīgu
 - c. Šuvēja darbs vienmēr ir kvalitatīvs
 - d. Galveno lomu spēlē faktors, ka apģērbu var izveidot pēc paša vēlmes
 - e. Neizvēlos šuvēja pakalpojumus
 - f. Cits variants
7. Lūdzu, norādiet, kuri no minētajiem faktoriem, Jūsaprāt, ir svarīgākie, izvēloties attiecīgā šuvēja pakalpojumus? (1 – vissvarīgākais, 6 - vismazāk svarīgākais)
- a. Cena
 - b. Kvalitāte
 - c. Apģērbja izgatavošanas laiks
 - d. Atsauksmes
 - e. Ideju ģenerēšana apģērbu izstrādes procesā
 - f. Pakalpojumu sniedzēja atrašanās vieta
8. Cik maksājat vai cik esat gatavs/-a maksāt par attiecīgo pakalpojumu?
- a. Līdz 20 euro
 - b. 20 – 30 euro
 - c. 30 – 40
 - d. 40 – 50
 - e. 50 un vairāk
9. Vai Jūs būtu gatavs/-a izmēģināt pilnīgi jauna šuvēja pakalpojumus?
- a. Jā
 - b. Nē
10. Jūsu mēneša ienākumi
- a. Necik
 - b. Līdz 150 euro
 - c. 150 – 300
 - d. 300 - 400
 - e. 400 – 500
 - f. 500 un vairāk

Bakalaura darbs „Uzņēmējdarbības uzsākšana vieglās rūpniecības nozarē: apģērbu ražošana Kuldīgā” izstrādāts LU Ekonomikas un vadības fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: () Baiba Kazakova

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lektore M. bizn. vad. Daira Barānova ()

Recenzents: prof., Dr. ekon. Roberts Škapars ()

Darbs iesniegts Akadēmisko studiju programmu dekanātā

Dekāna pilnvarotā persona: _____ ()

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Datums: _____ prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: _____ ()

